

พระคัมภีร์
ชาดกและอรรถกถาชาดก
บาลี - ไทย
เล่ม ๓
(บาลี ภาค ๑ ตอนที่ ๓)

JĀṬAKAPĀLI and JĀṬAKAṬṬHAKATHĀ
Pāli - Thai
Volume III
(Pāli Part I Third Section)

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

พุทธศักราช ๒๕๔๘

สารบัญ
พระคัมภีร์ชาดกและอรรถกถาชาดก
บาลี-ไทย เล่ม ๓
(บาลี ภาค ๑ ตอนที่ ๓)

เรื่อง	หน้า
๓. กุรุงควรรค	
๑. กุรุงคมิกชาดก (๒๑)	๑
๑. พรรณนากุรุงคมิกชาดก (๒๑)	๒
๒. กุกุรุงชาดก (๒๒)	๓
๒. พรรณนา กุกุรุงชาดก (๒๒)	๔
๓. โภชาชานียชาดก (๒๓)	๒๒
๓. พรรณนา โภชาชานียชาดก (๒๓)	๒๓
๔. อาชัญญชาดก (๒๔)	๓๓
๔. พรรณนา อาชัญญชาดก (๒๔)	๓๔
๕. ติตถชาดก (๒๕)	๓๕
๕. พรรณนา ติตถชาดก (๒๕)	๔๐
๖. มหิพามุขชาดก (๒๖)	๕๓
๖. พรรณนามหิพามุขชาดก (๒๖)	๕๔
๗. อภินหชาดก (๒๗)	๖๖
๗. พรรณนา อภินหชาดก (๒๗)	๖๗
๘. นันทิวีสาลชาดก (๒๘)	๗๕
๘. พรรณนานันทิวีสาลชาดก (๒๘)	๗๖
๙. กัณหาชาดก (๒๙)	๘๖
๙. พรรณนากัณหาชาดก (๒๙)	๘๗

(๕๐)

เรื่อง	หน้า
๑๐. มุณิกชาดก (๓๐)	๕๗
๑๐. พรรณนามุณิกชาดก (๓๐)	๕๘
ประมวลชาดกแห่งกรุงอเวรรคนี้	๑๐๔
๔. กุลาवกวรรค	
๑. กุลาवกชาดก (๓๑)	๑๐๕
๑. พรรณนากุลาवกชาดก (๓๑)	๑๐๖
๒. นัจจชาดก (๓๒)	๑๓๖
๒. พรรณนานัจจชาดก (๓๒)	๑๓๗
๓. สัมโมทมานชาดก (๓๓)	๑๔๔
๓. พรรณนาสัมโมทมานชาดก (๓๓)	๑๔๕
๔. มัจฉชาดก (๓๔)	๑๕๓
๔. พรรณนามัจฉชาดก (๓๔)	๑๕๔
๕. วิภูฏกชาดก (๓๕)	๑๖๐
๕. พรรณनावิภูฏกชาดก (๓๕)	๑๖๑
๖. สกุนชาดก (๓๖)	๑๗๓
๖. พรรณนาสกุนชาดก (๓๖)	๑๗๔
๗. ติตติรชาดก (๓๗)	๑๘๑
๗. พรรณนาติตติรชาดก (๓๗)	๑๘๒
๘. พกชาดก (๓๘)	๑๙๕
๘. พรรณนาพกชาดก (๓๘)	๑๙๖
๙. นันทชาดก (๓๙)	๒๑๒
๙. พรรณนานันทชาดก (๓๙)	๒๑๓
๑๐. ขทริ้งการชาดก (๔๐)	๒๒๑
๑๐. พรรณนาขทริ้งการชาดก (๔๐)	๒๒๒
ประมวลชาดกแห่งกุลาवกวรรคนี้	๒๕๑

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

ที่ใช้อ้างอิงในพระคัมภีร์ฉบับมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

คำย่อ		คำเต็ม
วิ. มหาวิภงฺค.	วินยปิฎก	มหาวิภงฺค
วิ. ภิกฺขุณี.	วินยปิฎก	ภิกฺขุณีวิภงฺค
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวคฺค
วิ. จุ.	วินยปิฎก	จุลลวคฺค
วิ. ป.	วินยปิฎก	ปริวาร
ที. ส.	ทีฆนิกาย	สีลขนฺธวคฺค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคฺค
ม. มุ.	มชฺฉิมนิกาย	มูลปณฺณาสก
ม. ม.	มชฺฉิมนิกาย	มชฺฉิมปณฺณาสก
ม. อุ.	มชฺฉิมนิกาย	อุปริปณฺณาสก
ส. ส.	สํยุตฺตนิคาย	สคาถวคฺค
ส. นิ.	สํยุตฺตนิคาย	นิทานวคฺค
ส. ขนฺธ.	สํยุตฺตนิคาย	ขนฺธวารวคฺค
ส. สพา.	สํยุตฺตนิคาย	สพายตนวคฺค
ส. มหา.	สํยุตฺตนิคาย	มหาวารวคฺค
องฺ. เอกก.	องฺคฺตฺตนิคาย	เอกกนิปาต
องฺ. ทุก.	องฺคฺตฺตนิคาย	ทุกนิปาต

คำย่อ	คำเต็ม	
อง. ติก.	องคุตตรนิกาย	ติกนิปาต
อง. จตุกก.	องคุตตรนิกาย	จตุกกนิปาต
อง. ปญจก.	องคุตตรนิกาย	ปญจกนิปาต
อง. ฉกก.	องคุตตรนิกาย	ฉกกนิปาต
อง. สตุตก.	องคุตตรนิกาย	สตุตกนิปาต
อง. อฏจก.	องคุตตรนิกาย	อฏจกนิปาต
อง. นวก.	องคุตตรนิกาย	นวกนิปาต
อง. ทสก.	องคุตตรนิกาย	ทสกนิปาต
อง. เอกาทสก.	องคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิปาต
ช. ช.	ชุตฺตนิคาย	ชุตฺตนิคาย
ช. ฐ.	ชุตฺตนิคาย	ฐมมปทคธา
ช. อุ.	ชุตฺตนิคาย	อุทาน
ช. อิติ.	ชุตฺตนิคาย	อิติวุตตก
ช. สุ.	ชุตฺตนิคาย	สุตฺตนิปาต
ช. วิ.	ชุตฺตนิคาย	วิมานวตฺถ
ช. เปต.	ชุตฺตนิคาย	เปตวตฺถ
ช. เถร.	ชุตฺตนิคาย	เถรคธา
ช. เถรี.	ชุตฺตนิคาย	เถรีคธา
ช. ชา.	ชุตฺตนิคาย	ชาตก
ช. มหา.	ชุตฺตนิคาย	มหานิทฺเทศ
ช. จุฬ.	ชุตฺตนิคาย	จุฬนิทฺเทศ
ช. ป.	ชุตฺตนิคาย	ปฏิสมภิทามคฺค
ช. อ.	ชุตฺตนิคาย	อปทาน
ช. พุทฺธ.	ชุตฺตนิคาย	พุทฺธวีส
ช. จรียา.	ชุตฺตนิคาย	จรียาปิฎก

คำย่อ	คำเต็ม	
อภิ. ส.	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสงคณี
อภิ. วิ.	อภิธรรมปิฎก	วิภงค
อภิ. ธา.	อภิธรรมปิฎก	ธาตูกถา
อภิ. ปุ.	อภิธรรมปิฎก	ปุคฺคตปญฺจคฺติ
อภิ. ก.	อภิธรรมปิฎก	กถาวตถุ
อภิ. ย.	อภิธรรมปิฎก	ยมก
อภิ. ป.	อภิธรรมปิฎก	ปฏฺจาน

วิธีใช้ เช่น วิ. มหาวิภงค. ๑/๔๑๓. หมายถึง พระคัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๔๑๓.

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับต่าง ๆ

คำย่อ	คำเต็ม
สี.	สีหพไปตถก (ฉบับสิงหพ)
ม.	มรรมไปตถก (ฉบับพม่าเดิม)
ฉ.	ฉฏฐสงคีติไปตถก (ฉบับสังคายนครั้งที่ ๖)
รา.	รามณญไปตถก (ฉบับมอญ)
โป.	โปราณไปตถก (ฉบับไบลานเก่า)
อิ.	อิงคสิสไปตถก (ฉบับอังกฤษ เดิมใช้ย่อว่า ย.)
ก.	กตถจิไปตถก (คัมภีร์บางฉบับ)

TRANSLITERATION OF THE THAI ALPHABET
 as used in this pāli text
 of
 THE BHŪMIBALO BHIKKHU FOUNDATION

VOWELS - 8

a ำ ā ิ i ี ī , u , ū e โ ो

CONSONANTS - 33

ก ka	ข kha	ค ga	ฅ gha	ง ṅa
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฌ jha	ฉ ฌ ṅa
ฎ ṭa	ฏ ṭha	ฑ ḍa	ฒ ḍha	ณ ṇa
ต ta	ถ tha	ท da	ธ dha	น na
ป pa	ผ pha	พ ba	ภ bha	ม ma
ย ya	ร ra	ล la	ว va	
ส sa	ห ha	ฬ ḷa	◦ ṃ	

FIGURES

๑ 1 ๒ 2 ๓ 3 ๔ 4 ๕ 5 ๖ 6 ๗ 7 ๘ 8 ๙ 9 ๐ 0

COMBINATION

ก ka	กา kā	กิ ki	กี kī
กุ ku	กู kū	เก ke	โก ko

พระคัมภีร์
ชาดกและอรรถกถาชาดก
บาลี - ไทย
เล่ม ๓
(บาลี ภาค ๑ ตอนที่ ๓)

พระบาลีสุดตันตปิฎก

ขุททกนิกาย

ชาตก

๓. กุรุทก

๑. กุรุทกชาตก (๒๑)

๒๑. "ฃาตเมตํ กุรุทกสฺส
 ยํ ทฺวํ เสปณฺณิ เสยฺยสิ^๑
 อณฺณํ เสปณฺณิ กจฺฉามิ
 น เม เต รุจฺเจเต ผลนฺ"ติ.

กุรุทกชาตกํ ปจฺมํ.

๓. กุรุทกวรรค

๑. กุรุทกชาตก (๒๑)

๒๑. "คฺคูกรม้มะล้ัน. การที่เจ้าก้ล้ิงมาน้้เรา
 ผู้เป็นกวางรู้ล้ันแล้ว เราไม่ชอบ
 กินผลของเจ้า เราจะไปหาผลมะล้ัน
 ที่ต้ันอื่นก้ินก้ได้".

กุรุทกชาตก ที่ ๑.

^๑ ฉ. ลียฺยสิ.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย

เอกกนิบาต

๓. กุรุทวารค

๑. กุรุทวารคชาดก (๒๑)

ณ ณาคเมต กุรุทวารค อิท สตุถ
เวฬุเน วิทรนโต เทวทศ อารพ กเถสิ.

เอกสมิ หิ สมเย ธมมส ภาย
สนนิตติ วา ภิกข "อาวุโส เทวทศ
ตถาคต ส มาต น ต ถาย ธ น ค ค เท ป โย เช สิ,
สิ ล ป วิ ช ณ, ธ น ป ล วิ ส ช เช สิ, ส พ ถ า ป
ท ส พ ล ส ส ว ธ า ย ป ริ ส ก ก ติ ติ เท ว ท ศ ค ส ส
อ ว ณ ณ ก ถ น ต า นิ สิ ที่ สุ.

๓. กุรุทวารค

๑. พรรณนากุรุทวารค (๒๑)

สมเด็จ พระบรมศาสดา เมื่อ ประทับ
ณ พระเวฬุวันวิหาร ทรง ปรารภ พระเทวทัต
ตรัส พระธรรมเทศนา นี้ มี คำ เริ่ม ต้น ว่า
ณาคเมต กุรุทวารค คั้ง นี้ เป็น อา ท ิ.

ความ พิสดาร ว่า สมัย หนึ่ง พวก ภิกษุ
นั่ง ประชุม กัน ที่ โรง ธรรม กล่าว โทษ ของ
พระ เทวทัต ว่า " คุณ ร ท่าน ผู้มี อายุ พระ เทวทัต
ได้ แต่งตั้ง นาย ขมัง ธนู กลิ้ง ศิลา, ปล่อย ข้าง
ธ น บ าล, เพื่อ ปลง พระ ชนม พระ ตถาค ค เจ้า,
เธอ เพียร ปลง พระ ชนม สม เด็จ พระ ทศ พล แม้
โดย ประ การ ทั้ง ปวง " คั้ง นี้.

พ.ญ. อรรณณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สดุภา อากนุควา ปณฺณตฺตาสเน นิสินฺโน สมเด็จพระบรมศาสดา เสด็จมาประทับแล้ว
"กาย นุตถ ภิภุชเว เอตฺรทึ กถาย บนอาสนะที่ปูลาดไว้ ตรัสถามว่า "คุณภิกษุ
สนฺนินฺนนา"ติ ปุจฺฉิ. ทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุมสนทนากัน
ด้วยเรื่องอะไร".

"ภนฺเต 'เทวทฺตฺโต ตุมฺหากึ วธาย "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้า-
ปฺริสฺกุกฺคิ'ติ เทวทฺตฺตฺสฺส อคฺคณกถาย พระองค์ นั่งประชุมสนทนากันถึงโทษของ
สนฺนินฺนมหา"ติ. พระเทวทัตว่า 'พระเทวทัตเพียรเพื่อจะ
ปลงพระชนม์พระองค์".

สดุภา "น ภิภุชเว เทวทฺตฺโต อิทาเนว มม สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสว่า "คุณภิกษุ
วธาย ปฺริสฺกุกฺคิ, ปุพฺเพปิ มม วธาย ทั้งหลาย เทวทัตเธอพยายามเพื่อจะฆ่าเรา
ปฺริสฺกุกฺคิเยว, น จ ปน มํ วธิตฺถึ อสฺกฺขี"ติ ตถาคค แต่ในกาลบัดนี้ก็ไม่, แม้ในกาล
วตุวา อตีตึ อาทริ. ก่อนเธอก็ได้พยายามเพื่อจะฆ่าเราเช่นกัน,
แต่เธอก็ไม่สามารถฆ่าเราได้" แล้วทรงนำ
เรื่องอดีตนิทานมา (เล่าดังนี้).

อตีเต พาราณสียํ พุทฺทมทฺเต รชฺชึ ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
กาเรนฺเต โพิธิสฺตฺโต กุรุณฺคมีโค หุตฺวา เสวยราชสมบัติในกรุงพาราณสี พระบรม-
เอกสุมิ อรณฺณายตเน ผลาผลานิ ชาทฺนฺโต โพิธิสฺตฺรํ เสวยพระชาติเป็นกวางกรุงกะ
วสติ. ทากินผลไม้ใหญ่น้อยทั้งหลาย อยู่ในราวป่า
แห่งหนึ่ง.

พ.ญ.อรวรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส เอกสุมิ กาละ ผลสมฺปนฺเน เสปนฺณิรฺกฺเข
เสปนฺณิผลานิ ชาตติ.

ครั้งถึงคราวต้นมะลันมีผลบริบูรณ์ พระบรม-
โพธิสัตว์ก็กินผลไม้มะลัน.

อเถโก ความวาสี อฏฺฏกฺกฺทโก ผลิทรฺกฺข-
มุเลสฺ มิกานํ ปทานิ อุปฺธาเรตฺวา อุปฺริรฺกฺเข
อฏฺฏกํ พนฺธิตฺวา ตตฺถ นิสฺสีทิตฺวา ผลานิ
ชาตติ อากตาคเต มิเค สตฺตฺติยา วิชฺฌิตฺวา
เตสํ มंसํ วิกฺกิตฺนฺโต ชีวิทํ กปฺเปสิ.

ครั้งนั้น ชาวบ้านคนหนึ่งเป็นพรานนั่งห้าง
ตรวจรอยเท้าของฝูงเนื้อ ตามโคนต้นไม้ที่
ผลัดผล ชักห้างบนต้นไม้ นั่งบนห้างนั้น ใช้
หอกพุ่งกว้างที่พากันมากินผลไม้ ขายเนื้อ
ของกว้างเหล่านั้นเลี้ยงชีวิต.

โส เอกทิวสํ ตสฺมี รฺกฺขมุเล
โพธิสฺตฺตสฺส ปทวลณฺชํ ทิสฺวา ตสฺมี เสปนฺณิ-
รฺกฺเข อฏฺฏกํ พนฺธิตฺวา ปาโทว ภูณฺชิตฺวา
สตฺตฺติ อาทาย วนํ ปวิสิตฺวา ตํ รฺกฺข
อมิรฺหิตฺวา อฏฺฏเก นิสฺสีทิตฺ.

วันหนึ่ง เขาพบรอยเท้าพระบรม-
โพธิสัตว์ที่โคนไม้นั้น จึงชักห้างบนต้นไม้
มะลันนั้น กินอาหารแต่เช้าตรู่ ถือหอก
เข้าป่าไปป็นขึ้นต้นไม้มะลันนั้น นั่งบนห้าง
แล้ว.

ลฺกฺทโกปิ โพธิสฺตฺตสฺส อนาคมนภาวํ
ณตฺวา อฏฺฏเก นิสฺสินฺโนว เสปนฺณิผลานิ
ชิตฺวา ชิตฺวา ตสฺส ปุรฺโต ปาเตสิ.

ฝ่ายนายพราน รู้ว่าพระบรมโพธิสัตว์
ไม่เข้ามาจึงนั่งบนห้างนั่นเอง โยนผลมะลัน
เป็นอันมาก ให้ตกข้างหน้าของพระบรม-
โพธิสัตว์.

โพธิสฺตฺโต "อิมานิ ผลานิ อากนฺตฺวา มยฺหํ
ปุรฺโต ปตฺนฺติ, อตฺถิ นุ โข อุปฺริ ลฺกฺทโก"ติ

พระบรมโพธิสัตว์ คิดว่า "ผลไม้เหล่านี้หล่น
ลงตรงหน้าเรา, ชะรอยจะมีนายพรานอยู่

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บุษปบุษนิ อุลโลเกนุโต ลุททกั ทิสฺวา บนต้นไม้" จึงเห็นนกแล้วคู่อีก ก็เห็น
 อปสฺสนุโต วยิ หุตฺวา "อมุโก รุกฺข ปุพฺเพ นายพราน แต่แก้มองทำเป็นไม่เห็น พูดยื่นว่า
 ตฺวิ โอลมพกั จาเรนุโต^๑ วยิ อชุกเมว "คูกรต้นไม้ เมื่อก่อนเจ้าทำผลไม้มันให้หล่นลง
 ผลานิ ปาเตสิ, อิทานิ ปน เต รุกฺขชมฺมึ ตรง ๆ เหมือนคนสั้นของที่ห้อยอยู่ให้หล่นลง
 ปริจฺจชสิ, เอวิ ตยา รุกฺขชมฺเม ปริจฺจตฺเต ตรง ๆ ฉะนั้น, แต่บัดนี้เจ้าละรุกขธรรม
 อหฺมณฺณปิ รุกฺขมฺลึ อปฺสงฺกมิตฺวา มยฺหิ ของเจ้าเสียแล้ว, เมื่อเจ้าละรุกขธรรม
 อาหาริ ปริเยสิสฺสามิ^๒ติ วตฺวา อิมิ คาถมาท อย่างนี้เสียแล้ว เราก็จะไปแสวงหาอาหาร
 ของเราแม้ยังโคนไม้อื่น" ดังนี้ แล้วกล่าว
 คาถานี้ว่า

๒๑. "ฉาตเมตฺติ กุรุจฺจสฺส
 ยิ ตฺวิ เสปนฺณิ เสยฺยสิ
 อณฺณิ เสปนฺณิ กจฺจามิ
 น เม เต รุกฺขเต ผลนุ^๓ติ.

๒๑. "คูกรไม้มะลิ่นการที่เจ้ากลิ้งมานี้ เรา
 ผู้เป็นกวางรู้สิ้นแล้ว เราไม่ชอบกิน
 ผลของเจ้า เราจะไปหาผลมะลิ่นที่
 ต้นอื่นกินก็ได้" ดังนี้.

ตตฺถ ฉาตฺนติ ปากฺกั ชาตฺ. เอตฺนติ บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ฉาตฺ
 อิทิ กมฺมึ. กุรุจฺจสฺสาคิ กุรุจฺจกมฺกสฺส. ยิ ความว่า ปราภฏชัคเกิดแล้ว. บทว่า เอตฺ
 ตฺวิ เสปนฺณิ เสยฺยสิติ ยิ ตฺวิ อมฺโก ความว่า การกระทำอันนี้. บทว่า กุรุจฺจสฺส
 เสปนฺณิรุกฺข ปุโรโต ผลานิ ปาตยมาโน ได้แก่เนื้อทราย. บทพระคาถาว่า ยิ ตฺวิ

^๑ ม. จาเรนุโต.

^๒ ธรรมคาของต้นไม้ กวางรู้สิ้นแล้ว.

พ.ญ.อรรณณ คุณวิศาล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีภาษาข.ป-ท.๓-๑

เสยฺยสิ วิเสยฺยสิ วิสีณฺณผล โหสิ, ตํ สพฺพํ
กรุงคมิคสฺส ปากฏํ ชาตํ.

เสปณฺนิ เสยฺยสิ ความว่า เข้าย้ำต้นมะลิ
การที่เจ้าทำให้ผลหล่น กลิ้งมาข้างหน้าเรา
คือแตกกลิ้งมา ได้แก่มิผลแตกกลิ้งมา, การ
กระทำทั้งหมดนั้นปรากฏแก่กว้างแล้ว.

น เม เต รุจฺเจเต ผลนฺติ "เอวํ ผลํ
ททมานาย น เม ทว ผลํ รุจฺเจติ. ติญฺจ
ตฺวํ, อหํ อณฺเฏตฺถ คมิสฺสามิ"ติ อคมาสิ.

บาทพระคาถาว่า น เม เต รุจฺเจเต ผล
ความว่า กวางกล่าววว่า "เมื่อเจ้าต้นมะลิ
ให้ผลอย่างนี้ ข้าหาชอบใจกินผลของเจ้า
ไม่. หยุดเถิดเจ้า, เราจักไปที่ต้นไม้อื่น"
ดังนี้ จึงได้ไปแล้ว.

อถสฺส ลุทฺทโก อฏฺฐเก นิสินฺโนว
สตุตฺติ ขิปิตฺวา "คจฺฉ, วิรฺทฺโธทานิมฺหิ ตนฺ"ติ
อาท.

ครั้งนั้น นายพรานนั่งอยู่บนห้าง
พุ่งหอกไปที่พระบรมโพธิสัตว์ พร้อมกับกล่าว
ว่า "ไปเถิด บัดนี้ข้าพลาตเจ้าแล้ว".

โพธิสตุตฺโต นีวตฺติตฺวา จิตฺ อาท "อมฺโภ
ปฺริส อิทานีสิ กิณฺจาปี มํ วิรฺทฺโธ, อฏฺฐ
ปน มหานิรเย โสฬส อุสฺสทนิรเย
ปณฺจวิธพฺพณานาทีนิ จ กมฺมกรณานิ อวิรฺทฺโธ-
เยवासี"ติ.

พระโพธิสัตว์หันกลับมาเย็นพูดว่า "เฮ้ยบุรุษ
บัดนี้เจ้าพลาตข้าก็จริง, แต่เจ้าจะไม่
กลาตแกล้วมหานรททั้ง ๘ ขุม อุตฺสทนรท
๑๖ ขุม และเครื่องจองจำ ๕ อย่างเป็นต้น
ทีเดียว".

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวณจ ปน วตฺวา ปลายิตฺวา ยถารุจิ ก็แลครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว พระบรมโพธิสัตว์
 กโต, ลุทฺโทปี โอตริตฺวา ยถารุจิ กโต. ก็หนีไปตามความพอใจ, ฝ่ายนายพรานลง
 จากต้นไม้ ก็ไปตามความชอบใจเหมือนกัน.

สตฺถาปี "น ภิกฺขเว เทวทตฺโต แม้สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงนำ
 อิทาเนว มม วธาย ปริสฺกุกฺติ, ปุพฺเพปี พระธรรมเทศนานี้มา ด้วยพระคำรัสว่า
 ปริสฺกุกฺติเยว, น จ ปน มํ วธิศุ อสฺกฺชี"ติ "ดูกรภิกษุทั้งหลาย เทวทัตจะได้พยายามฆ่า
 อิมํ ธมฺมเทสนํ อาทริตฺวา อนุสนฺธิ มฺเฏตฺวา เราผู้ตถาคต แต่ในกาลนี้ก็หาไม่ได้, แม้ใน
 ชาตกํ สโมธานะสิ "ตทา อญฺญกฺลฺลทฺโก กาลก่อนเธอก็ได้พยายามเช่นกัน, แต่ก็หา
 เทวทตฺโต อโหสิ, กุรุณฺคมิโค ปน อาจฆ่าเราผู้ตถาคตได้ไม่" แล้วทรงสืบต่อ
 อหเมวา"ติ. อนุสนฺธิประชุมชาดกว่า "นายพรานห่างใน
 สมัยนั้น กลับมาเกิดเป็นพระเทวทัต, ส่วน
 เนอฺกวางฺคิอเราตถาคตนั้นแล".

กรุงกมิลชาดกวรรณคดี ประมวล.

พรรณนากรุงกมิลชาดก ที่ ๑ จบ.

๒. กุกกุรชาตก (๒๒)

๒๒. "เย กุกกุรา ราชกุล^๑สัม วุช^๒มา
โกเลยยกา วรรณพลุปนา
เต' เม น วช^๒มา มย'มสม วช^๒มา
นาย^๑ สขจจา ทุพพลชาติกา'ยนุ"ติ.

กุกกุรชาตก^๑ ทุติย^๑.

๒. กุกกุรชาตก (๒๒)

๒๒. "สุนัขน้อย ๆ เหล่าใด อันบุคคล
เลี้ยงให้เจริญแล้วในราชตระกูลเป็น
สัตว์มีเจ้าของ สมบูรณ์ด้วยผิวพรรณ
และกำลังกาย สุนัขน้อย ๆ เหล่านี้
นั้นไม่ได้ถูกฆ่าเลย (แต่)พวกข้า-
พระองค์กลับถูกฆ่า การกระทำเช่นนั้น
มิใช่เป็นการฆ่าที่เที่ยงตรง นี่เป็น
การฆ่าแต่เหล่าสุนัขที่ทรพลงต่างหาก".

กุกกุรชาตก ที่ ๒.

^๑ ฉ. ราชกุลมทิ.

^๒ ฉ. วุชธา.

๒. กุกกุรชาตกวรรณนา (๒๒)

เย กุกกุราติ อิทํ สตุธา เขตวเน
วิหรนุโต ฌาตตถจริยํ อารพภ กเถสิ. ส
ทฺวาทสกนิปาเต ภทฺทสาลชาตเก อวิภวิสุสฺสติ.
อิทํ ปน วตุถุํ ปตฺติฏฺฐเปตฺวา อตีตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต รชฺชํ
กาเรนฺเต โพิสฺสตุโต ตถารูปํ กมฺมํ ปฏฺิจ
กุกกุรโยนียํ นิพฺพตฺติตฺวา อเนกสฺตกุกกุร-
ปรีวฺโต มหาสุสาเน วสฺติ.

อถกทิวสํ ราชํ เสตฺสินฺธวฺยตุตฺตํ สพฺพา-
ลฺงการปฏฺิมณฺฑิตํ รถํ อภฺิริยฺห อฺุยฺยานํ
กนฺตฺวา ตตฺถ ทิวสภากํ กิฬิตฺวา อตฺถงฺกเต
สุริเย นกรํ ปาวิสฺสิ.

๒. พรรณนาภุกกุรชาดก (๒๒)

สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับ
อยู่ ณ พระเชตะวัน ทรงปรารภการประพฤติ
ประโยชน์เพื่อพระญาติ จึงตรัสเทศนาชาดก
นี้มีความ เย กุกกุรา ดังนี้ เป็นต้น.
ญาติตถจริยานั้นจักมีชัดเจนในภัททสาลชาดก
ในทวาทสกนิปาต. แต่พระองค์ทรงยกเรื่อง
(ปัจจุบัน)นี้ขึ้นแล้ว จึงทรงนำอดีตนิทานมา.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตขึ้น
ครองราชสมบัติในกรุงพาราณสี พระบรม-
โพิสัศวอภัยกรรมเห็นปานนั้น บังเกิดใน
กำเนิดสุนัข มีสุนัขหลายร้อยแควล้อม อยู่ใน
ป่าช้าใหญ่.

ภายหลังวันหนึ่ง พระราชาเสด็จทรงราชรถ
ที่ประทับด้วยเครื่องอลังการทั้งหมด ซึ่ง
เทียมด้วยม้าสินธพสี่ขาว เสด็จไปยังพระ-
ราชอุทยาน ทรงกีฬาอยู่ในพระอุทยานนั้น

๑ มาเกิดหรือผสมในประ เทศตามลำน้ำสินธุ.

ตลอดวัน เมื่อพระอาทิตย์อัสดงตกแล้ว ก็
เสด็จเข้าสู่พระนคร.

ตสฺส ตํ รถวรตํ ยถานทฺธเมว ราชกุณเ
จปยีสฺส. โส รตฺติ เทเว วสฺสนฺเต ตินฺโต.
อุปริปาสาทโต โทเลยฺยกสุนฺชา โอตริตฺวา
ตสฺส จมฺมณฺจ นทฺธิณฺจ ชาทิสฺส. ปุนทิวเส
รณฺโณ อาโรจยีสฺส "เทเว นิตฺถมนฺมุเขน
สุนฺชา ปวีสิตฺวา รตสฺส จมฺมณฺเจว นทฺธิณฺจ
ชาทิสฺสุ"ติ.

พวกราชบุรุษพักเครื่องรถของพระองค์ ทั้งที่
ผูกไว้แล้วนั้นแล ไว้ที่พระลานหลวง. เมื่อ
ฝนตกตลอดทั้งคืนรอนนั้นก็เปียกโชก. เหล่า
สุนัขที่เลี้ยงไว้ก็ลงมาจากปราสาทชั้นบน พา
กันกัดกินหนังหุ้มและสายหนังของพระราชรถ
นั้นเสีย. ในวันรุ่งขึ้น พวกราชบุรุษจึง
กราบทูลพระราชาว่า "ขอเดชะ สุนัข
ทั้งหลายเข้ามาทางปากท่อ แล้วพากันกัดกิน
หนังหุ้มและสายหนังของพระราชรถเสีย".

ราชา สุนฺชานํ กุชฺฉิตฺวา "ทิกฺกุจฺทิกฺกุจฺจฺจาเน
สุนฺเช มาเตธา"ติ อาท. ตโต ปฏฺจาย
สุนฺชานํ มหาพฺยสนฺนิ อุทฺปาที. เต ทิกฺกุจ-
ทิกฺกุจฺจฺจาเน มาตियฺมานา ปลายิตฺวา สฺसानํ
คนฺตุวา โพรทิสฺตตสฺส สนฺติกํ อคมฺสฺ.

พระราชาทรงกริ้วพวกสุนัขทั้งหลาย จึงตรัส
ว่า "พวกเจ้าพบเห็นสุนัขที่ไหนจงฆ่าเสีย".
จำเดิมแต่นั้นมา ความพินาศอย่างใหญ่หลวง
ก็เกิดขึ้นแก่ฝูงสุนัข. สุนัขทั้งหลายเหล่านั้น
เมื่อถูกฆ่าในสถานที่ที่คนพบเห็นแล้ว จึงพา
กันหนีไปสู่ป่าช้า แล้วได้ไปยังสำนักพระ-
บรมโพธิสัตว์.

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสัตว์โต "ตุเมห พุ สุนิปตีตา,
กี นุ โข การณนุ"ติ ปุจฺฉิ. เต "อนฺเตปุเร
กิริ รตสฺส จมฺมณฺเจว นทฺธิณฺจ ๑ สุนฺเขน
ชาติตฺนุติ กุทฺโธ ราชฯ สุนฺขวธฺ อานาเปสิ,
พุ สุนฺชา วินฺสฺสนฺติ, มหาภยํ อุบฺปนฺนุ"ติ
อาหํสุ.

โพธิสัตว์โต จินฺตฺสิ "อารกฺขญฺจฯเน พหิ
สุนฺชานํ โอกาโส นตฺถิ, อนฺโตราชนินฺเวสเน
โกเลยฺยกสุนฺชานํเยเวตํ กมฺมํ ภวิสฺสติ. อิทานิ
ปน จอรานํ กิณฺจิ ภยํ นตฺถิ, อจฺจเรฯ มรณํ
ลภนฺติ, ยนฺนุนาหํ จฺจเร รณฺโณฯ ทสฺเสตฺวา
ณฺติสฺสํสฺส ชีวิตทานํ ทเทยฺยณฺ"ติ.

พระบรมโพธิสัตว์จึงถามว่า "พวก
ท่านประชุมกันเป็นจำนวนมาก, มีเหตุอะไร
หนอ". สุนัขเหล่านั้นจึงกล่าวว่า "ได้ยินว่า
พระราชาทรงกริ้วว่า สุนัข(เข้าไป)กัดกิน
หนังหุ้มพระราชรถและสายหนังในพระราช-
วัง จึงรับสั่งให้ฆ่าสุนัข, สุนัขเป็นอันมากก็
จักพากันพินาศ, ภัยอันใหญ่หลวงเกิดขึ้น
แล้ว".

พระบรมโพธิสัตว์คิดว่า "โอกาสที่สุนัข
ภายนอก(จะเข้าไปได้) ในที่ ๆ เขาระวัง
รักษาเป็นอันไม่มี, กรรมนั้นจักเป็นการ
กระทำ ของเหล่าสุนัขที่เลี้ยงไว้ในภายใน
พระราชนิเวศน์. แต่บัดนี้ ภัยน้อยหนึ่งมิได้มี
แก่สุนัขที่เป็นโจร ผู่งสุนัขที่ไม่เป็นผู้ร้ายกลับ
ได้รับความตาย, อย่างกระนั้นเลย เราพึง
แสดงเหล่าสุนัขที่เป็นผู้ร้าย แต่พระราชฯ
แล้วให้ชีวิตทานแก่หมู่ญาติ" ดังนี้.

๑-๑ ๕. สุนเขหิ ชาติตา.

โส ฌาตเก สมสฺสาเสตฺวา "ตุเมห มา
 ภายิตฺถ, อหํ โว อภยํ อาทริสฺสามิ, ยาว
 ราชานํ ปสฺสามิ, ตาว อิว โทถา"ติ
 ปารมิโย อวชฺเชตฺวา เมตฺตาทาวนํ ปุเรจาริกํ
 กตฺวา "มยฺหํ อฺปริ เลหฺหํ วา มุคฺครํ วา มา
 โกจิ ขิปิตฺถํ อสฺสทึ"ติ อธิฏฺฐาย เอกโกว
 อนุโตนครํ ปาวิสฺสิ.

อถ นํ ทิสฺวา เอกสฺสฺสโตปิ กุชฺฌิตฺวา
 โอลิเกนฺโต นาม นาโหสิ. ราชานิ สุนชวริ
 อาณาเปตฺวา สยํ วินิจฺฉเย นิสินฺโน โหติ.
 โโพธิสฺสฺสโต ตตฺถเว กนฺตฺวา ปกฺขนฺทิตฺวา
 รณฺโณ อาสนสฺสฺส เภจฺจา ปาวิสฺสิ. อถ นํ
 ราชปฺริสา นีหริตฺถํ อารทฺธา, ราชานํ ปน
 นินฺวาเรสิ.

โส โลกํ วิสฺสเมตฺวา เภจฺจาสนา
 นิกฺขมิตฺวา ราชานํ วนฺทิตฺวา "สจฺจํ กิร
 ตุเมห กุกฺกุเร มาราเปธา"ติ ปุจฺฉิ.

พระบรมโพธิสัตว์ ปล่อยโยนเหล่าญาติให้
 เบาใจแล้วจึงกล่าวว่า "พวกเจ้าอย่ากลัว
 เลย, เราจักนำอภัยทานมาให้พวกเจ้า,
 พวกเจ้าจงอยู่ในที่นี้ จนกว่าเราจะเฝ้า
 พระราชา(กลับมา)" ระลึกถึงพระบารมี
 ทั้งหลายกระทำเมตตาทาวนาเป็นเบื้องหน้า
 อธิษฐานว่า "ใคร ๆ จงอย่าขวางกั้นดิน
 หรือท่อนไม้ถูกเรา" แล้วเข้าไปสู่ภายใน
 พระนครแต่เพียงลำพัง.

ครั้งนั้น แม้อัครตัวหนึ่งเห็นพระโพธิสัตว์นั้น
 ที่ชื่อว่ามองดูแล้วโกรธมิได้มีเลย. ถึงพระ-
 ราชารับสั่งให้ฆ่าสุนัขก็ยังไม่ประหวัณ พระโรง
 ที่วินิจฉัยด้วยพระองค์เอง. พระโพธิสัตว์
 วิ่งไปในที่นั้นนั้นแล ก็เข้าไปภายใต้พระ-
 ราชอาสน์. ลำดับนั้น พวกราชบุรุษเริ่ม
 จะไล่พระบรมโพธิสัตว์นั้นออกไป, แต่พระ-
 ราชาก็ทรงห้ามเสีย.

พระบรมโพธิสัตว์นั้นพักอยู่ครู่หนึ่ง ก็
 ออกมาจากภายใต้ที่ประทับ ถวายบังคม
 พระราชา แล้วทูลถามว่า "ได้ยินว่า

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระองค์รับสั่งให้ข้าสนัษทั้งหลาย จริ่งหรือ
พระเจ้าข้า".

"อาม มาราเปมหนุ"ติ. "โก เนส อปราโธ
นรินุทา"ติ.

"เออ ข้าสั่งให้ข้าเอง". "ข้าแต่พระองค์
ผู้เป็นจอมรชน สุนัขเหล่านั้นมีความผิด
อะไร".

"รตสฺส เม ปริวารจุมมณฺจ นทุธิณฺจ
ชาทิสฺสุ"ติ.

"มันกัดกินหนังหุ้มรถและสายหนังของข้า".

"เย ชาทิสฺสุ, เต ชานาธา"ติ. "น
ชานามา"ติ.

"พระองค์ทรงรู้จักเหล่าสุนัข ที่กัดกินนั้น
หรือ". "ข้าไม่รู้".

"อิเม นาม จมฺมชาทกโจธา"ติ ตถโต
อชานิตฺวา ทิฏฺฐทิจฺฐจฺฐาเนเยว มาราปนํ
น ยุตฺตํ เทวา"ติ. "รตจุมมสฺส กุกฺกุเรหิ
ชาทิตตฺตา "ทิฏฺฐทิจฺฐเส สพฺเพว มาเรธา"ติ
สุนฺวธํ อาณาเปสินุ"ติ. "กึ ปน เต
มนุสฺสา สพฺเพว กุกฺกุเร มาเรนฺติ, อุทาหุ
มรณํ อลภนฺตาปิ อตฺถึ"ติ.

"ขอเคชะ ฯ การที่พระองค์ไม่ทรงทราบ
โดยถ่องแท้ว่า "สุนัขชื่อเหล่านี้เป็นผู้ร้าย
ที่กัดกินหนัง" แล้วรับสั่งให้ข้าในสถานที่ที่
ตนพบเห็นแล้วนั้นแล ไม่เป็นการถูกต้อง".
"เพราะพวกสุนัขกัดกินหนังหุ้มรถ ข้าจึงสั่ง
ให้ข้าสนัษว่า "พวกเจ้าจงฆ่าสนัษทั้งหมด
ที่พบเห็นแล้ว". "ก็คนเหล่านั้น ฆ่าสนัษ
ทั้งหมดที่เคี้ยวหรือ, หรือว่าเหล่าสนัษแม้
ที่ไม่ต้องตายก็มีอยู่บ้าง".

พ.ญ.อรพรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อตุถิ, อมฺหากํ ฆเร โกลเยยกา
มรณํ น ลภนฺตี"ติ. "มหाराช อิทาเนว
ตุเมห "รตจมฺมสุส กุกฺกุเรหิ ขาทิตตฺตา
'ทิกฺขุทิกฺขุเส สพฺเพว มาเรธา'ติ สุนฺขอธ
อาณาเปสินฺ"ติ อโวจฺตถ, อิทานิ ปน
"อมฺหากํ ฆเร โกลเยยกา มรณํ น ลภนฺตี"ติ
วเทถ. นนฺ เหวํ สนฺเต ตฺเมห จนฺทาทีวเสน
อคติคมนํ กจฺจถ, อคติคมนนฺจ นาม น ยุตฺตํ,
น จ ราชธมฺโม, รณฺณา นาม
การณาการณคเวสเกน ตฺลาสฺทิสฺเสน ภวิตฺตุ
วฏฺฐติ, อิทานิ จ โกลเยยกา มรณํ น
ลภนฺตี, ทฺพฺพลสุนฺขา ลภนฺตี, เหวํ สนฺเต
นายํ สพฺพสุนฺขจฺจา, ทฺพฺพลฆาติกา
นาเมสา"ติ.

"มี, ผูงสนัษที่เลี้ยงไว้ในวังของ
ข้าไม่ต้องตาย". "ข้าแต่มหाराชเจ้า เมื่อ
สักกรุ่นนี้เองพระองค์ตรัสว่า "ข้าสั่งให้ฆ่า
สนัษว่า 'พวกเจ้าจงฆ่าสนัษทุกตัวที่เกี่ยวที่
พบเห็นแล้ว' เพราะสนัษทั้งหลายกักกินหนัง
หุ้มรถ" ดังนี้, แต่เดี๋ยวนี้พระองค์ตรัสว่า
"เหล่าสนัษที่เลี้ยงไว้ในวังของข้า ไม่ต้อง
ตาย". เมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ชื่อว่า
ลู่อ่านาจอคติฉันทาคติเป็นต้น, ก็ขึ้นชื่อว่า
การลู่อ่านาจอคติหาควรไม่, และก็ไม่ใช่เป็น
ราชธรรม, ธรรมดาพระราชาวรรที่จะเป็น
ผู้ค้นหาเหตุอันควรและเหตุอันไม่ควร เช่น-
เกี่ยวกับตราซึ่งมิใช่หรือ, แต่บัดนี้ ผูงสนัษ
ที่เลี้ยงไว้ไม่ต้องตาย, ผูงสนัษที่ถูพล

๑ กิริยาที่ไม่ควรลู่อ่านาจ ชื่อว่าอคติ โดย
ความได้แก่ความลำเอียง มี ๔ ประการ
คือ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบพอ ๑
โทสาคติ ลำเอียงเพราะเกลียดชัง ๑
โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง ๑
ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว ๑.

พ.ญ.อรรณณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เท่านั้นต้องตาย, เมื่อเป็นเช่นนั้น การ
กระทำนี้ไม่ชื่อว่า เป็นการฆ่าสุนัขทั้งหมด,
นั่นชื่อว่าเป็นการฆ่าเฉพาะแต่สุนัขที่ทรพล".

เอวณฺจ ปน วตฺวา มหาสตุโต มธฺรสุสรํ
นิจฺฉาเรตฺวา "มหาราช ยํ ตุมฺเห กโรถ,
นา'ยํ ธมฺโม"ติ รณฺโณ ธมฺมํ เทเสนฺโต
อิมํ กาดมาห

ก็แลพระมหาสัตว์เจ้า ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว
จึงเปล่งเสียงอันไพเราะกราบทูลว่า "ข้า
แต่มหาราชเจ้า การที่พระองค์ทรงกระทำ
เช่นนี้ไม่เป็นธรรมเลย" เมื่อจะแสดงธรรม
แก่พระราชา จึงกล่าวคาถานี้ว่า

๒๒. "เย กุกฺกุรา ราชกฺลฺสมิ วตฺตมา^๑
โกเลยฺยกา วณฺณพลฺลุปฺปนา
เต' เม น วชฺฉา มย'มสฺม วชฺฉา
นายํ สมฺจจา ทพฺพลสมาติกา'ยนฺ"ติ.

๒๒. "สุนัขน้อย ๆ เหล่าใด อันบุคคลเลี้ยง
ให้เจริญแล้วในราชตระกูล เป็นสัตว์
มีเจ้าของ สมบูรณ์ด้วยผิวพรรณและ
กำลังกาย สุนัขน้อย ๆ เหล่านั้น
ไม่ได้ถูกฆ่าเลย แต่พวกข้าพระองค์
กลับถูกฆ่า การกระทำเช่นนี้ มิใช่
เป็นการฆ่าที่เที่ยงตรง นี่เป็นการฆ่า
แต่เหล่าสุนัขที่ทรพลต่างหาก" ดังนี้.

^๑ ฉ. ราชกุลมฺหิ.

^๒ ฉ. วทฺธา.

ตตฺถ เย กุกฺกุราติ เย สุนฺชา, ยถา
 หิ ธารุโณหฺปิ ปสฺสาโว "ปุติมุตฺตฺน"ติ,
 ตทฺหฺชาโตปิ สิงฺคาโล "ชฺรสิงฺคาโล"ติ,
 โกมลปิ คโลจฺลิตา "ปุติลิตา"ติ,
 สุวณฺณวณฺโณปิ กาโย "ปุติกาโย"ติ วุจฺจติ,
 เอวเมวํ วสฺสสฺสติโกปิ สุนฺโข "กุกฺกุโร"ติ
 วุจฺจติ.

บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า สุนฺชน้อย ๆ
เหล่าใด ความว่า สุนฺชฺเหล่าใด, สุนฺชฺแม่
 มีอายุ ๑๐๐ ปี เขาก็เรียกอย่างนี้ว่า "สุนฺช
 น้อย ๆ" เหมือนกับปัสสาวะแม่ยังอ่อนอยู่ เขา
 ก็เรียกว่า "มูตรเน่า", สุนฺชฺจึงจอก แม่ที่
 เกิดในวันนั้นเขาก็เรียกว่า "สุนฺชฺจึงจอก
 แก่", เถาหัวค้อนแม่ที่ยังอ่อนอยู่ เขาก็
 เรียกว่า "เถาเน่า", กายแม่มีผิวพรรณ
 คั่งทองเขาก็เรียกว่า "กายเน่า" ฉะนั้น.

ตสฺมา มหฺลลกา กายพฺลฺปนฺนาปิ เต
 "กุกฺกุรา"เตว วุตฺตา.

เพราะเหตุนี้ สุนฺชฺเหล่านั้นแม่จะแก่สมบูรณ์
 ด้วยกำลังกายเขาก็เรียกว่า "สุนฺชน้อย ๆ"
 นั้นเอง.

วฑฺฒาติ วฑฺฒิตา.

คำว่า ให้เจริญ ความว่า ให้เจริญแล้ว.

โกเลยฺยกาติ ราชกุเล ชาตา สมฺภูตา
 สํวฑฺฒา.

คำว่า อันบุคคลเลี้ยงไว้ในตระกูล ความว่า
 เกิดแล้ว ก็มีพร้อมแล้ว เจริญแล้วใน
 ราชตระกูล.

วณฺณพฺลฺปนฺนาติ สรีรวณฺณเณ เจว กายพฺเลน
 จ สมฺปฺนนา.

คำว่า ถึงพร้อมด้วยผิวพรรณและกำลังกาย
 ความว่า ถึงพร้อมด้วยสีแห่งกายนั้นแล และ
 ด้วยกำลังกาย.

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต'เม น วชฺฌาติ เต อิเม สสุสามิกา คำว่า สุนัขเหล่านั้น นั้น ไม่ถูกฆ่า ความว่า
สารกฺขา น วชฺฌา. สุนัขเหล่านั้น มีเจ้าของ มีการรักษา จึงไม่
ถูกฆ่า.

มย'มสม วชฺฌาติ อสสุสามิกา อนารกฺขา คำว่า พวกเรา ถูกฆ่า ความว่า พวกเรา
มย วชฺฌา นาม ชาตา. ไม่มีเจ้าของ ไม่มีการรักษา กลับเป็นผู้
ถูกฆ่า.

นาย สมฺจจาติ เอว สนฺเต อัย อวิเสเสน คำว่า นี่เป็นการฆ่าที่ไม่เที่ยงตรง ความว่า
สมฺจจา นาม น โหติ. เมื่อเป็นเช่นนั้น การฆ่านี้จะจัดว่าเป็นฆ่า
โดยไม่แปลกกันก็หาไม่ได้.

ทพฺพลฆาติกา'ยฺนฺติ อัย ปน ทพฺพลานํเยว คำว่า นี่เป็นการฆ่าแต่สุนัขที่ทรพล ความว่า
ฆาตนโต ทพฺพลฆาติกา นาม โหติ, ราชูหิ ก็การฆ่านี้ชื่อว่า เป็นการฆ่าสุนัขที่ทรพล
นาม โจรา นิกฺกณฺหิตพฺพา; โน อโจรา, เพราะฆ่าเฉพาะสุนัขที่ทรพลต่างหาก, ธรรม-
อิธ ปน โจรานํ กิลฺยจิ ภย นตฺถิ, อโจรา คำว่า พระราชาควรจะจับสุนัขที่เป็นผู้ร้าย,
มรณ ลภนฺติ. อโห อิสมฺม โลเก อยุตฺต ไม่ควรจับเหล่าสุนัขที่มีโชผู้ร้าย, แต่ในที่นี้
วตฺตติ, อโห อธมฺโม วตฺตตฺตี. ภัยน้อยหนึ่งหาไม่แก่สุนัขที่เป็นโจรไม่, พวก
สุนัขที่ไม่ได้เป็นโจรกลับต้องตาย. โอ
กรรมอันไม่สมควรเป็นไปอยู่ในโลกนี้, โอ
ความไม่เป็นธรรม ย่อมเป็นไป(ในโลกนี้).

พ.ญ.อรวรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา โภธิตตฺตฺสฺส วณฺํ สุตฺวา พระราชาทรงสค์ับคำ ของพระบรม-
 อาท "ชานาสี ปน ตฺวํ ปณฺธิต อสุเกหิ โภธิตฺตฺวํจิตรฺสฺสว่า "คฺุกรบฺณฺธิต ก็เจ้ารู้ว่า
 นาม รตฺถมฺมํ ชาทิตนฺ"ติ. สุนัขพวก ไน้หนักกินหนังหุ้มรถหรือ".

"อาม ชานามิ"ติ.

"ข้าพระองค์ทราบ พระเจ้าข้า".

"เกหิ ชาทิตนฺ"ติ.

"สุนัขพวก ไน้หนักกิน".

"ตุมฺหากิ เกเท วสนเกหิ โกลเยยฺยก-
 สุนฺเขหิ"ติ.

"เหล่าสุนัขที่พระองค์ทรงเลี้ยงไว้ ให้
 อยู่ในวังของพระองค์นั้นแหละ พระ-
 เจ้าข้า".

"กถํ เตหิ ชาทิตภาโว ชานิตฺพุโป"ติ.

"เจ้าจะพึงพิสูจน์ได้อย่างไรว่า สุนัข
 เหล่านั้นหนักกิน".

"อหํ เตหิ ชาทิตภาวํ ทสฺเสสฺสสามิ"ติ.

"ข้าพระองค์จักแสดงให้เห็นว่า สุนัข
 เหล่านั้นหนักกิน".

"ทสฺเสหิ ปณฺธิตฺตา"ติ.

"จงแสดง เกิดบัณฑิต".

"ตุมฺหากิ มฺเร โกลเยยฺยกสุนฺเข
 อานาเปตฺวา โถกํ ตกฺกณฺจ ทพฺพตีณานิ
 จ อหฺราเปธา"ติ. ราชา ตถา
 อกาสิ. อถ นํ มหาสฺตฺโต "อิมานิ
 ตีณานิ ตกฺกณฺ" มทฺทาเปตฺวา เอเต
 สุนฺเข ปาเยธา"ติ อาท.

"ขอพระองค์จงให้นำเหล่าสุนัขที่เลี้ยง
 ไว้ในวังของพระองค์มา แล้วให้นำ
 เปรียงและหญ้าคามอย่างละน้อย".
 พระราชา ได้ทรงกระทำอย่างนั้น.
 ลำคั้บนั้น พระมหาสั้ตฺวํจิกราบทูล
 พระราชาว่า "ขอพระองค์จงให้พวก

^๑ ฃ. ตกฺเก.

ราชบุรุษขยำหญ้าเหล่านี้ ผสมเข้ากับ
เบรียงแล้วให้สุนัขเหล่านี้กิน^๑ .

ราชา ตถา กตฺวา ปายาเปสี. ปิตปิตา พระราชาทรงกระทำอย่างนั้นแล้ว ให้สุนัข
สุนฺชา สหฺธิ จมฺเมหิ วมิสฺสุ. ราชานํ "สพฺพญฺญ-
พฺพุตฺตสฺส พฺยากรณํ วิทยา"ติ ตฺถุจฺโจะ เหล่าสุนัขนั้นกินแล้ว ๆ ก็พากัน
โพธิสฺตฺตสฺส เสตจฺจตฺเตน ปุชฺชํ อกาสิ. สํวรอกออกมาพร้อมกับหนึ่ง. พระราชาทรง
ยินดีว่า "เป็นประหนึ่งการพยากรณ์ของ
พระสัพพัญญูพุทธเจ้า" ดังนี้ ได้ทรงกระทำ
การบูชาพระบรมโพธิสัตว์ด้วยเศวตฉัตร .

โพธิสฺตฺโต "ธมฺมจฺริยกาถา มหาราช มาตาปิตุสุ พระบรมโพธิสัตว์ แสดงธรรมแก่พระราชา
ชตฺตียา"ติอาทีหิ เตสฺสกฺกชาตเก อากตาทิ ด้วยทศธรรมจริยกาถาทั้ง ๑๐ ที่มีมาใน
ทสฺสทึ ธมฺมจฺริยกาถาหิ รณฺโณ ธมฺมํ เตสฺสกฺกชาดก มีคำว่า "ข้าแต่กษัตริย์เจ้า
เทเสตฺวา "มหาราช อิตฺโต ปญฺจาย ขอพระองค์จงทรงประพฤติธรรม ในพระ-
อปฺปมตฺโต โทหิ"ติ ราชานํ ปณฺจสฺสุ สีเสสฺสุ ราชมารดาและพระราชบิดา" ดังนี้เป็นต้น
ปตฺติจฺจาเปตฺวา เสตจฺจตฺตํ รณฺโณว ปุน แล้วกราบทูลว่า "ข้าแต่มหาราชเจ้า ตั้งแต่
อทาสิ. นี้ไป ขอพระองค์จงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิด"
ดังนี้ ยังพระราชาให้ดำรงอยู่ในศีล ๕ แล้ว
ได้ถวายเศวตฉัตรกั้นพระราชารตามเดิม .

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๕๓๔ .

พ.ญ.อรุณวรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา มหาสตุตสฺส ฌมฺมกถิ สุตฺวา
 สพฺพสตุตฺตานิ อภยํ ทตฺวา โปธิสตุตฺตํ อาทิ
 กตฺวา สพฺพสุนฺขานํ อตฺตโน โภชนสทิสเมว
 นิจฺจกตฺตํ ปฏฺฐเปตฺวา โปธิสตุตฺสฺส โฉวาเท
 จิตฺโต ยาวตายุกํ ทานาทีนํ ปุณฺณานิ กริตฺวา
 กาลํ กตฺวา เทวโลเก อปฺปชฺชํ กุกฺกุโรวาโท
 ทสฺ วสฺสสทฺสฺसानิ ปวตฺติ โปธิสตุตฺตปิ
 ยาวตายุกํ จตฺวา ยถากมฺมํ คโต.

พระราชาทรงสดับธรรมกถา ของ
 พระมหาสัตว์แล้ว ได้พระราชทานอภัยแก่
 สัตว์ทุกจำพวก ทรงตั้งภัตตรประจำเช่นเดียว
 กับโภชนะของพระองค์ให้แก่สุนัขทุกจำพวกมี
 พระบรมโพธิสัตว์เป็นต้น ทรงดำรงอยู่ใน
 โฉวาทของพระบรมโพธิสัตว์ ทรงกระทำบุญ
 ทั้งหลายมีทานเป็นต้น ตลอดพระชนมายุ
 สวรรคตแล้วก็ไปบังเกิดในเทวโลก กุกกุ-
 โรวาทย่อมเป็นไปหมื่นปี. แม้พระโพธิสัตว์ก็
 ดำรงอยู่ตลอดอายุแล้วไปตามยถากกรรม.

สตุตฺตา "น ภิกฺขเว ตถาคโต อิทาเนว
 ฌาตกานํ อตฺตํ จรติ, ปุพฺเพปิ จริเยวา"ติ
 วตฺวา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อahrtฺตฺวา อนุสนฺธิ
 มญฺเฏตฺวา ชาตกํ สโมธานะสิ "ตทา ราชา
 อานนฺโท อโหสิ, อวเสสา ปริสา
 พุทฺธปริสา, กุกฺกุรปณฺธิโต ปน อหเมวา"ติ.

สมเด็จพระบรมศาสดาสั่งว่า "ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตบำเพ็ญประโยชน์เพื่อ
 พระญาติ แต่ในบัดนี้เท่านั้นก็ห้ามได้, แม้
 ในกาลก่อน ตถาคตก็บำเพ็ญประโยชน์
 เหมือนกัน" ดังนี้ ครั้นทรงนำพระธรรม-
 เทศนานั้นมาแล้วทรงสืบทอดอนุสนธิ ประชุม
 ชาดกว่า "พระราชาในกาลนั้นได้เป็น
 อานนท์, บริษัทที่เหลือได้เป็นบริษัทของ

พ.ญ. อรวรรณ : คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระพุทธเจ้า, ส่วนกุฏกฐาบัณฑิต คือเรา
นั้นเอง" ตั้งนี้แล.

กุฏกฐาตกกวดุณา ทุตินา.

พรรณากุฏกฐาตก ที่ ๒ จบ..

พ.ญ.อรรณ : คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. โภษาชาวนียชาตกวณณา (๒๓)

อปี ปสฺเสน เสมาโนติ อิทํ สตุถา
เชตวเน วิทรนุโต เอกํ โอสฺสฏฺฐวีริยํ ภิกฺขุ
อารพภ กเถสิ.

ตสมิํ หิ สมเย สตุถา ตํ ภิกฺขุ
อามนฺเตตฺวา "ภิกฺขุ ปุพฺเพ ปณฺธิตา
อนายคเนปิ วีริยํ อกัสมฺ, ปหารํ ลทฺธาปิ
เนว วีริยํ โอสฺสขีสุ"ติ วตฺวา อตีตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหุमतฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โพิสฺสตุโต โภษาชาวนี-
สินฺธวกุเล นิพฺพุตฺโต สพุพาลงฺการสมฺปนฺโน
พาราณสีรณฺโณ มงฺคลอสฺโส อโหสิ.

๓. พรรณนาโกษาชาวนียชาตก (๒๓)

สมเด็จพระบรมศาสดา ประทับอยู่ ณ
พระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุผู้ละความเพียร
รูปหนึ่งตรัสพระธรรมเทศนา มีคำเริ่มต้นว่า
อปี ปสฺเสน เสมาโน คัจฉินฺเป็นอาทิ.

ความพิสดารว่า ในสมัยนั้น สมเด็จพระ
บรมศาสดา ทรงให้เรียกภิกษุรูปนั้นมา
แล้วตรัสว่า "ดูกรภิกษุ แม้ในกาลก่อน
บัณฑิตทั้งหลาย ได้กระทำความเพียรในที่
ไม่ใช่หลักแหล่งแห่งความเพียร (จะทำ
ความเพียร), ถึงแม้ถูกประหารก็ยังไม่
ละทิ้งความเพียร" แล้วทรงนำอดีตนิทาน
มาตรัสเล่าดังต่อไปนี้.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติ ณ กรุงพาราณสี พระบรม-
โพิสฺสตุตฺวีก่อกำเนิดในสกุลม้านินธพอาชาไนย
พันธุ์โกชประเทศ มีเครื่องประดับทุกอย่าง
ครบครัน เป็นม้ามงคลของพระเจ้ากรุง-
พาราณสี.

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา อมจเจ สนุปีตาเปตวา ตํ ปวคฺคิ
อาจิกฺขิตฺวา "อิทานิ กิ กโรม ตาตา"ติ
ปุจฺฉิ.

พระราชโอรสให้เรียกประชุมอำมาตย์
ทั้งหลาย ทรงแจ้งเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นให้ทราบ
แล้วตรัสถามว่า "คุณรท่านทั้งหลาย บัดนี้
เราจะทำอย่างไร".

"เทว ตุมเหติ ตาว อาทิโตว ยุตฺตถาย น
คนฺตพฺพิ, อสฺกํ นาม อสฺสาโรหิ เปเสตฺวา
ยฺหุํ กาเรถ, ตสฺมี อสฺกโกนฺเต ปจฺฉา
ชานิสฺสามา"ติ.

เหล่าอำมาตย์กราบทูลว่า "ขอเดชะ
ทอนแรกนี้ พระองค์ไม่ควรเสด็จออกไปรบ
เลย, เป็นแต่ส่งนายทหารม้าคนโน้นให้ไป
ทำการรบก่อนเถิด, เมื่อเขาไม่มีความ
สามารถก็จักทราบกันในภายหลัง".

ราชา ตํ ปกโกสาเปตฺวา "สฺกฺขิสฺสสิ ตาต
สฺตฺตฺติ ราชฺหิ สฺหฺธิ ยฺหุํ กาทฺตฺน"ติ อาท.

พระราชโอรสรับสั่งให้เรียกนายทหารม้า
มาแล้ว มีพระราชดำรัสว่า "นี่แน่พ่อ
เจ้าสามารถจะทำการรบ กับกษัตริย์ทั้ง ๑
พระนครได้หรือไม่".

"เทว สเจ โภชาชานีเยสินฺธวํ ลภามิ,
ติฏฺฐนฺตุ สฺตฺตฺ ราชาโน, สกฺลชมฺพฺพิปฺราชฺหิ
สฺหฺธิ ยฺชฺฉิตฺตุ สกฺขิสฺสามี"ติ.

"ข้าแต่สมมติเทพ หากข้าพระองค์ได้ม้า
สินธพอาชาในย พันธุ์โกชประเทศแล้ว,
อย่าว่าแต่พระราชโอรส ๑ พระนครเลย, แม้
พระราชโอรสทั้งหมดยี่สิบห้า ข้าพระองค์ก็
สามารถที่จะรบได้".

พ.ญ.อรุวรรณ - คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรุวรรณและวิศาล . ม-ท . ๓-๒

๕๕๓๒๒๑ โภชาชานีสินธวั วา โหตุ อนุโย
วา, ยํ อัจฉลี, ตํ กเหตุวา ยุตฺถํ กโรหี"ติ.

"คุณของท่าน จะเป็นม้าสินธพอาชาไนย พันธุ์
โภชประเทศ หรือม้าอื่นก็ตาม เธอจงนำม้า
ตัวที่เธอปรารถนาไปรบเถิด".

โส "สาธุ เทวา"ติ ราชานํ วนทิตฺวา
ปราสาทา โอรุຍฺห โภชาชานีสินธว
อหฺตราเปตฺวา สวุมมิตํ กตฺวา อตฺตนาปิ
สพฺพสนฺนาหสนฺนทฺโร ชคฺคํ พนฺธิตฺวา
สินฺธจฺปฏิจิวรคโต นครา นิกฺขมฺม วิชฺขุลตา
วีย จรมาโน ปจฺมํ พลโกฏฺจกํ ฆนิตฺตฺวา
เอกํ ราชานํ ชิวคฺคาทเมว กเหตุวา อากนฺตฺวา
นคเร พลสฺสํ นียฺยาเทตฺวา ปนฺ กนฺตฺวา
หุตฺตียํ พลโกฏฺจกํ ฆนิตฺตฺวา ตถา ตตฺตียนฺติ เอว
ปณฺจ ราชาโน ชิวคฺคาทํ กเหตุวา ฉฺฉจฺ
พลโกฏฺจกํ ฆนิตฺตฺวา ฉฺฉจฺสฺสํ รมฺโถ
กhitกกาลे โภชาชานีโย ปหารํ ลมฺทิตฺ, โลหิตํ
ปคฺขมฺรติ, เวทนา พลวติโย วตฺตนฺติ.

นายทหารม้านั้น รับพระบรมราช-
โองการว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ
ขอรับใส่เกล้าใส่กระหม่อม พระเจ้าข้า"
ได้ถวายบังคมพระราชาลงจากปราสาท ให้
นำม้าสินธพอาชาไนย พันธุ์โภชประเทศ
สวมเกราะมิดชิดแล้ว ตนเองก็สวมเกราะ
ทุกอย่างเห็นชอบ ขึ้นบนหลังม้าสินธพตัว
ประเสริฐออกจากพระนคร ควบขับดุจดัง
สายฟ้า ตีค่ายที่ ๑ แดก จับเป็นพระราชา
พระองค์หนึ่งได้แล้ว มามอบให้พลนิกายใน
พระนคร ไปตีค่ายที่ ๒ แดกอีก แล้วไปตี
ค่ายที่ ๓ แดกอีกเช่นเดียวกัน รวมความว่า
จับเป็นพระราชาได้ ๕ พระองค์ ตีค่ายที่ ๖
แดก ในเวลาจับพระราชาองค์ที่ ๖ ได้ ม้า
อาชาไนยพันธุ์โภชะถูกประหาร, โลหิต
ไหลอาบ, ได้รับความเจ็บปวดสาหัส.

พ.ญ.อรวรรณ คุณวิศาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

www.dhammadownload.com

อสุสาโรโท ตสฺส ปทภูภาวํ ฌตฺวา
โกชาชาเนยสินฺธวํ ราชทฺวาเร นีปชฺชาเปตฺวา
สนฺนาทํ สีถิลํ กตฺวา อณฺเฏ อสุสํ สนฺนยฺหิตุํ
อารทฺโธ.

นายทหารม้ารู้ว่า ม้าอาชาในยถูประหาร
จึงให้ม้าสินธพอาชาในย พันธุ์โกชประเทศ
นอนที่พระทวารวัง คลายเกราะให้หย่อน
เริ่มจะสวมเกราะม้าตัวอื่นออกรบ.

โพธิสฺสโต มหาผาสุกปสฺสเสน นีปนฺโนว อุกฺขินี
อุมฺมีเลตฺวา อสุสาโรทํ ทิสฺวา "อຍ္ ยํ อณฺเฏ
อสุสํ สนฺนยฺหติ, อຍ္ยจฺ อสุโส สฺตฺตมํ
พลโกฏฺจกํ ภินฺทิตฺวา สฺตฺตมํ ราชานํ คณฺทิตุํ
น สกฺขิสฺสตี, มยา กตํ กมฺมจฺ นสฺสิสฺสตี,
อปฺปฏิสโม อสุสาโรโทปิ นสฺสิสฺสตี, ราชานิ
ปรหฺตถํ กมิสฺสตี, จเปตฺวา มํ อณฺโณ อสุโส
สฺตฺตมํ พลโกฏฺจกํ ภินฺทิตฺวา สฺตฺตมํ ราชานํ
คเหตุํ สมฺตฺโต นาม นฺตฺถิติ" นีปนฺนโกว
อสุสาโรทํ ปกฺโกสาเปตฺวา "สมฺม
อสุสาโรท สฺตฺตมํ พลโกฏฺจกํ ภินฺทิตฺวา
สฺตฺตมํ ราชานํ คเหตุํ สมฺตฺโต จเปตฺวา มํ
อณฺโณ อสุโส นาม นฺตฺถิติ, นาทํ มยา
กตฺกมฺมํ นาเสสฺสามิ, มมณฺเณว

พระบรมโพธิสัตว์ นอนตะแคงข้างอย่าง
สบาย ลืมตาคู ได้เห็นคนฝึกม้า เกิดความ
วิตกว่า "นายอัสสาจารย์นี้ผูกเกราะม้า
ตัวอื่นออกรบ และม้านี้ถึงจะตีค่ายที่ ๑ แยก
แต่จักไม่สามารถจับพระราชารองที่ ๑ ได้,
และการทำงานที่เราทำไว้แล้ว ก็จะต้องเสีย
เปล่า, ถึงนายทหารม้าผู้ไม่มีใครเสมอ-
เหมือนก็จักพินาศ, ฝ่ายพระราชาก็จะตกไป
สู่เงื้อมมือปรบักษ์, ม้าอื่นที่ชื่อว่าสามารถจะ
ตีค่ายที่ ๑ แยกแล้วจับพระราชารองที่ ๑
ได้นอกจากเราไม่มี" ทั้ง ๆ ที่นอนอยู่
อย่างนั้น เรียกนายทหารม้ามาพูดว่า "คุณ
นายทหารม้าผู้สหาย ชื่อว่าม้าอื่นที่สามารถ
ตีค่ายที่ ๑ แยก แล้วจับพระราชารองที่ ๑

พ.ญ.อรรวรรณ . คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุฏฐาเปตฺวา สนนฺยหา"ติ วตฺวา อิมํ
คาถมาท...

นอกจากข้าพเจ้าไม่มี, ข้าพเจ้าจักไม่ทำ
การงานที่ได้ทำไว้ให้เสียไป, ขอท่านจง
พยุ่งข้าพเจ้านี้แหละให้ลุกขึ้นแล้ว ผู้กเระาะ
เกิด" แล้วได้กล่าวคาถานี้ว่า

๒๓. "อปี ปสฺเสน เสมาโน
สลฺลลิกโต
เสยฺโยว วพฺวา โภชฺโณ
มฺยช มณฺเณว สารี"ติ.

๒๓. "คุณรนายสารถึ ม้าอาชาไนยพันธ์
โภชประเทศต้องศรแล้ว แม้นอน
ตะแคงข้าง ก็ยังประเสริฐกว่าม้า
วพพ ท่านจงแต่งข้าพเจ้านี้แหละ
ออกรบเกิด" ดังนี้.

ตตฺถ อปี ปสฺเสน เสมาโนติ เอเกน
ปสฺเสน สยมาโนปี.

บรรดาบทเหล่านั้น บาทพระคาถาว่า
อปี ปสฺเสน เสมาโน ความว่า แม้นอน
ตะแคงข้าง.

สลฺลลิกโตติ สลฺลลิกิ วิหฺโตปี สมาโน.

บาทพระคาถาว่า สลฺลลิกโต
ความว่า ม้าอาชาไนยแม้ถูกยิงด้วยลูกศร
แล้ว.

เสยฺโยว วพฺวา โภชฺโณติ วพฺโวติ สินฺชวฺกุเล
อชาโต ชลฺงฺกสฺโส.

บาทพระคาถาว่า เสยฺโยว วพฺวา โภชฺโณ
ความว่า ม้าระจอก(ม้าเลว)ที่มีได้เกิด
ในตระกูลม้าสินธพ ชื่อว่า ม้าวพพ.

โกษาโคตมิ โภชาชาตินิยมสินธุโว. อิติ. เขตสุมมา
วพวา สลฺเลหิ วิทฺโธปิ โภชาชาตินิยมสินธุโว
เสยฺโย วิโร อุตฺตโม.

บทว่า โกษาโค คือม้าสินธุพวามาในพันธ
โกษาประเทศ. ม้าสินธุพวามาในพันธ
โกษาประเทศ แม้ถูกลูกศรเสียบแทงก็ยังไม่
ดีกว่า คือประเสริฐสูงส่งกว่าม้าวพพนี้ ด้วย
ประการฉะนี้.

ยฺยช มณฺเฒว สารถิติ ยสฺมา เอวํ กโตปิ
อหเมว เสยฺโย, ตสฺมา มณฺเฒว โยเชหิ, มา
อณฺเฒปิตี^๑ ทติ.

บาทพระกาธว่า ยฺยช มณฺเฒว สารถิ
ความว่า พระบรมโพธิสัตว์กล่าวว่า เพราะ
เราแม้ไปอย่างนี้ ก็ยังเป็นผู้ประเสริฐกว่า,
ฉะนั้น ท่านจงแต่งเรานี้แหละออกรบเถิด,
อย่าให้ม้าอื่นออกรบเลย.

อสุสาโรโท โภธิสคฺคํ อฏฺฐจาเปตฺวา
วณฺํ พนฺธิตฺวา สฺสนนฺทํ สนฺนยฺหิตฺวา ตสฺส
ปิฏฺจิมํ นิสิตฺตฺวา สคฺคํ พลโกฏฺฐกํ ภินฺทิตฺวา
สคฺคํ ราชาณํ ชีวคฺคาหํ กเหตุว ราชพลสฺส
นียฺยาเทติ.

นายทหารม้า พยุงพระบรมโพธิสัตว์
ให้ลุกขึ้นพันแผลผูกเกราะแนบสนิทนี้ นั่งบน
หลังของพระบรมโพธิสัตว์ ออกตีค่ายที่ ๑
แล้วจับเป็นพระราชอาองค์ที่ ๑ ได้ แล้วมอบ
ให้ทัพหลวง .

โภธิสคฺคํ ราชทวารํ อานยิสฺสุ. ราชา ตสฺส
ทสฺสนคฺคาถาย นิกฺขมิ. มหาสคฺโค ราชาณํ

ชนทั้งหลาย นำพระโพธิสัตว์ไปสู่พระทวาร-
วัง. พระราชาเสด็จออกเพื่อทอศพระเนตร

^๑ ม. มั วมุเมหิ.

อาท "มหाराช สตุต ราชาน มา ฆาตยิตถ, สปถิ กาทเรตวา วิสสุชเชถ, มยฺหณจ อสุสาโรหสุส จ ทาทพฺพิ ยสฺ อสุสาโรหสุเสว เทถ, สตุต ราชาน กเทตฺวา ทินฺนํ โยธนฺนาม นาเสตุํ น วมฺภูติ, ตุมฺเหปิ ทานํ เทถ, สีสํ รกฺขถ, ธมฺเมน สเมน รชฺชํ กาทเรธา"ติ.

พระบรมโพธิสัตว์ผู้เอาชานในนั้น. พระมหาสัตว์กราบทูลพระราชาว่า "ข้าแต่ มหาราชเจ้า ขอพระองค์อย่าได้สำเร็จโทษ พระราชาทั้ง ๑ พระองค์เลย, ขอให้ พระราชาเหล่านั้นทรงถวายสัตย์สาบานแล้ว ปล่อยไป, ยศที่ควรจะพระราชทานแก่ ข้าพระพุทธเจ้าและนายอัสสาจารย์ ขอ พระองค์โปรดพระราชทานแก่นายทหารม้าผู้ เดียวเกิด, การที่จะให้ทหารที่จับพระราชา ทั้ง ๑ องค์ได้แล้วมาถวายถึงความพินาศไป ไม่เป็นการสมควรเลย, ขอให้พระองค์ บำเพ็ญทาน ทรงรักษาศีล, ทรงครอง ราชสมบัติโดยธรรมสม่ำเสมอเกิด".

เอวํ โปธิสตุเตน รณฺโณ โอวาทท ติเนน โปธิสตุตสุส สนนาทํ โมจยีสฺ, โส สนนาทท มุตฺตมตฺเตเยว นิรุชฺฌิ.

ครั้งพระบรมโพธิสัตว์ ถวายโอวาทแก่พระราชาอย่างนี้แล้ว คนทั้งหลายจึงช่วยกันแก้ เกราะของพระโพธิสัตว์ออก. พระโพธิสัตว์ ก็กำชีพ ในขณะที่เกราะพ้นจากตัวนั่นเอง.

ราชา ตสุส สรฺริกิจฺจํ กาทเรตฺวา อสุสาโรหสุส มหนฺตํ ยสฺ ทตฺวา สตุต ราชาน ปุน อตฺตโน

พระราชาโปรดให้ทำสรริกัจ ของพระบรมโพธิสัตว์ พระราชทานยศใหญ่แก่นายทหาร-

พ.ญ.อรวรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อทุพภิกขภัย สบถ์ กาทเรตวา สกสกันณานานิ
เปเสตวา ธรรมเมณ สเมน ราชูชี กาทเรตวา
ชีวิตปริโยसानเน ยถากมม คโต

มาแล้วโปรดให้พระราชาทัง ๗ พระองค์
กระทำสัตย์สาบาน เพื่อจะไม่ให้ทรยศต่อ
พระองค์อีก แล้วส่งกลับไปประเทศสถาน
เดิมของแต่ละพระองค์ ให้ทรงเสวยราช-
สมบัติ โดยธรรมสมาเสมอ ในที่สุดแห่ง
พระชนมชีพ(ท้าวเธอ) ก็เสด็จไปตาม
ยถากกรรม.

สตถา "เอวํ ภิกขเว ปุพเพ ปณฺธิตา
อนายตเนปิ วีริยํ อภิสุ, เอวรูปํ ปทาร์
ลทฺธปิ น โอสฺสชฺสี, ทฺวิ ปน เอวรูเป
นियฺยานิกสาสเน ปพฺพชิตฺวา กสมฺมา วีริยํ
โอสฺสชฺสี"ติ วตฺวา จตฺตารี สจฺจานิ
ปกาสเสสิ, สจฺจปริโยसानเน โอสฺสญฺจวีริโย
ภิกขุ อรหตฺตผลเ ปตฺติญฺจาสิ.

สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสว่า "ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ในปางก่อน หมู่บัณฑิตได้ทำ
ความเพียรแม้ในเหตุสุดวิสัยอย่างนี้, ถึง
ถูกประหารเพียงนี้ก็ไม่ท้อถอย, ส่วนเธอ
มาบวชในศาสนา ที่มีธรรมเครื่องนำออก
จากทุกข์เช่นนี้ ทำไมจึงมาทอดทิ้งความ
เพียรเสียแล้ว" แล้วทรงประกาศอริยสัง-
ข์ ๔, ในเวลาจบอริยสังข์ภิกษุผู้ละความ
เพียร ก็ดำรงอยู่ในอหัตผล.

สตถา อิมํ ธรรมเทศนํ อาทริตฺวา
อนุสนฺธิ ฆญฺจวา ชาตกํ สโมธานะสิ "ตทา
ราชา อานนฺโท อโหสิ, อสุสาโรโท

สมเด็จพระบรมศาสดา ครั้นทรงนำ
พระธรรมเทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงสืบ
ต่ออนุสนธิ ประชุมชาดกว่า "พระราชานใน

พ.ล.อรรวรรณ คุณวิศาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สารีบุตร, โภชาชานียสินุโธ ปน อหเมว ปางนั้นได้มาเป็นพระอานนท์, นายทหารม้า
อโหสิ"ติ. เป็นพระสารีบุตร, ส่วนม้าสินุโธพาชาใน
พันธุ์โภชประเทศ เป็นเรตถาคตนั่นเอง".

โภชาชานียชาตกวรรณนา ตติยา.

พรรณนาโภชาชานียชาดก ที่ ๓ จบ.

๔. อาชณฺณชาตก (๒๔)

๒๔. "ยทา ยทา ยตฺถ ยทา"
ยตฺถ ยตฺถ ยทา ยทา
อาชณฺโณ กุรุเต เวคิ
ทายนฺติ ตตฺถ วาฬวา"ติ.

อาชณฺณชาตกิ จตฺตถิ.

๔. อาชัญญชาตก (๒๔)

๒๔. "ไม่ว่าเมื่อใด ๆ ณ ที่ใด ๆ หรือใน
สนามรบใด ๆ ม้าอาชาในยใช้กำลัง
ของตนออกรบ เมื่อนั้น และที่นั้น
ม้าวาฬพ (คือม้าพันธ์เมือง) ย่อม
ถอยหนี".

อาชัญญชาตก ที่ ๔.

๔. อาภยอุษาคตกวรรณนา (๒๔)

ยทา ยทาติ อิทํ สตุถา เขตวเน
วิทรนุโต โอสสุฏฺฐวีริยเมว ภิกขุ อารพฺภ
กเถสิ.

ตํ ปน ภิกขุ สตุถา อามนฺเตตฺวา
"ภิกขุ ปุพฺเพ ปณฺธิตา อนายตเนปิ
ลหุสฺสพหาราปิ หุตฺวา วีริยํ อํกุสฺสู"ติ วตฺวา
อตีตํ อาทริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต รชฺชํ
กาเรนฺเต ปุริมฺนเยเนว สตุตฺ ราชาโน
นครํ ปริวารยีสฺ.

อเถโก รติโกโยโธ เทว ภาติกสิณฺธเว รเถ
โยเชตฺวา นครา นิกฺขมฺม จ พลโกฏฺฐเก

๔. พรรณนาอาภยอุษาคก (๒๔)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวันวิหาร ทรงปรารภภิกษุผู้ละความ
เพียรรูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า
ยทา ยทา ดังนี้ เป็นต้น.

ก็พระศาสดา ตรัสเรียกภิกษุรูปนั้นมา
ตักเตือนว่า "คุณภิกษุ แต่ก่อนพวกบัณฑิต
ถึงแม้ถูกประทัดประหาร ซึ่งไม่น่าจะต้องทำ
ความเพียรเลย ก็ยังทำความเพียร แม้ใน
เหตุสุดวิสัย" แล้วทรงนำอดีตนิทานมาตรัส
เล่าดังต่อไปนี้.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
เสวยราชสมบัติในกรุงพาราณสี มีพระราชา
๑ พระองค์ มาล้อมเมืองไว้ตั้งนัยทนต์
นั่นเอง.

ครั้งนั้น นายทหารกองรถคนหนึ่ง จัดรถ
เทียมม้าสินธพ ๒ ตัวพี่น้อง แล้วออกจาก

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภินทุตวา ฉ ราชานอ อกุกเหลสิ.

เมืองไปตีค่ายได้พลโยธาที่ ๖ จับพระราช
ได้ ๖ พระองค์.

ตสุมิ ขณ เชฏฐกอสโส ปหาริ ลภิ, รติโก
รติ เปเสนโต ราชทวาริ อากนตุวา
เชฏฐกภาติกิ รธา โมเจตวา สนนทิ สิตลล
กตุวา เอเกน ปสเสน นิปชชาเปตวา อณณ
อสสิ สนนยหิตุ อารทโธ.

ในขณะนั้น ม้าตัวที่ได้ต้องอาวุธ, นายสารถิ
จึงขับรถกลับมาถึงประตูเมือง แก้ม้าตัวที่
ออกจากรถ ทำเกราะให้หย่อน ให้นอน
ตะแคงข้างหนึ่ง เตรียมจะผูกเกราะม้า
ตัวอื่น.

โพธิสตุโต ทิ ทิสวา ปุริมเนเนว จินเตตวา
รติกิ ปกุกุสาเปตวา นิปนุนโกว อิมิ
คาถมาท

พระโพธิสัตว์เห็นกิริยาเช่นนั้น จึงคิดโดยนัย
หนหลังเหมือนกัน แล้วให้เรียกนายสารถิมา
กล่าวคาถาที่กำลังนอนอยู่นั้นแล้วว่า

๒๔. "ยทา ยทา ยตุถ ยทา

๒๔. "ไม่ว่าเมื่อใด ๆ ณ ที่ใด ๆ หรือใน
สนามรบใด ๆ ม้าอาชาไนยใช้กำลัง
ของตนออกรบ เมื่อนั้น และที่นั้น
ม้าวาฬพ (คือม้าพื้นเมือง) ย่อม
ถอยหนี" ดังนี้.

ยตุถ ยตุถ ยทา ยทา

อาชณโณ กุรุเต เวคิ

หายนติ ตตุถ วาฬวา"ติ.

ตตุถ ยทา ยทาติ ปุพพณหาทิสุ ยสุมิ
ยสุมิ กาเล.

บรรดาบทเหล่านั้น สอนบทว่า ยทา
ยทา ความว่า ในกาลใด ๆ ในบรรดา
เวลามีเวลาเข้าเป็นต้น.

พ.ญ.อรรณณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยตถาติ ยสฺมี จาเน มคฺเค วา สงฺคามสฺสึเส บ ท ว ยตถ ค ว ม ว ว ใน ที่ ใด คือ ใน หน ทาง
ว ว หรือ เว ลา หน้า ศึก .

ยทาติ ยสฺมี ข ณ บ ท ว ย ท แ ล ว ว ใน ช ณะ ใด .

ยตถ ยตถาติ ส ต ต น น น พ ล โก ญ จ ก น น ว ส น ส อง บ ท ว ย ต ถ ค ว ม ว ว ใน ส นา ม ร บ
พ ห ุ สุ ย ุ ท ธ ม ณ ุ ล ล ส ว มา ย ด ั ว ย อ ำ น า จ บ ั อ ม ค ำ ย พ ล ท ัง ๑ ทั พ .

ยทา ยทาติ ยสฺมี ยสฺมี ก า ล ป ห า ร ี ส อง บ ท ว ย ท ย ท ค ว ม ว ว ใน ก า ล ใด ๑
ล ท ุ ท ก า ล ว ว อ ล ท ุ ท ก า ล ว ว คือ ใน ก า ล ที่ ได้ รับ การ ป ระ ห าร หรือ ใน ก า ล ที่
ไม่ ได้ รับ .

อาชณฺโณ ก ุ ร เต เว ค น ติ ส า ร ถ ิ ส ุ ส จ ิ ต ร ุ จ ิ ต บ า ท พ ระ ค า ถ า ว ว อา ช ณ โ ณ ก ุ ร เต เว ค ิ
การ ณ ์ อา ชา น น ส ภ า ว อา ช ณ โ ณ ว ร สี น ธ ว ค ว ม ว ว มา า า ชา ใน ย คือ มา า สี น ธ พ ตัว
เว ค ิ ก โร ติ ว าย ม ติ ว ิ ริ ย อ า ร ภ ติ ประ เส ริ ฐ ฉ ลา ค ร ู้ การ ณ ์ ถูก ใจ ส า ร ถ ี ทำ
ความ เพ ีย ร พ ย า ย า ม ได้ แก่ ป รา ร ภ ก ว า ม เพ ีย ร .

ทายนฺติ ต ต ถ ว า พ ว า ติ ต ส ม ี เว ค ก ริ ย มา เน บ า ท พ ระ ค า ถ า ว ว า ย น ติ ต ต ถ ว า พ ว า
อิ ต เร ว พ ว ส ง ข า ต า ข พ ง ก ส สา ท า ย น ติ ค ว ม ว ว เม ื่อ มา า า ชา ใน ย น ั้น ได้ อ อ ก ร บ
ป ริ ท า ย น ติ ต ส มา " อ ิม ส ม ี ร ถ ม เ ย ว เช่น นี้ แล้ว มา า สาม ณ ุ พ น เม ื่อ ง ก็ ถ อ ย หน ี ไม่ มี
โย เช ห ี " ติ อา ห ทาง สู่ ได้ เพราะ ฉ ะนั้น พระ โพ ธิ ส ัต ว จึง

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กล่าวว่า "ขอท่านสารถึจงเทียมข้าพเจ้า
นี้แหละที่รณนี้เกิด".

สารถึ โภธิสตุคฺ อฎุจาเปตฺวา รเถ
โยเชตฺวา สตุคฺมํ พลโกฏฺจกํ ภินฺทิตฺวา สตุคฺมํ
ราชานํ อาทาย รถํ ปาเชนฺโต ราชทวารํ
อาคนฺตฺวา สินฺธวํ โมเจสิ.

นายสารถึพยุงพระบรมโพธิสัตว์ ให้
ลุกขึ้นแล้วเทียมที่รถ ออกตีค้ำยที่ ๑ จับ
พระราชอาภรณ์ที่ ๑ ได้ ขับรถกลับมาถึง
ประตูเมือง แก้ม้าสินธพออก.

โภธิสตุคฺโต เอเกน ปสฺเสน นินฺนโน
ปุริมเนเนว รณฺโณ โอวาทํ ทตฺวา นินฺชฺณิ.
ราชา ทสฺส สรฺรํกิจฺจํ กาเรตฺวา รถิกสฺส
สมฺมานํ กตฺวา ฌมฺเมน สฺเมน รชฺชํ กาเรตฺวา
ยถากมฺมํ กโต.

พระบรมโพธิสัตว์นอนตะแคงข้างหนึ่ง ถวาย
โอวาทแก่พระราชาดังนัยที่กล่าวแล้ว ใน
หนหลังแล้วก็ตาย. พระราชาโปรดให้จัด
การสร้กริกจม้าสินธพนั้นแล้ว พระราชทาน
บำเหน็จความชอบแก่นายสารถึ ทรงครอง
ราชสมบัติโดยชอบธรรมสม่ำเสมอ ดำรง
พระชนม์ชีพ แล้วเสด็จสวรรคาลัยตาม
ยถากรรม.

สตุคฺตา อิมิ ฌมฺมเทสนํ อหริตฺวา
สจฺจจานิ ปกาเสสิ. สจฺจปรีโยसानเ โส
ภิกฺขุ อรหฺตฺเต ปตฺติฏฺจาสิ.

พระศาสดาทรงนำพระธรรมเทศนานี้
มาแล้ว ทรงประกาศสังฆธรรม. ในเวลาจบ
สังฆจะ ภิกษุเหล่านั้นดำรงอยู่ในพระอรหัตผล.

พ.ญ.อรวรรณ คุณวิศาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา ชาตกั สโมธานะสี "ตथा राजा प्रसादात्प्रचक्षुःशक्यं तत्र "พระ-
 อานนทตเถโร อโหสิ, สารถิ สาริปุตุโต, ราชานในครั้งนั้น ได้มาเป็นพระอานนท-
 อสโส ปน อหเมว สมนาสมพุทโธ"ติ. เถระ, นายสารถิได้มาเป็นพระสาริปุตร,
 ส่วนม้าอัศกร คือเราพระสัมนาสมพุทเจ้า
 เอง" ฉะนี้แล.

อาชณฺณชาตกถวณฺณา จตฺตถา.

พรรณนาอาชณฺณชาตก ที่ ๔ จบ.

๕. ติตถชาตก (๒๕)

๒๕. "อณฺณมณฺเฑที ติตฺเถที
อสุสํ ปาเยที สารถี
อจุจาสนฺสสุ ปุริโส
ปายาสสุสปี ตปฺปตี"ติ.

ติตถชาตกํ ปณฺจมี.

๕. ติตถชาตก (๒๕)

๒๕. "คุณฺรนายสารถี ท่านจงพามาไปอาบ-
น้ำและคั้นน้ำที่ท่านนั้นบ้างท่านบ้าง แม้
ข้าวปายาสเพราะบริโภคน้อย ๆ คน
ก็ยังไม่รู้จักเบื่อ".

ติตถชาตก ที่ ๕.

๕. ติตถชาตกถณณา (๒๕)

อณฺณมณฺเฑหิ ติตฺถเหหิ อิหิ สตุถา
เชตวเน วิหรนฺโต ธมฺมเสนาปติสฺส
สัทฺธิวิหาริกํ เอกํ สุวณฺณการปฺพุทฺทํ ภิกฺขุ
อารพภ กเถสิ.

อาสยานุสยฉานณฺหิ พฺพุชานฺเวย
โทติ, น อณฺเณสํ. ทสฺมา ธมฺมเสนาปติ
อตุตฺตโน อาสยานุสยฉานสฺส นตฺถิตาย
สัทฺธิวิหาริกสฺส อาสยานุสยํ อชานนฺโต
อสุภกมฺมฐานเมว กเถสิ.

ทสฺส คํ น. สพฺพายมโหสิ. กสฺมา ? โส
กิริ ปฏฺฐิปาฎิยา ปณฺจ ชาติสฺตานิ สุวณฺณ-

๕. พรรณนาติตถชาตก (๒๕)

พระบรมศาสดา เมื่อเสด็จประทับ ณ
พระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุผู้เคยเป็น
ช่างทองรูปหนึ่ง ผู้เป็นสัทธินิหาริกของ
พระธรรมเสนาบดี ตรัสเทศนาชาดกนี้ว่า
อณฺณมณฺเฑหิ ติตฺถเหหิ คังนํ เป็นคณ.

ความพิสดารว่า พระพุทธเจ้าทั้ง-
หลายท่านนั้น ทรงมีอาสยานุสยฉาน^๑,
พระสาวกเหล่าอื่นไม่มี. เพราะเหตุ^๒
พระธรรมเสนาบดี ไม่รู้อัธยาศัยและอนุสัย
ของสัทธินิหาริก เพราะท่านไม่มีอาสยา-
นุสยฉาน^๒ จึงบอกอสุภกรรมฐาน^๓ท่านนั้น.

อสุภกรรมฐาน^๓นั้น ก็ไม่เป็นอารมณ์ถูกใจแก่
เธอรูปนั้น. เพราะเหตุไร ? คังได้ยินมา

^๑ สัทธินิหาริก ผู้อยู่ร่วม หมายถึงภิกษุที่บวช
กับอุปัชฌาย์องค์ใด ก็เป็นสัทธินิหาริกของ
อุปัชฌาย์องค์นั้น .

^๒ ความรู้อัธยาศัยและกิเลสที่เป็นอนุสัย .

^๓ กรรมฐานที่ยึดเอาซากศพ เป็นอารมณ์ .

พ.ญ.อรรวรรณ คุณวิศาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

การเคเหเยว ปฏิสนธิ กณฺหิ, อถสฺส ทึมฺรตฺตํ
ปรีสุทฺธสฺวณฺณทสฺสนสฺสเสว ปรีจิตฺตฺตา อสฺภํ น
สฺปฺปายมโหสิ.

เธอถือปฏิสนธิในเรือนของนายข้างทอง มา
ตลอด ๕๐๐ ชาติโดยลำดับ, เมื่อเป็นเช่นนี้
อสุภกรรมฐาน จึงไม่เป็นอารมณ์ถูกใจของ
เธอ เพราะเธอได้สั่งสมการกุศลของบริสุทธิ์
เท่านั้นตลอดเวลานาน.

โส ตตฺถ นิมิตฺตมตฺตมฺปิ อุปฺปาเทตฺถ
อสภโกณฺโฑ จตฺตฺตาโร มาเส เชเปสิ.

เธอไม่สามารถจะให้คุณวิเศษแม้เพียงนิมิต
ในพระกรรมฐานนั้นเกิดขึ้นได้ จนเวลาล่วง
ไปถึง ๔ เดือน.

ธมฺมเสนาปติ อตฺตโน สทฺธิวาทริกสฺส
อรทตฺตํ ทาคฺคํ อสภโกณฺโฑ "อฺหุธา อຍ
พฺพฺพเวเนຍโย ภาวีสฺสติ, ตถาคตสฺส สนฺติกံ
เนสฺสามิ"^๑ติ จินฺตฺเตตฺวา ปาโทว ตํ อาทาย-
สฺตฺถ สนฺติกံ อคฺมาสิ.

พระธรรมเสนาบดี เมื่อไม่สามารถ
ให้พระอรหันต์แก่สัทธิวิหาริกของตนได้ จึงคิด
ว่า "ภิกษุรูปนี้คงเป็นพุทธเวไนยแน่, เรา
จักนำไปยังสำนักของพระตถาคต" แล้วพา
เธอไปสำนักของพระศาสดาแต่เข้าเฝ้า.

สฺตฺถา "กึ นฺ โข สาริปฺพุตฺต อเกํ ภิกฺขุ
อาทาย อากโธสิ"^๑ติ ปุจฺฉิ. "อหํ ภาณฺเต
อิมสฺส กมฺมฏฺจาณํ อทาสี, อยมฺปน จตฺถิ

สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสถามว่า "คุณ
สาริปบุตร เธอพาภิกษุรูปเดียวมาทำอะไร".
พระสาริปบุตรกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์

^๑ จำพวกคนที่พระพุทธเจ้าเท่านั้น จะพึง
เทศนาโปรดได้.

มาเสหิ นิมิตฺตมตฺตมฺปิ น อุปาเทสิ, สุวาทํ ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ให้กรรมฐานแก่ภิกษุ
 'พุทธเวเนโย เอส ภวิสฺสตี'ติ จินฺเตตฺวา รูปนี้, แต่เธอไม่ยั้งคุณวิเศษแม้เพียงนิมิต
 ตุมหากํ สนฺตีกํ อาทาย อากโต"ติ. ให้เกิดขึ้นได้โดยเวลา ๔ เดือน ข้าพระองค์
 นั้นคิดว่า 'ภิกษุรูปนี้ จักเป็นพุทธเวไนย'
 จึงพามายังสำนักของพระองค์".

"สาริปฺตฺต กตรํ ปน เต กมฺมฏฺจานํ "คูกรสาริปฺตร ก็เธอให้กรรมฐานอย่างไหน
 สหฺตฺธิวาทริกสฺส ทินฺนุ"ติ. แก่สหฺตฺธิวาทริก".

"อสุกฺกมฺมฏฺจานํ ภควา"ติ. "อสุกกรรมฐาน พระเจ้าข้า".

"สาริปฺตฺต นตฺถิ ตว สนฺตानเ อาสยานุสย- "คูกรสาริปฺตร อาสยานุสยญาณในสันดาน
 ญาณํ, กจฺจ ตวํ, สายณฺทสมเย อากนฺตฺวา ของเธอไม่มี, เธอจงกลับไปเกิด, ใน
 ตว สหฺตฺธิวาทริกํ อาทาย กจฺเจยฺยาสี"ติ. เวลาเย็น เธอพึงมาพาสหฺตฺธิวาทริกของเธอ
 กลับไป".

เอวํ สตฺถา เถรํ อฺยุโยเชตฺวา ตสฺส ภิกฺขุโน สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงให้พระเถระไป
 มนารํ นิवासณฺจ จีวรณฺจ ทาเปตฺวา ตํ อย่างนี้แล้ว รับสั่งให้ประธานสงฆ์และจีวร
 อาทาย กามํ ปิณฺฑทาย ปวิสิตฺวา ปณฺตีติ อันน่าชอบใจแก่ภิกษุนั้น ทรงพาเธอเข้าไป
 ขาหนียโกชนียํ ทาเปตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆ- บิณฑบาตยังบ้านแห่งหนึ่ง ให้เขาถวายของ
 ปริวุโต ปุน วิหารํ อากนฺตฺวา คนฺธกุฎฺถิย์ ขบฉันอันประณีต แวดล้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่
 ทิวสภาคํ เชเปตฺวา สายณฺทสมเย ตํ ภิกฺขุํ เสด็จกลับมายังวิหารอีก ทรงพักในพระ-

คุณสันิทวงศ์ อุเทศนันท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คเหตฺวา วิหารจาริกํ จรมาโน อมฺพวเน
 เอกํ โปกฺขรณิ มาเปตฺวา ตตฺถ มหนฺตํ
 ปทุมินิจฺฉํ, ตตฺราปิ จ มหนฺตํ เอกํ
 ปทุมปุปฺผํ มาเปตฺวา "ภิกฺขุ อิมํ ปุปฺผํ
 โอลิเกนฺโต นิสิตาหิ"ติ นิสิตาเปตฺวา
 คนฺธกฺขี ปาวิสิ.

โส ภิกฺขุ ตํ ปุปฺผํ ปุนปฺปุนํ โอลิเกติ.
 ภควา ตํ ปุปฺผํ ชรํ ปาเปสิ. ตํ ตสฺส
 ปสฺสนตฺสเสว ชรํ ปตฺวา วิวณฺณํ อโหสิ.
 อถสฺส ปริยตฺโต ปฏฺจาย ปตฺตานิ ปตฺนฺตานิ
 มุหฺตเตน สพฺพานิ ปตฺติสฺ. ตโต กิณฺชกฺขํ
 ปติ, กณฺณิกาว อวสิสฺสิ.

โส ภิกฺขุ ตํ ปสฺสนฺโต จินฺตฺสิ "อิทํ
 ปทุมปุปฺผํ อิทาเนว อภิรูปํ อโหสิ ทสฺสนียํ,
 อถสฺส วนฺโณ ปริณฺโต, ปตฺตานิ จ

กันธกฺขีทั้งวัน ในเวลาเย็น ทรงพาทิกษุรูป
 นั้นเสด็จเที่ยวจาริกตามวิหาร ทรงเนรมิต
 สระโปกขรณิขึ้นสระหนึ่งในสวนมะม่วง มี
 กอบัวใหญ่ในสระนั้น และทรงเนรมิตดอกบัว
 ดอกหนึ่งมีขนาดใหญ่ไว้ในกอบุมนั้น รับสั่ง
 ให้ภิกษุนั้นนั่งด้วยพระคำรัสว่า "ดูกรภิกษุ
 เธอจงนั่งมองดูดอกไม้" แล้วเสด็จเข้าไป
 ยั้งพระกันธกฺขี.

ภิกษุนั้น มองดูดอกไม้ที่นั่งอยู่นิ่ง ๆ.
 สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำดอกไม้
 นั้นให้ถึงความเหี่ยว. เมื่อเธอมองดู
 ดอกไม้นั้นอยู่นั้นแล ดอกบัวก็เหี่ยวสีก็เผือด
 ไป. ที่นั้นกลีบของดอกไม้เริ่มตั้งแต่ชั้น-
 นอกเป็นลำดับถึงชั้นใน ก็ร่วงหล่นหมดเพียง
 ครู่เดียว. แต่ชั้นเกสรก็ร่วงหล่นไป, เหลือ
 แต่ฝักใจกลางเท่านั้น.

ภิกษุนั้น กำลังดูดอกบัวนั้นอยู่ จึงคิดว่า
 "ดอกบัวนี้สวยงามน่าดูในบัดนี้ที่เหี่ยว ต่อมา
 ดอกบัวนี้มีสีแปรเปลี่ยนไป, กลีบและเกสร

คุณสนิทวงศ์ อุเทศนันท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กิญชกุชฌจ ปติคัม, กณฺณิกามตฺตเมว อวสิญฺจ^๑,
 เอวรูปสฺส นาม ปทุมสฺส ชรา ปตฺตา, มยฺหิ
 สรียสฺส กิ น ปาปฺณิสฺสติ, สพฺเพ สงฺขารา
 อนิจฺจา^๒ติ วิปสฺสนํ ปญฺจเปสึ.

สตุถา "ตสฺส จิตฺตํ วิปสฺสนํ อารุพฺพหนุ"^๓ติ
 ฌตฺวา กนฺธกุญฺธิํ นิสินฺโนว โอบาสึ ผริตฺวา
 อิมํ คาถมาท

"อุจฺฉินฺท สิเนหมตฺตโน
 กุมฺภํ สารทิกวํ ปาณินา
 สนฺติมกฺกเมว พฺรุษย
 นิพฺพานํ สุกเตน เพลสิตฺนุ"^๔ติ

โส ภิกฺขุ คาถาปริโยสาเน อรหตฺตํ
 ปตฺวา "มุตฺโต วตฺมฺหิ สพฺพภเว"^๕ติ
 จินฺตเตตฺวา

ร่ว่งหล่นไป, เหลือเพียงฝักใจกลางเท่านั้น,
 ความชรามาถึงดอกบัวเห็นปานนี้, โฉน
 ความชราจึงไม่ถึงร่างกายของเรา, สังขาร
 ทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง" ตั้งนี้แล้ว เริ่มตั้ง
 วิปัสสนา.

สมเด็จพระบรมศาสดาทรงทราบว่ "จิต
 ของภิกษุนั้นขึ้นสู่วิปัสสนา" ประทับในพระ-
 กันธกุญฺธิ์นั้นเอง ทรงแผ่พระรัศมีไป ตรัส
 พระคาถานี้ว่า

"เธอจงตัดความสิเนหาของตนเสียให้
 ขาดเหมือนเด็ดดอกบัวในสารทกาล^๑
 ด้วยมือฉะนั้น เธอจงยังทางแห่ง
 ความสงบให้เจริญ พระสุคตทรง
 แสดงนิพพานแล้ว" ตั้งนี้.

ในเวลาจบคาถา ภิกษุนี้บรรลุพระ-
 อรหัตตคติว่า "เราพ้นแล้วจากภพทั้งปวง"
 จึงเปล่งอุทานด้วยคาถาเป็นต้นว่า

^๑ ก. จิตฺ.

^๒ ข. ๖. ๒๕/๕๓.

^๓ กำหนดเอาเดือน ๑๐-๑๒.

"โส วุฑฺฒวาโส ปริปฺณฺณมานโส
 ชีณาสโว อนฺติมเททฺธารี
 วิสุทฺธสีโล สฺสฺมาหิตินฺทฺริโย
 จนฺโท ยถา ราหุมุขา ปมฺตุโค
 สโมกคฺ^๑ โมทมหนฺธการี
 วินนฺทโย สพฺพมลฺ อเสสฺ
 อาโลกปชฺโชตฺกโร ปภงฺกโร
 สหสฺสรฺสี วิย ภาณฺมา นภ"ติ-
 อาทีหิ คากาหิ อุทานํ อุทานเนสิ.

"เรานั้นเป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว มี
 ความปรารถนา แห่งใจบริบูรณ์แล้ว
 สิ้นอาสวะแล้ว ครองกายนี้ไว้เป็น
 ครั้งสุดท้าย มีศีลบริสุทธิ์ มีอินทรีย์
 ตั้งมั่นดีแล้ว จุจดวงจันทร์พ้นจากปาก
 ราบูแล้วฉะนั้น กำจัดมหันธการคือ
 โมหะ ซึ่งทำให้มึนตมทั้งปวงได้แล้ว
 จุจดวงภาณุมาศ มีรัศมีได้ถึงพัน ฉาย
 ส่องแสงสว่างให้รุ่งโรจน์ เป็น
 กลางวัน กำจัดความมืดในนภากาศ
 เสียสิ้น ฉะนั้น" ดังนี้.

อุทานเนตฺวา จ ปน คนฺตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิ,
 เถโรปี อาคนฺตฺวา สฺตฺถารํ วนฺทิตฺวา อคฺตโน
 สหฺชิวหาริกํ กเหตฺวา อคฺมาสิ.

ก็แลครั้นเปล่งอุทานแล้ว เธอก็ไปถวายบังคม
 สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า, ฝ่ายพระเถระ
 มาถวายบังคมสมเด็จพระบรมศาสดาแล้วได้
 พาสหฺชิวหาริกของตนไป.

อโย ปวตฺติ ภิกฺขุณฺโณ อนฺตเร ปากฺกฺวา ชาตา.
 ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ ทสฺพลสฺสฺส กุณฺโณ วนฺณยมานา
 นิสฺสีสุ "อาวฺโส สาริปฺตฺตฺตฺเถโร

ความเป็นไปนี้ปรากฏขึ้นในระหว่างแห่งภิกษุ
 ทั้งหลายแล้ว. ภิกษุทั้งหลายนี้พรรณนาคูณ
 ของสมเด็จพระทศพลในธรรมสภาว่า "กูกร

^๑ ฉ. สโมคค, ม. สมมาหต.

อาสยานุสยฌาณสุส อภาเวน อตฺตโน สหฺธิ-
 วิกฺขาริกสุส อาสยํ น ชานาติ, สตฺถา ปน
 ฌตฺวา เอกทิวเสเนว ตสุส สห ปฏิสัมภิตาหิ
 อรหตฺตํ อทาสี, อโห พุทฺธา นาม
 มหानุภาวา"ติ.

สตฺถา อากนฺตฺวา ปฌอจฺจตฺตาสเน
 นิสิตฺวา "กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
 สนฺนินฺนินา"ติ ปุจฺฉิ.

"น ภควา อญฺญาถ กถาย ตุมฺหากญฺเวย ปน
 ฌมฺมเสนาปตฺติโน สหฺธิวิกฺขาริกสุส อาสยานุสย-
 ฌาณกถายา"ติ.

อาวุโสทั้งหลาย ท่านพระสารีบุตรไม่ทราบ
 อธิษฐานของสัทธวิฬาริกของตน เพราะไม่มี
 อาสยานุสยฌาณ, ส่วนสมเด็จพระบรม-
 ศาสดา ทรงทราบชัดได้ประทานพระอรรถ
 พร้อมทั้งปฏิสัมภิตาฌาณแกภิกษุชั้น โดย
 วันเดียวเท่านั้น, โอ ชื่อว่าพระพุทธเจ้า
 ทั้งหลาย ทรงมหานุภาพหนอ".

สมเด็จพระบรมศาสดา เสด็จมา
 ประทับบนอาสนะที่ปูลาดไว้ แล้วตรัสถามว่า
 "ดูภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เธอทั้งหลายกำลัง
 นั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน".

"ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ทั้งหลาย
 มิได้สนทนาเรื่องอื่น แต่ได้สนทนากันถึง
 เรื่องที่พระองค์ ทรงทราบอาสยานุสยฌาณ

๑ ฌญาอันแตกฉานใน ๔ ประเภท คือ
 อรรถได้แก่ความอธิบายหรือผล ๑
 ธรรมได้แก่ กระทบความหรือเหตุ ๑
 ความรู้กว้างขวางในภาษา ๑
 ปฏิภาณเขาวนไหวพริบ ๑.

ของสัทธวิหาริกของพระธรรมเสนาบดีสารี-
บุตร".

สตถา "น ภิกขเว เอตํ อจฺจริยํ, สุวาทํ
เอตฺรหิ พุทฺโธ หุตฺวา ตสฺส อาสยํ ชานามิ,
บุพฺเพปาทํ ตสฺส อาสยํ ชานามิเยว"ติ
วตฺวา อตฺตํ อาทริ.

สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสว่า "ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรานั้นเป็นพระพุทธรู้จักอาศัย
ของเธอในกาลนั้นนั้นหาอัศจรรย์ไม่, แม้ใน
กาลก่อน เราก็ทราบอาศัยของเธอ
เหมือนกัน" แล้วทรงนำอดีตนิทานมาตรัส
เล่า.

อตฺเต พาราณสียํ พุรฺหมทตฺเต รชฺชํ
กาเรนฺเต^๑ ตทา โปธิสฺสโต ตํ ราชา นํ อตฺเต
จ ฌมฺเม จ อนุสาสฺติ, ตทา รณฺโถ
มฺกฺลสฺสสฺส นฺทานตฺตถ อณฺณตรํ วฬิ
ชฝุํกสฺสํ นฺทาเปสฺ.

ในอดีตกาลครั้งเมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติในกรุงพาราณสี ครั้งนั้น
พระโพธิสัตว์สั่งสอนอรรถและธรรม ถวาย
พระราชาพระองค์นั้น, ครั้งนั้น ชนทั้งหลาย
ให้ม้ากระจอกพันธุ์พัวตัวใดตัวหนึ่ง ลง
อาบน้ำในท่า เป็นที่อาบของม้ามงคลของ
พระราชา.

มฺกฺลสฺสโส วฬเวน นฺทานตฺตถํ โอตาริยมาโน
ชิจฺจจฺติวาทา โอตริตฺตํ น อิจฺฉิ. อสฺสโกปโก

ม้ามงคล เมื่อเขาให้ลงสู่ท่าเดียวกับม้าพัว
ลงอาบ ก็รังเกียจจึงไม่ต้องการที่จะลง.

^๑ ฉ. พุรหมทตโต รชชํ กาเรสิ.

คนุตฺวา รณฺโณ อาโรเจสี "เทว มงฺกลสฺส
 ติตฺถํ โอตฺริคฺคํ น อิจฺฉตี"ติ.

ราชา โปธิสฺสคฺคํ เปเสสี "คจฺฉ ปณฺธิต,
 ชานาหิ เกน การณฺน อสฺสํ ติตฺถํ
 โอตฺริยมาโน น โอตฺริตี"ติ.

โปธิสฺสคฺคโต "สาธฺว เทวา"ติ นทีตีริ คนุตฺวา
 อสฺสํ โอลฺลเกตฺวา นิโรภาวมสฺสํ ฅตฺวา
 "เกน นุ โช การณฺน อยํ อิมํ ติตฺถํ น
 โอตฺริตี"ติ อุปฺธาเรนฺโต "ปจฺมตฺริ เอตฺถ
 อณฺโณ นุหาปิตฺโต ภวิสฺสตี, เตเนส
 สฺขิคุจฺฉมาโน ติตฺถํ น โอตฺริตี มณฺเณ"ติ
 จินฺเตตฺวา อสฺสโคปกเก ปุจฺฉิ "อมฺโภ
 อิมสฺมี ติตฺถเถ กํ ปจฺมํ นุหายิตฺถา"ติ.

"อณฺณตฺริ วพฺวสฺสํ สามี"ติ.

คนเลี้ยงม้าไปกราบทูลพระราชว่า "ข้าแต่
 พระองค์ผู้สมมติเทพ ม้ามงคลไม่ต้องการที่
 จะลงท่า พระพุทธเจ้าข้า".

พระราช ทรงแส่งพระโปธิสัถว์ไปด้วยพระ-
 คำรัสว่า "แน่ะบัณฑิต เธอจงไป, จงรู้ว่า
 เหตุไฉน ม้าที่คนเลี้ยงให้ลงสู่น้ำจึงไม่
 ยอมลง".

พระโปธิสัถว์รับพระคำรัสว่า "ข้าแต่
 สมมติเทพ รับด้วยเกล้า ๆ พระเจ้าข้า"
 ตั้งนี้แล้วก็ไปยังฝั่งแม่น้ำ ตรวจดูม้าทราบว่
 ม้านั้นมิได้มีโรค จึงใคร่ครวญดูว่า "เพราะ
 เหตุไรหนอแล ม้านี้จึงไม่ยอมลงสู่น้ำ" จึง
 คิดว่า "ชะรอยเขาจะให้ม้าตัวอื่นอาบน้ำ
 ที่ท่าน้ำก่อน, เหตุฉนั้น ม้านี้เห็นที่จะรังเกียจ
 อยู่ ไม่ยอมลงสู่น้ำ" จึงถามคนเลี้ยงม้าว่า
 "ผู้เจริญ พวกเธอให้ม้าอะไรอาบก่อนที่
 ท่าน้ำนี้".

"ข้าแต่ นาย พวกข้าพเจ้าให้ม้าวพฺพ ตัวใด
 ตัวหนึ่งลงอาบก่อน".

คุณสนิทวงศ์ อุเทศนันท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสตุโต "เอส อตุตโนสิงการตาย^๑
 ชิกุจนุโต เขตถ นุหายิคุ น อิจุจติ, อิมิ
 อณฺณสมิ ติตฺเถ นุหาเปตุ วฏฺฏตี"ติ ตสฺส
 อชฺฌาสยิ ญตฺวา "โก อสฺสโคปก
 สปัมธฺมาณิตาทีภิสฺสงฺขติ ปายาสมฺปิ ตาว
 ปุนปฺปุนิ ภูณฺชนฺตสฺส ติตฺติ โหติ, อยิ อสฺโส
 พหุ วาเร อิตฺ ติตฺเถ นุหาโต, อณฺณมฺปิ
 ตาว นิ ติตฺถิ โอตฺวาเรตฺวา นุหาเปถ จ ปาเยถ
 จา"ติ . วตฺวา อิมิ กถมาห

พระบรมโพธิสัตว์ รู้อัธยาศัยของม้า
 มงคลนั้นว่า "ม้านี้รังเกียจ เพราะความ
 ที่ตนถือตัว จึงไม่ปรารถนาที่จะอาบที่ที่นั่น,
 ควรจะให้ม้านี้อาบที่ที่อื่น" จึงกล่าวว่า
 "แน่ะ คนเลี้ยงม้าผู้เจริญ เมื่อบุคคลบริโภคน้ำ
 แม้ข้าวปายาสที่ปรุงด้วยสิ่งของ มีเนยใส
 น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเป็นต้นอยู่บ่อย ๆ ย่อม
 รู้จักเบื่อก่อน, ม้านี้ท่านให้อาบที่ที่นั่น
 หลายครั้งแล้ว, ท่านทั้งหลาย จึงให้ม้านั้น
 ลงอาบและดื่มที่ที่อื่นบ้าง" แล้วกล่าวคาถา
 นี้ว่า

๒๕. "อณฺณมณฺเฑหิ ติตฺเถหิ
 อสฺสึ ปาเยหิ สารถิ
 อจฺจาสนสฺส ปุริโส
 ปายาสสฺสปี ฅปฺปตี"ติ.
 ตตฺถ อณฺณมณฺเฑหิติ อณฺเฑหิ
อณฺเฑหิ.

๒๕. "คุณนายสารถิ ท่านจงพาม้าไปอาบ-
 น้ำและดื่มที่ที่อื่นบ้างท่านบ้าง แม้
 ข้าวปายาสเพราะบริโภคน้ำบ่อย ๆ คน
 ก็ยังรู้จักเบื่อ" ดังนี้.
 บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อณฺ-
มณฺเฑหิ ความว่า โดยทำน้ำอื่น ๆ.

^๑ ฉ. สินธุวตาย.

ปาเยหี เทสนาสีสมะ, นุทาเปหิ จ ปาเยหิ
จาติ อตุโถ.

อจุจาสนสฺสาติ กรณตฺถ สามิวจัน, อติอสเนน
อติภุคฺเตนาติ อตุโถ.

ปายาสสฺสปี ตฺตปฺตีติ สฺปปีอาทิมิสฺสงฺขเตน
มธฺรปายาเสนาปี ตฺตปฺตี ติตฺโต โหติ, ธาโต
สุหิตฺโต น ปุน ภุคฺชิตฺตคามตํ อาปชฺชติ. ตสฺมา
อยมฺปิ อสฺโส อิมสฺมี ติตฺถ นิวฺหฺม นุทาเนน
ปรียคฺตี อาปนฺโน ภวิสฺสตี, อณฺณตฺถ น
นุทาเปถาติ.

เต ตสฺส วจัน สุตฺวา อสฺส อณฺณ
ติตฺถ โธตาเรตฺวา ปายีสฺสุ เจว นุทาเปสฺสุ
จ. โพธิสฺสคฺโต อสฺสสฺส ปานีโย ปิวิตฺวา
นุทานกาเล รณฺโณ สนฺตีกํ อคมาสี.

บทว่า ปาเยหิ นี้เป็นหัวข้อเทศนา อธิบาย
ว่า จงให้อาบด้วย จงให้คั้นน้ำด้วย.

บทว่า อจุจาสนสฺส เป็นฉนฺฐวิภักติ ใช้ใน
อรรถตติยาวิภักติ, อธิบายว่า เพราะ
บริโภคน้อย ๆ ก็บริโภคนื่อง ๆ.

บาทพระกาลว่า ปายาสสฺสปี ตฺตปฺตี
ความว่า คนยอมเบื่อแม้ข้าวปายาสมีรส
หวาน ซึ่งปรุงด้วยเนยใสเป็นต้น (ที่บริโภคน
มานานแล้ว) ก็อิม, ใต้แก่ผู้ที่เขาเลี้ยงดู
จนอิมหน้าสำราญดีแล้ว ย่อมไม่ต้องการจะ
บริโภคนอีก. เพราะเหตุนี้ แม้มันคงจัก
ถึงอาการเบื่อ เพราะอาบบ่อย ๆ ที่ท่าน,
ท่านทั้งหลายจงยังมันให้อาบที่ท่าอื่น.

คนเลี้ยงม้าได้ฟังคำพระบรมโพธิสัตว์
แล้ว จึงนำมาไปให้ลงคัมและอาบยังท่าอื่น.
พระบรมโพธิสัตว์ได้ไปยังราชสำนักในเวลา
ที่ม้าลงคัมและอาบแล้ว.

^๑ ฉ. นิพทฺธ.

ราชา "ก็ ตาต อสุโส นุหาโต จ ปวีโต พระราชาตรัสถามว่า "ดูกรพ่อ ม้านี้เธอได้
จา"ติ ปุจฺฉิ. ให้อาบและคั้นแล้วหรือ".

"อาม เทวา"ติ. "ปจฺฉิ ก็การณน น "ถูกแล้ว พระเจ้าข้า". "ที่แรก ทำไม ม้า
อิจฺฉตี"ติ. "อิมินาปิ นาม เทว การณนา"ติ จึงไม่ปรารถนาเล่า". พระบรมโพธิสัตว์
สพฺพิ อัจฉิ. ทูลเรื่องทั้งปวงว่า "ข้าแต่สมมติเทพ
เพราะเหตุแม้นี้" ดังนี้.

ราชา "เอวรูปสุส ตีรจฺฉานสุสาปิ นาม พระราชาตรัสว่า "อำมาตย์ผู้รู้ธยานัย
อาสาฬิ ชานาติ, อโห ปณฺหิตโต"ติ โภชิตตฺตสุส แม้แต่ของสัตว์ดิรัจฉาน เห็นปานฉะนี้ได้,
มหนฺตํ ยสํ ทตฺวา ชีวตฺปรีโยसानเ ยถากมฺมํ ใ้ บัณฑิต" แล้วพระราชทานยศใหญ่แก่
คโต. โภชิตตฺโตปิ ยถากมฺมเมว คโต. พระบรมโพธิสัตว์ ในเวลาสิ้นสุดพระชนม์ชีพ
(ท้าวเธอ)ก็เสด็จไปตามกรรม. ฝ่ายพระ-
บรมโพธิสัตว์ก็ไปตามกรรมนั้นเทียว.

สตฺถา "น ภิกฺขเว อหํ เอตฺตสุส สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสว่า "ดูกร
อิทาเนว อชฺฉาฬิ ชานามิ, ปุพฺเพปิ ภิกฺษุทั้งหลาย เรามีใช้รู้ธยานัยของภิกษุ
ชานามิเยวา"ติ อิมิ ธมฺมเทสนํ อหริตฺวา รูปนี้แต่ในบัดนี้เท่านั้น, แม้เมื่อก่อนเราก็รู้
อนุสนฺธิ ฆฏฺตวา ชาทกํ สโมธานะสิ "ตทา เหมือนกัน" แล้วทรงนำพระธรรมเทศนานั้น
มจฺจลสุโส อัยมิ ภิกฺขุ อโหสิ, ราชา มาแสดง ทรงสืบทอดอนุสนธิประชุมชาดกว่า

^๑ ฉ. อาลัย.

อานนุโท, ปณฺทิตอมฺมจฺโจ ปน อหเมว "ม้ามงคลในครั้งนั้น ได้มาเป็นภิกษุรูปนี้,
 อโหสิ"ติ. พระราชาได้มาเป็นพระอานนท์, ส่วน
 อามาศย์ผู้เป็นบัณฑิต ได้มาเป็นเรตถาคต"
 คั้งนี้แล.

ติตฺถชาตกวรรณนา ปณฺจมา.

พรรณนาติตถชาดก ที่ ๕ จบ.

๖. มหิฬามุขชาตกวรรณนา (๒๖)

ปุราณโจราน วโจ นิสมมาติ อิทํ
 สตุถา เวฬุวเน วิหรนุโต เทวทตฺตํ อารพุก
 กเถสิ.

เทวทตฺโต อชาตสตุตฺตุมารํ
 ปสาเหตุวา ลามสกุการํ อุปฺปาเทสิ^๑

อชาตสตุตฺตุมารโ ทเวทตฺตสฺส คยาสีเส
 วิหารํ การาเปตฺวา นานคฺครเสหิ
 ทิวสฺสสิกคฺคฺนุสาลิโกชนสฺส ทิวเส ทิวเส ปณฺจ
 ถาลิกปากสตานิ อภิหริ.

ลามสกุการํ นิสฺสาย เทวทตฺตสฺส ปริวาโร
 มหนฺโต ชาโต, เทวทตฺโต ปริวาเรน สทุธิ
 วิหาเรเยว โหติ. เตน สมเยน

๖. พรรณนามหิฬามุขชาดก (๒๖)

สมเด็จพะบรมศาสดา ประทับอยู่
 ณ พระเวฬุวัน ทรงปรารภถึงพระเทวทัต
 จิงตรัสเทศนาชาดกนี้ มีคำเริ่มต้นว่า
ปุราณโจราน วโจ นิสมม ดังนี้เป็นอาทิ.

พระเทวทัตทำให้พระเจ้าอชาตศัตรู-
 ราชกุมาร ทรงเลื่อมใส ทำลามสักการะ
 ให้เกิดขึ้นแล้ว.

พระเจ้าอชาตศัตรุราชกุมาร ได้สร้างวัด
 ถวายพระเทวทัตที่ตำบลคยาสีสะ แล้วพระ-
 ราชทานสำหรับพระกระยาหาร ประจุด้วย
 ข้าวสาลีที่มีกลิ่นหอมซึ่งเก็บไว้ ๓ ปี พร้อม
 กับของซึ่งมีรสเลิศชนิดต่าง ๆ วันละ ๕๐๐
 สำหรับทุก ๆ วัน.

บริวารของพระเทวทัตเพิ่มมากขึ้นด้วยอาศัย
 ลามสักการะ, พระเทวทัตก็อยู่กับบริวารใน
 วัดนั่นเอง. สมัยนั้น มีชายชาวเมือง

^๑ ฉ. นิปฺพาเทสิ.

ราชคหวาสีกา เทว สหยา. เตสุ เอโก
สตุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺ, เอโก เทวตฺตฺส
สนฺติเก ปพฺพชิตฺ.

ราชคฤห์ ๒ คนเป็นเพื่อนกัน. ในบรรดา
๒ คนนั้น คนหนึ่งบวชในสำนักของสมเด็จ-
พระบรมศาสดา, อีกคนหนึ่งบวชในสำนัก
ของพระเทวทัต.

เต อณฺณมณฺณํ ตสฺมี ตสฺมี จาเนปิ ปสฺสนฺติ,
วิหารํ กนฺตุวาปิ ปสฺสนฺติเยว.

ภิกษุ ๒ รูปนั้น พบกันและกันในที่นั้นๆ
บ้าง, ไปสู่วัดแล้วก็ยังพบกันเสมอ.

อถกทิวสํ เทวตฺตฺส นิสฺสิตโก
อิตรํ อาท "อาวุโส กิ ตฺวํ เทวสิกํ เทวสิกํ
เสเทหิ มุจฺจมาเนหิ ปิณฺฑาย จรสิ,
เทวตฺโต คยาสีสฺวิทาเร นิสฺสิทฺวาว
นानกฺกรเสหิ สฺโฆชนํ ภูชฺติ, เอวรูปุ
อุปาโย นตฺถิ, กิ ตฺวํ ทฺกฺขํ อญฺโฆสิ, กิเน
ปาโตว คยาสีสํ อากนฺตุวา สอฺตฺตริภฺกํ
ยาคุํ ปิวิตฺวา อญฺจารสฺวิธํ ชชฺชํ ชาทิตฺวา
นานกฺกรเสหิ สฺโฆชนํ ภูชฺติ น วญฺญตี"ติ.

ต่อมาวันหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นศิษย์ของ
พระเทวทัตกล่าวกับภิกษุนอกนี้ว่า "อาวุโส
ท่านเที่ยวบิณฑบาต มีเหงื่อไหลโชมกายทุก ๆ
วัน, พระเทวทัตนั่งฉันโภชนะที่ดี กับของ
มีรสเลิศชนิดต่าง ๆ ที่วัดคยาสีสะ, อุบาย
เห็นปานนี้ ไม่มี(ที่ไหนสู้), ท่านจะทนทุกข์
อยู่ทำอะไร, ท่านมายังคยาสีสะตั้งแต่
เข้าครุ่ คัมข้าวยากูที่มีรสอร่อยกับอุตริภังคะ^๒
เกี่ยวกินของขบเคี้ยว ๑๘ อย่าง ฉันโภชนะ

^๑ ศิษย์ของพระพุทธองค์.

^๒ กับข้าวชนิดหนึ่ง เป็นของแค้น ทำด้วย
เนื้อไก่ก็มี หมูก็มี โบราณว่า แกงอ่อม
จู้จี้กว่า.

คุณสนิทวงศ์ อุเทศนันท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓
๔
๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐

ดี ๆ กับของมีรสเลิศชนิดต่าง ๆ ไม่ควร
หรือ".

โส ปุณฺณปุณฺณ วุจฺจมาโน คนฺตุกาโม หุตฺวา
ตโต ปฏฺจาย คยาสีสี คนฺตุวา ภูณฺชิตฺวา
กาลสฺเสว เวพฺพวนํ อากจฺฉติ.

ภิกษุชั้น ถูกศิษย์ของพระเทวทัตพูดอยู่บ่อย ๆ
ก็มีความใคร่ที่จะไป ตั้งแต่นั้นมา ก็ไปยังวัด
คยาสีสะ ฉะนั้นแล้วกลับมาสู่พระเวพฺพวันแต่เช้า
ทีเดียว.

โส สพฺพกาลํ ปฏิจฺฉาเทตฺถ นาสกฺขิ,
"คยาสีสี คนฺตุวา เทวทตฺตสฺส ปฏฺจปีติ
ภตฺตํ ภูณฺชตี"ติ นจิริสฺเสว ปากโฏ ชาโต.

เธอ ไม่สามารถจะปกปิดไว้ได้ตลอดกาล
ทั้งปวง, ต่อมาไม่นานนักก็ปรากฏขึ้นว่า
"ภิกษุชั้นไปยังวัดคยาสีสะ ฉันท้าวที่เขาจัด
ไปถวายพระเทวทัต".

อถ นํ สหยา ปุจฺฉิสฺส "สจฺจํ กิร ตฺวํ
อาวุโส เทวทตฺตสฺส ปฏฺจปีติ ภตฺตํ
ภูณฺชตี"ติ.

ครั้งนั้น ภิกษุผู้เป็นสหายจึงถามภิกษุรูปนั้นว่า
"คุณกรอาวุโส เขาเล่าว่า ท่านฉันภัตตาหาร
ที่เขาแต่งถวายพระเทวทัตจริงหรือ".

"โก เอวมาหา"ติ. "อสุโก จ อสุโก
จา"ติ.

"ใครกล่าวอย่างนั้น". "คนโน้นก็กล่าว
คนนี้ก็กล่าว".

"สจฺจํ อหํ อาวุโส คยาสีสี คนฺตุวา
ภูณฺชามิ, น ปน เม เทวทตฺโต ภตฺตํ
เทติ, อณฺเณ มนุสฺสา เทนฺตี"ติ.

"คุณกรอาวุโส ผมไปฉันภัตตาหารยังวัด
คยาสีสะจริง, แต่พระเทวทัตมิได้ให้ภัตแก่
ผม, คนเหล่านั้นเขาถวาย (ต่างหาก)".

คุณสนิทวงศ์ อุเทศนันทน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"สัจจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ เทวทตฺตสฺส อธฺมเมณ
อุปฺปนฺนํ โภชนํ ภูณฺชสี"ติ.

"น ภูณฺเต เทวทตฺโต มยฺหิ ภตฺตํ เทติ,
อณฺเณ มนุสฺสา มยฺหิ เทนฺติ, ตมฺหิ
ภูณฺชามิ"ติ.

สตฺถา "มา ภิกฺขุ เอตฺถ ปรีหาริํ กิร,
เทวทตฺโต อนาจาโร ทุสฺสีโล, กถณฺหิ
นาม ตฺวํ อีธ ปพฺพชิตฺวา มม สาสนํ
ภชนฺโตเยว. เทวทตฺตสฺส ภตฺตํ ภูณฺชสี,
นิจฺจกาลมฺปิ ภชนฺสีโลว ตฺวํ ทิฏฺฐทิจฺเจเยว
ภชสี"ติ วตฺวา อตีตํ อาหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุทฺทมทตฺเต รชฺชํ
กาเรนฺเต โปธิสฺสโต ตสฺส อมฺจฺโจ
อโหสิ.

"คฺกูกรภิกฺษุ ทราบว่า เธอไปฉันโภชนะของ
เทวทัต ที่เกิดโดยไม่ชอบธรรมจริงหรือ".

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเทวทัตมิได้ให้
ภัตตาหารแก่ข้าพระองค์, คนเหล่านั้นเขา
ให้แก่ข้าพระองค์, ข้าพระองค์ฉันภัตตาหาร
นั้น".

สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสว่า "คฺกูกรภิกฺษุ
เธออย่าแก้ตัวในเรื่องนี้เลย, เทวทัตเป็น
ผู้มีอาจารย์ไม่สมควร เป็นผู้ทุศีล, เธอบวช
ในธรรมวินัยนี้ รับคำสอนของเราอยู่เที่ยว
โฉนจึงไปฉันภัตตาหารของท่านเทวทัตแล้ว,
เธอมักคบคนง่าย ๆ เสมอมา ย่อมคบหาผู้ที่
ตนพบเข้า ๆ แล้วทั้งนั้น" แล้วทรงนำอดีต-
นิทานมาตรัสเล่า (ดังต่อไปนี้).

ในอดีตกาล พระเจ้าพรหมทัตเสวย-
ราชสมบัติ ณ กรุงพาราณสี พระบรมโพธิสัตว์
ได้เป็นอำมาตย์ของท้าวเธอ.

คุณสนิทวงศ์ อุเทศนันท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตทา รณโณ มหิพามุโข นาม มงฺกลหตฺถิ
อโหสิ สีลวา อาจารย์สมฺปนฺโน, น กณฺฉิ
วิเทเจติ.

อถกทิวสํ ตสฺส สาลาย สมึเป รตฺติภาค-
สมนฺนุตเร โจรา อากนฺตฺวา ตสฺส อวิหฺวเร
นินฺนา โจรมนฺตํ มนฺตยีสฺส "เอวํ อุมฺมงฺโก
ภินฺทิตฺพฺโพ, เอวํ สนฺธิจฺเจทนกมฺมํ กตฺตพฺพํ,
อุมฺมงฺกณฺจ สนฺธิจฺเจทนณฺจ มกฺคสทิสฺส
ติตฺถสทิสฺส นิชฺชฏํ นิกฺคุมฺพํ กตฺวา ภณฺทํ หริคฺคํ
วฏฺฏติ, หรณฺเตน มาเรตฺวาว หริตฺพฺพํ,
เอวํ อุกฺกจาทฺถํ สมตฺโต นาม น ภวิสฺสติ,
โจเรน จ นาม สีลาจารยฺตุเตน น
ภวิตฺพฺพํ, กกฺขเพน ผรุเสน สาทสิเกน
ภวิตฺพฺพนฺติ. เอวํ มนฺเตตฺวา อณฺณมณฺณํ
อุกฺกณฺทาเปตฺวา อคมฺสฺส.

ในครั้งนั้นพระเจ้ากรุงพาราณสี มีช่าง
พระที่นั่งมงคลหัตถิชื่อว่า มหิพามุข เป็นช่าง
ที่สงบเสงี่ยมเรียบร้อย, ทั้งไม่เคยเบียด-
เบียนใคร ๆ เลย.

ต่อมาวันหนึ่ง พวกโจรพากันมาใกล้โรงช่าง
นั้น ในเวลากลางคืนเข้านั่งปรึกษากันถึง
การที่จะกระทำโจรกรรม ในที่ไม่ไกล
โรงช่างนั้นว่า "เจ้าพิงทำลาย(เงาะ)
อุโมงค์เข้าไปอย่างนี้, พิงทำการตัดที่ต่อ
(ช่องฝา)อย่างนี้, ควรทำอุโมงค์และช่อง-
ฝาให้เป็นเหมือนหนทางท่าข้าม ไม่มีขั้ว
ไม่มีพุ่มไม้กีดขวาง แล้วลักสิ่งของออกไป,
เมื่อลักก็ควรฆ่าเจ้าทรัพย์ให้ตาย แล้วพิง
ขนทรัพย์ไป, อย่าให้เจ้าทรัพย์สามารถ
ลุกขึ้นมาต่อสู้ได้อย่างนี้, ก็ขึ้นชื่อว่าเป็นโจร
ต้องเป็นคนไม่มีศีล และมารยาท, ต้องเป็น
คนกักขฬะหยาบช้าร้ายกาจ". พวกโจร
ครั้งปรึกษากันอย่างนี้แล้ว จึงให้กันและกัน
สำเหนียกเอาไว้ แล้วพากันไป.

คุณสนิทวงศ์ อุเทศนันท์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอเตเนว นเยน ปุนทิวเสปี ปุนทิวเสปีติ
พหุทิวเส ตตถ อากนตุวา มนุคยัสสุ.

โดยนัยนี้เอง ในวันหลัง ๆ ต่อมา พวกโจร
ก็พากันมาปรึกษา ณ ที่นั้นตั้งหลายวันด้วย
ประการฉะนี้.

โส เตสึ วจัน สุตฺวา "เต มํ
สิกฺขาเปนุตี"ติ สณฺณาย "อิทานิ มया
กกุชเพน ผรุเสณ สาหสิเกน ภวิตพฺพนุ"ติ
ตถารุโปว อโหสิ.

พญาข้างมหิพามุข ได้ยินคำของพวกโจร
เหล่านั้นแล้วมีความสำคัญว่า "พวกเขาสอน
ให้เราศึกษา" จึงสำเหนียกว่า "บัดนี้เรา
ต้องเป็นผู้มีกิริยาห้าวหาญ หยาบเข้า คุร้าย"
ดังนั้นแล้วได้ประพฤติเช่นนั้น.

ปาโตว อากตํ หตฺถิโกปกํ โสณฺทาย
คเหตุวา ภูมิมํ โปเถตุวา มาเรสิ, อปรมฺปิ
อปรมฺปีติ อากตาคตํ มาเรติเยว.

ครั้นเวลาเช้า คนเลี้ยงช้างมา พญาข้างนั้น
ก็เอาจวงจับฟาดลงที่พื้น ให้ถึงแก่ความตาย,
คนอื่นมาอีกก็ฆ่าให้ตายเสียเหมือนกัน ฉะนี้.

"มหิพามุโข อุมมตฺตโก ชาโต
ทิกฺขทิกฺกุเจ มาเรตี"ติ รณฺโณ อารोजฺยัสสุ.

ราชบุรุษจึงกราบทูล แด่พระราชอาว่า
"พญาข้างมหิพามุข เป็นบ้าคลั่ง ฆ่าคนที่ได้
พบเห็นตายไปหลายคน".

ราชา โพรธิสฺตํ ปหิณิ "คจฺฉ ปณฺทิต,
ชานาหิ เกน การณฺณ โส ทฺกุโจ
ชาโต"ติ.

พระราชอาจึงส่งพระบรมโพรธิสฺตวไป ด้วย
รับสั่งว่า "ท่านบัณฑิต จงไป, (ดูให้)รู้ว่า
เพราะเหตุไร ช้างนั้น จึงกลายเป็นช้าง
คุร้าย".

คุณสนิทวงศ์ อุเทศนันท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสตุโต กนฺตฺวา ตสฺส สรีเร อโรกภาวํ
 ฌตฺวา "เกณ นุ โข การณเณ เอส ทฺกุโจะ
 ชาโต"ติ อุปฺชาเรณฺโต "อทุธา อวิทุเร
 เกสณฺจิ วจันํ สุตฺวา 'มํ เอเต
 สิกฺขาเปเนตี'ติ สณฺณาย ทฺกุโจะ ชาโต"ติ
 สนนฺนิฏฺจันํ กตฺวา หตฺถิโกปเก ปุจฺฉิ "อตุถิ
 นุ โข หตฺถิสาลาย สมีเป รตฺติภาเค เกหิจิ
 กิณฺฉิ กถิตฺปุพฺพนฺ"ติ. "อาม สามิ, โจรา
 อากนฺตฺวา กถยีสฺสุ"ติ.

พระโพธิสัตว์ไปตรวจ รู้ว่าในตัวข้างไม่มี
 โรคอะไร จึงใคร่ตรวจดูว่า "เหตุไรหนอ
 ข้างต้นเชือกนี้ จึงกลายเป็นข้างคร่ำ
 ไปได้" จึงสันนิษฐานว่า "พญาข้างนี้คงจะ
 ได้ยินถ้อยคำของคนบางพวกในที่ไม้ไกลแน่-
 นอน มีความสำคัญว่า 'คนเหล่านี้สั่งสอน
 ให้เราศึกษา' จึงกลายเป็นสัตว์คร่ำ"
 แล้วจึงถามคนเลี้ยงข้างว่า "ในเวลา
 กลางคืน มีใคร ๆ เคยมาพูดเรื่องไร ๆ
 ในที่ไกลโรงข้างหรือไม่". "ขอรับ ข้าแต่
 นาย, พวกโจรมาพูดกัน".

โพธิสตุโต กนฺตฺวา รณฺโณ อาโรเจสิ "เทว
 ฌณฺโณ หตฺถิสฺส สรีเร วิกาโร นตฺถิ,
 โจรานํ กถํ สุตฺวา ทฺกุโจะ ชาโต"ติ.

พระโพธิสัตว์ ไปกราบทูลแด่พระราชว่า
 "ข้าแต่สมมติเทพ ในตัวของข้างไม่มีความ
 ผิดปรกติอย่างอื่นใด, ข้างได้ฟังคำพูดของ
 พวกโจรจึงกลายเป็นสัตว์คร่ำขึ้น".

"อิทานิ ก็ กาคํ วฏฺฏตี"ติ.

"บัดนี้ เราควรทำอย่างไร".

"สีลวนฺเต สมณพฺราหฺมणे หตฺถิสาลายํ
 นิสีทาเปตฺวา สีลาจารกถํ กถेतฺวํ วฏฺฏตี"ติ.

"ควรเชิญสมณพราหมณ์ผู้มีศีลมานั่งที่โรงข้าง
 แล้วเจรจาถ้อยคำเกี่ยวกับศีล และ
 มารยาท".

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"เอวี่ กโรหิ ตาตา"ติ.

"ท่านจงทำอย่างนั้นเถิด".

โพธิสตุโต กนฺตฺวา สีลวนฺเต
สมณพฺราหฺมณเ หตฺถิสาลายํ นิสีทาเปตฺวา
"สีลกถํ กถเถ ฆนฺเต"ติ อาท.

พระบรมโพธิสัตว์ไปเชิญสมณพราหมณ์
ผู้มีศีลให้นั่งที่โรงช้าง กล่าวว่า "ข้าแต่
พระคุณเจ้าผู้เจริญ ขอท่านเจรจาถ้อยคำ
เรื่องความประพฤติคิงามเถิด".

เต หตฺถิสฺส อวิหฺูเร นิสินฺนา "น โกจิ
ปฺรามสิตฺพุโป น มาเรตฺพุโป, สีลาจาร-
สมฺปนฺเนน ขนฺติเมตฺตานุทฺทยฺยุตฺเตน ภาวิตฺ-
วฏฺฐตี"ติ สีลกถํ กถยฺสิ.

เหล่าสมณพราหมณ์ ก็พากันมานั่งไม่ห่างจาก
ช้างเท่าใดนัก กล่าวสีลกถาว่า "พญาช้าง
พระที่นั่งไม่ควรแตะต้อง ไม่ควรฆ่าใคร ๆ
เลย, ควรเป็นผู้มีศีลมารยาท ควรประกอบ
ด้วยขันติ เมตตา และความเอ็นดู" ดังนี้.

โส ตํ สุตฺวา "มํ อิเม ลิกฺขาเปนฺติ,
อิตฺทานิ ปฏฺจาย สีลวตา ภาวิตฺพฺพนฺ"ติ
สีลวา อโหสิ.

พญาช้างมหิฬามุข ได้ยินถ้อยคำนั้นคิดว่า
"ท่านเหล่านี้สอนเราให้ศึกษา, ต่อแต่นี้
เป็นต้นไป เราต้องเป็นผู้มีกิริยาอันดี" ดังนี้
แล้ว ได้ประพฤติกิริยามารยาทเรียบร้อย.

ราชา โพธิสตุตํ ปุจฺฉิ "เก ตาต สีลวา
ชาโต"ติ.

พระราชชาตรัสถามพระโพธิสัตว์ว่า "คุณพ่อ
ช้างมีกิริยาเรียบร้อยแล้วหรือ".

^๑ ฉ. สีลวนฺเตน.

โพธิสัตว์ "อาม เทวา"ติ "เอวรูปโป
นาม ทฤษหตุถิ ปณฺธิเต นิสฺสาย โปราณก-

ธมฺเมเยว ปตฺติจฺจโต"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาท

พระโพธิสัตว์ กราบทูลว่า "พญาข้างมีกิริยา
เรียบร้อยแล้ว พระเจ้าข้า" แล้วกราบทูล
ต่อไปว่า "ข้างที่ดูร้ายเข่นนี้กลับดำรงมั่นอยู่
ในธรรมเช่นเมื่อก่อน เพราะอาศัยบัณฑิต"
แล้วกล่าวภาณินว่า

๒๖. "ปูราณโจราน วโจ นิสฺมม
มหิพามุโข โปถยมานุจาริ
สุสณฺณตานิ ทิ วโจ นิสฺมม
คชฺชุตฺโตโม สพฺพกุณฺเณสุ อฏฺฐจา"ติ.

ตตถ ปูราณโจรานนฺติ โปราณ-
โจรานํ.

นิสฺมมาติ สุตฺวา ปจฺมํ โจรานํ วจฺนํ สุตฺวาติ
อตฺถโถ.

มหิพามุโขติ ทตฺถนิมฺเชน สทิสฺมุโข. อถวา
ยถา มหิฟา ปุโรโต โอลโลกิยมานา โสภติ,
น ปจฺจโต, ตถา โสปี ปุโรโต โอลโลกิย-

๒๖. "พญาข้างชื่อ มหิพามุข เทียบทุบัติ
คนอยู่ เพราะได้ฟังคำของพวกโจร
มาก่อน แต่พญาขสารตัวอุคตกลับ
ตั้งอยู่ในคฤหังปวงได้ เพราะได้ฟัง
คำของผู้มีศีลอันสำรวมดีแล้ว"ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ปูราณ-
โจรานํ ได้แก่ ของพวกโจรผู้มาก่อน.

บทว่า นิสฺมม ความว่า เพราะได้ยิน คือ
ได้ฟังคำของพวกโจรมาก่อน.

บทว่า มหิพามุโข อธิบายว่า มีหน้าเหมือน
ข้างพัง. อีกอย่างหนึ่ง ข้างพังเมื่อแลดู
ข้างหน้างาม, (แต่)มองข้างหลังไม่งาม

มาโน โสภติ, ตสฺมา "มหิฬามุโข"ติสฺส ฉันโต, ฝ่ายพญาข้างนั้น เมื่อแลดูข้างหน้า
นามิ อกัสมิ. ก็งาม ฉันนั้น, เหตุนั้น คนทั้งหลายจึงตั้งชื่อ
ให้ข้างนั้นว่า "มหิฬามุข".

โปถยมานุจาริติ โปถยนุโต มาเรณุโต บทว่า โปถยมานุจาริ คือเที่ยวทุกคน ได้แก่
อนุนวจาริ. ฆ่าเขาอยู่.

อยเมว วา ปาโร. อีกอย่างหนึ่ง พระบาลีก็ว่าอย่างนี้เหมือน-
กัน.

สุสณฺณทานนฺติ สุฏฺฐุ สณฺณทานิ สีลวนฺทานิ. บทว่า สุสณฺณทานิ ความว่า ผู้มีศีลอันสำรวม
แล้วด้วยดี.

คชุตฺตโมติ อุตฺตมกโข มงฺกलหฺตฺถิ. บทว่า คชุตฺตโม ความว่า พญาคชสาร
ผู้สูงสุด คือ เป็นมงคลหัตถิ.

สพฺพकुณฺโส อฏฺฐาติ สพฺพเพสุ โปราณกฺกุณฺโส สองบทว่า สพฺพकुณฺโส อฏฺฐ มีคำว่า
พญาคชสารกลับตั้งอยู่ในคุณเหมือนเดิม ทุก-
อย่าง.

ราชา "ติรจฺจนกตฺสฺสาปิ อาสยิ พระราชาตรัสว่า "พระโพธิสัตว์รู้
ชานาตี"ติ โภธิสฺตฺตฺสฺส มหนฺตํ ยสฺ อทาสิ. (จนกระทั่ง) อัธยาศัยของสัตว์ที่รัจจน"

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ยาวตายุกั จตุวา สทุธิ โทธิสตุเตน
ยถากมม คโต.

แล้วได้พระราชทานยศอันยิ่งใหญ่แก่พระบรม
โทธิสตร์. พระองค์ทรงดำรงอยู่ตลอด
พระชนมายุ เสด็จไปตามยถากรรมพร้อม
ด้วยพระบรมโทธิสตร์.

สตุถา "ปุพฺเพปิ ตฺวํ ภิกฺขุ
ทิกฺขุทิกฺขุเจเยว ภชิ, โจรานํ กถํ สตุถวา
โจเร ภชิ, ฐมฺมิกานํ วจนํ สตุถวา ฐมฺมิเก
ภชิ"ติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตุวา อนุสนฺธิ
สมญฺเฐตุวา ชาตกํ สโมธานะสิ "ตทา
มหิพามุโข วิปฺกฺขเสวภิกฺขุ อโหสิ, ราชา
อานนฺโท, อมจฺโจ ปน อหเมว สมฺมา-
สมฺพุทฺโธ"ติ.

สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสว่า "ดูกรภิกษุ
แม้ในครั้งก่อน เธอก็คบหาผู้ที่ตนพบเข้า
แล้ว ๆ พบใคร ๆ เข้า ก็ได้คบหาทั้งนั้น,
ได้ฟังคำของพวกโจร ก็เอาเยี่ยงโจร,
พอได้ฟังคำของท่านผู้ตั้งอยู่ในธรรม ก็
ประพฤติดำผู้ตั้งอยู่ในธรรม" ตั้งนี้แล้ว
ทรงนำพระธรรมเทศนานี้มา แล้วทรงสืบท่อ
อนุสนธิ ประชุมชาตกว่า "ช้างมหิพามุขใน
ครั้งนั้น ได้มาเป็นภิกษุผู้เสพสมาคมกับท่าน
ผู้เป็นปฏิปักษ์, พระราชาในครั้งนั้นได้มา
เป็นพระอานนท์, ส่วนอำมาตย์ในครั้งนั้น
คือเราพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง".

มหิพามุขชาตกวณฺณนา ฉฺฐา.

พรรณนามหิพามุขชาตก ที่ ๖ จบ.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อภิญชาตก (๒๗)

๒๗. "นาลิ กพพิ ปทาตเว
น^๑ ปิณฺทํ น กุเส น มฺลิตฺตุ
มณฺณามิ อภิญฺหสฺสนา
นาโค ลีเนหมกาสิ^๒ กุกฺกุเร"ติ.

อภิญชาตกํ สตฺตมํ.

๗. อภิญชาตก (๒๗)

๒๗. "พญาช้างไม่อาจเพื่อจะรับเอาคำข้าว
ไม่อาจเพื่อจะรับเอาก้อนข้าว ไม่
สามารถเพื่อจะรับเอาหญ้าได้ ไม่
สามารถเพื่อจะสีกายได้ ข้าพระองค์
เข้าใจว่า พญาช้างตัวประเสริฐได้
กระทำคามสีเนหาในลูกสุนัขเพราะ
การได้เห็นเนื้อ ง"

อภิญชาตก ที่ ๗.

^๑ ฉ. น จ.

^๒ ฉ. เสฺนหมกาสิ.

๗. อภินิหชาตกวณณา (๒๗)

นาลิ กพพิ ปทาตเวตี อิทิ สตุถา
 เชตวเน วิทรนุโต เอกิ อูปาสกณฺจ
 มหุลลกตฺเถรณฺจ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร เทว สหายา? เตสุ
 เอโก ปพฺพชิตฺวา เทวสิกิ อิตรสฺส ฆริ
 กจฺจติ. โส ตสฺส ภิกฺขุํ ทตฺวา สยฺปิ
 ภูชิตฺวา เตนฺว สทุธิ วิหารํ คนฺตฺวา ยาว
 สุริยสฺสตุณฺจมนนา. ^๒ อาลาปสฺสลาเปน
 นิสิตฺวา นกรํ ปวิสฺติ, อิตโรปิ นํ ยาว
 นกรทฺวารวา อนุคนฺตฺวา นีวตฺตติ.

โส เตสํ วิสุสาโส ภิกฺขุณฺํ อนุตเร ปากโฏ
 ชาโต. อเถกทิวสํ ภิกฺขุํ เตสํ วิสุสาสกถิ

๗. พรรณนาอภินิหชาตก (๒๗)

สมเด็จพระบรมศาสดาเมื่อประทับอยู่
 ในพระเชตวัน ทรงปรารภอุบาสกคนหนึ่ง
 และพระเถระแก่รูปหนึ่ง ตรัสเทศนาชาตกนี้
 ว่า นาลิ กพพิ ปทาตเว ดังนี้ เป็นต้น.

เล่ากันว่า ในเมืองสาวัตถี มีสหาย
 ๒ คน. ในสหาย ๒ คนนั้น คนหนึ่งบวช
 ไปยังเรือนของสหายอีกคนหนึ่งทุกวัน. เขา
 ผู้เป็นคฤหัสถ์ถวายภิกษาแก่ท่านแล้ว ตนเอง
 ก็บริโภคนแล้วไปยังวิหารกับพระเถระนั้น-
 แหละ นั่งสนทนาปราศรัยกันจนถึงเวลา
 พระอาทิตย์ตก จึงกลับเข้าพระนคร, แม้
 พระเถระสหาย นอกนี้ ก็ตามไปส่งเขา
 จนถึงประตูเมืองแล้วจึงกลับไป.

ความคุ้นเคยกัน ของพระเถระกับอุบาสกนั้น
 รู้กันทั่วไป ในระหว่างภิกษุทั้งหลาย. อยู่มา

^๑ ฉ. สหายกา.

^๒ ฉ. สุริยตุณฺจมนนา.

กเถนฺตา ฐมฺมสภายํ นิสีทิสฺสุ. สตุถา
 อาคนฺตุวา "กาย นุคฺค ภิภฺชเว เอตฺรหิ
 กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิ. เต "อิมาย
 นาม ภนฺเต"ติ กถยิสฺสุ. สตุถา "น ภิภฺชเว
 อิเม อิทาเนว วิสุสาสิกา, ปุพฺเพปิ
 วิสุสาสิกาเยว อหฺเสนฺ"ติ วตุวา อคฺคิ
 อหริ.

วันหนึ่ง พวกภิกษุ นั่งกล่าวถึงเรื่องความ
 คับเคียดของสหายทั้งสองนั้น ในธรรมสภา.
 สมเด็จพระบรมศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถาม
 ว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่ง
 ประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ"ดังนี้.
 ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า "ข้าพระองค์
 สนทนากันด้วยเรื่องชื่อนี้ พระเจ้าข้า".

สมเด็จพระบรมศาสดาจึงตรัสว่า "ดูกรภิกษุ
 ทั้งหลาย บุคคลทั้งสองนี้มีความคับเคียดกันแต่
 ในบัดนี้เท่านั้นหามิได้, ถึงในกาลก่อน ก็
 เป็นผู้สนิทสนมกัน" ดังนี้ แล้วทรงนำอดีต-
 นิทานมา.

อดีตเต พาราณสียํ พุรฺหมตฺเตเต รชฺชํ
 กาเรนฺเต โปธิสฺสโต ตสฺส อมจฺโจ
 อโหสิ. ตทา เอโก กุกฺกุโร มงฺกฺลหฺตฺติสาลํ
 คนฺตุวา มงฺกฺลหฺตฺติสฺส ภูตฺชนฺภูจฺจาเน ปตฺติทานิ
 ภตฺตลิตฺถานิ ชาหฺติ. โส เตเนว โภชเนน
 สํวทฺธมาโน มงฺกฺลหฺตฺติสฺส วิสุสาสิโก ชาโต
 หตฺติสฺเสว สนฺติเก ภูตฺชติ, อุโภปิ วินา
 วตฺติตุํ น สกฺโกนฺติ.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ทรงครองราชสมบัติ อยู่ในเมืองพาราณสี
 พระบรมโพธิสัตว์ ได้เป็นอำมาตย์ของพระ-
 องค์. ในกาลนั้น ลูกสุนัขตัวหนึ่ง ไปยัง
 โรงช้างมงคล เคี้ยวกินก้อนข้าวที่ตกอยู่
 ณ ที่บริโภคสำหรับช้างมงคล. ลูกสุนัขนั้น
 เจริญเติบโตขึ้นด้วยโภชนะนั้นนั่นเอง เกิด
 ความคับเคียดกับช้างมงคล กินอยู่ในสำนัก

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ของข้างเสมอ, สัตว์ทั้งสองไม่สามารถจะ
พรากกันไปได้.

โส หตุถิ นั โสณฺทหาย คเหตุวา อปราปร
กโรนฺโต กิพฺติ, อุกฺขิปีตฺวา กุมฺภเภา จเปสึ?
อถกทิวสึ เอโก คามิกมนุสฺโส
หตุถิโคปกสฺส มุลฺ หตุวา ตํ กุกฺกุรํ อาทาย
อตุตโน คามํ อคมาสิ.

ข้างนั้น ไข้วงจับลูกสุนัขนั้น แล้วกระทำ
ท่าทางต่าง ๆ หยอกเล่น, (บางที)ยกขึ้น
วางไว้บนกระพอง. อยู่มาวันหนึ่งมนุษย์
ชาวบ้านนอกคนหนึ่ง ให้เงินแก่คนเลี้ยงข้าง
แล้วพาเอาลูกสุนัขนั้นไปยังบ้านของตน.

ตโต ปฏฺฐาย โส หตุถิ กุกฺกุรํ อปสฺสนฺโต
เนว ชาหติ น ปิวติ น นุทายติ. ตมตถํ
รณฺโณ อาโรจยีสฺ. ราชา โโพธิสตุตํ ปหิณฺตี
"คจฺฉ ปณฺทิต, ชานาหิ กิการณา หตุถิ
เอวํ กโรตี"ติ.

จำเดิมแต่กาลนั้น ข้างเชือกนั้นเมื่อไม่เห็น
ลูกสุนัขก็ไม่เคี้ยวกินหญ้า ไม่ดื่มน้ำ ไม่
อาบน้ำเลย. คนเลี้ยงข้างจึงกราบทูลความ
นั้นแด่พระราชา พระราชาทรงส่งพระบรม-
โพธิสัตว์ไปด้วยพระคำรัสว่า "ดูกรบัณฑิต
ท่านจงไปตรวจดูให้รู้ว่า เพราะเหตุไร
ข้างจึงทำอย่างนี้".

โพธิสตุตโต หตุถิสาลํ กนฺตฺวา หตุถิสฺส
ทุมฺมนภาวํ ญตฺวา "อิมสฺส สรีเร โรโค น
ปณฺฑายติ, เกนจิ ปนสฺส สหฺธิ มิตฺตสนฺนเวน

พระบรมโพธิสัตว์ไปยังโรงข้าง รู้ว่า
ข้างมีความเสียใจ คิดว่า "โรคที่ตัวของ
ข้างเชือกนี้ก็ไม่ปรากฏ, ก็ข้างนี้จะพึงมี

^๑ ฉ. ปติฏฺฐาเปติ.

คุณเสวิมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีชาตก.ป-ท.๓-๕

ภวิตพฺพํ, ตํ อปฺสฺสนฺโต เอส มณฺเฑ ความสนิทสนมซิคชอบ กับใครสักคนหนึ่ง,
 โสกาภิกฺขุโต"ติ หตฺถิโกปเก ปุจฺฉิ "อตุถิ ชะรอยเมื่อไม่เห็นผู้นั้นจึงถูกความโศกเศร้า
 นุ โข อิมสฺส เกนจิ สหฺธิ วิสฺสาโส"ติ. ครอบงำ" จึงถามคนเลี้ยงช้างว่า "ช้าง
 เชือกนี้มีความคุ้นเคยกับใคร ๆ บ้างหรือ
 ทนอ".

"อาม อตุถิ สามิ เอเกน สุนฺเชน สหฺธิ "ข้าแต่ นาย เออ มีอยู่ ช้างนี้คุ้นเคยอย่าง
 พลววิสฺสาสเมตฺตี"ติ? แน่นแน่นกับสุนัขตัวหนึ่ง".

"กํหิ โส เอตฺรหิ"ติ. "บัดนี้สุนัขนั้นอยู่ไหนเล่า".

"เอเกน มนุสฺเสน นีโต"ติ. "มนุษย์คนหนึ่งนำไปแล้ว".

"ชานาถ ปนสฺส นีวาสนฺภูจฺจานนุ"ติ. "ก็ท่านรู้จักที่อยู่ของเขาหรือ".

"น ชานาม สามิ"ติ. "ข้าแต่ นาย ข้าพเจ้าไม่รู้จัก".

โพธิสฺสโต รณฺโณ สนฺติกํ กนฺตุวา "นตุถิ พระบรมโพธิสัตว์ ไปสู่สำนักของพระราชา
 เทว หตฺถิสฺส โกจิ อาพาโธ, เอเกน แล้วกราบทูลว่า "ช้างไม่มีความเจ็บไข้
 ปนสฺส สุนฺเชน สหฺธิ พลววิสฺสาโส, ตํ อะไรเลย พระเจ้าข้า, แต่ช้างนั้นมีความ
 อปฺสฺสนฺโต น ภูตฺตติ มณฺเฑ"ติ วตุวา สนิทสนมอย่างแน่นแน่น กับสุนัขตัวหนึ่ง,

^๑ ฉ. ...พลวา เมตฺตีติ.

อิมิ คานมาท

ชะรอยเมื่อไม่เห็นสุนัขนั้น จึงไม่กินอาหาร"
คังนี้แล้ว จึงกล่าวคานานี้ว่า

๒๑. "นาลิ กพพิ ปทาตเว

น จ ปิณฺธิ น กุเส น มฺลิตฺตุ

มณฺณามิ อภินฺทสฺสนา

นาโค สีเนทมกาสี กุกฺกุเร"ติ.

๒๑. "พญาช้างไม่อาจเพื่อจะรับเอาคำข้าว

ไม่อาจเพื่อจะรับเอาก้อนข้าว ไม่

สามารถเพื่อจะรับเอาหญ้าได้ ไม่

สามารถเพื่อจะสีกายได้ ข้าพระองค์

เข้าใจว่า พญาช้างตัวประเสริฐได้

กระทำความเสียหายในลูกสุนัขเพราะ

การได้เห็นเนื่อง ๆ" คังนี้.

ตตถ นาลนฺติ น สมตฺโถ.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า นาลิ คือ ไม่
สามารถ.

กพพิ โภชนกาเล ปจฺมเมว ทินฺนํ กพพิ? บทว่า กพพิ ได้แก่ คำข้าวที่เขาให้ครั้งแรก
ในเวลากินนั่นเอง.

ปทาตเวติ ปาทาตเว.

บทว่า ปทาตเว ได้แก่ เพื่อที่จะรับ.

สนฺธิวเสน อาการโลโป เวทิตฺพุโ, ฟิงฺทรานวํ ลป ออ อักฺษรทฺวายนํ อจฺสนฺธิ,
คเหตฺตุนฺติ อตฺโถ.

ฟังทราบว่ ลป ออ อักษรด้วยอำนาจสนธิ,
ความว่า เพื่อถือเอา.

* ม. กุกฺกุกพพิ.

น ปิณฑุติ วทฺเตตฺตฺวา ทิยมานํ ภคฺตฺปิณฑุํ
นาลํ กเหตุํ.

บว่า น ปิณฑุ ความว่า ไม่สามารถเพื่อ
จะรับเอาแม่ก่อนข้าวที่เขาคดให้อยู่.

น กุเสติ ขาหนตฺถาย ทินฺนานิ ตินฺนานิ
นาลํ กเหตุํ.

บว่า น กุเส ความว่า ไม่สามารถเพื่อ
รับเอาแม่ซึ่งหญ้าทั้งหลาย ที่เขาให้เพื่อ
ประโยชน์แก่อันเดียวกัน.

น ขฺลิตฺตฺตฺติ นฺหาปิยมาโน สรฺรํปิ ขฺลิตฺตฺ
นาลํ.

บว่า น ขฺลิตฺตฺ ความว่า เมื่อเขาให้อาบน้ำ
อยู่ก็ไม่สามารถเพื่อที่จะสีแม่ซึ่งร่างกายได้.

เอวํ ยํ ยํ โส หตฺถิ กาคฺตุํ น สมตฺโถ, ตํ
ตํ สพฺพํ รณฺโณ อารโจะตฺวา ตสฺส
อสมตฺถภาเว อตฺตนา สลฺลกฺขิตฺติ การณํ
อารโจะนฺโต "มณฺณามิ"ติอาทิมาน.

ข้างนั้นไม่สามารถจะทำการใด ๆ ได้,
พระบรมโพธิสัตว์ก็กราบทูลการนั้นๆ ทั้งหมด
ให้พระราชาทรงทราบ เมื่อจะกราบทูลเหตุ
ในการที่ข้างนั้นไม่อาจทำอะไรได้ ซึ่งตน-
เองกำหนดรู้ได้แล้ว จึงกล่าวคำเป็นต้นว่า
"ข้าพระองค์ยอมสำคัญ" ดังนี้.

ราชา ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา "อิทานิ
กิ กตฺตพฺพํ ปณฺหิตา"ติ ปุจฺฉิ. "อมฺหากํ กิร
มจฺจกฺลหตฺถิสฺส สหายํ สุนฺขํ เอโก มนุสฺโส
กเหตฺวา กโต, ยสฺส มเร ตํ สุนฺขํ
ปสฺสณฺติ, ตสฺส อยํ นาม ทณฺโหติ เภริ

พระราชาทรงสดับคำของพระโพธิสัตว์
นั้นแล้ว จึงตรัสถามว่า "คุณบรรพต บัดนี้
เราพึงทำอย่างไร". พระโพธิสัตว์จึง
กราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ ขอพระองค์
โปรดให้พวกราชบุรุษตีกลองป่าวประกาศว่า

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จาราเปถ เทวา"ติ. ราชา ตถา การะสิ.

ได้ยินว่า มนุษย์คนหนึ่งนำเอาสุนัขซึ่งเป็น
สหายของข้างมงคล ของพวกเราไปแล้ว,
ชนทั้งหลาย เห็นสุนัขนั้นในเรือนของผู้ใด,
โทษชื่อนี้จักมีแก่ผู้นั้น". พระราชาทรงรับสั่ง
ให้กระทำอย่างนั้นแล้ว.

คัม ปวคฺติ สุตฺวา โส ปุริโส สุนฺขํ
วิสุตฺตชฺเชสิ. สุนฺโข เวเคนาคนฺตฺวา หตฺถิสฺส
สนฺติกเมว อคมาสิ. หตฺถิ คัม โสณฺทหาย
คเหตฺวา กุมฺภะ จเปตฺวา โรหิตฺตฺวา
ปริเทวิทฺวา กุมฺภะ โอบาเรตฺวา เตน
ภุตฺเต ปจฺฉา อตฺตนาปี ภุชฺชิ.
"ติรจฺฉานกตฺตสฺส อาสยํ ชานาตี"ติ. ราชา
โพธิสฺตตฺตสฺส มหนฺตํ ยสํ อทาสิ.

บุรุษนั้นได้ยินเรื่องราวนั้นแล้ว ก็ปล่อยสุนัข
ไป. สุนัขนั้นวิ่งมาโดยเร็ว ได้ไปยังสำนัก
ของข้างนั่นเอง. ข้างก็ใช้วงจับสุนัขนั้น
วางไว้บนกระพองร้องให้คร่ำครวญ แล้วยก
ลงจากกระพอง เมื่อสุนัขนั้นกินข้าวแล้ว
ตนเองจึงกินภายหลัง. พระราชาทรงดำริ
ว่า "มหาอำมาตย์รู้ถึงอัธยาศัยของสัตว์
ดิรัจฉาน" ดังนี้ จึงได้พระราชทานยศอัน
ยิ่งใหญ่แก่พระบรมโพธิสัตว์.

สตุถา "น ภิกฺขเว อิมะ อิทาเนว
วิสุตฺตาสิกา, ปุพฺเพปิ วิสุตฺตาสิกาเยวา"ติ อิมํ
ธมฺมเทสนํ อาทริตฺวา จตฺตจฺจกถาย
วินิฏฺเฐตฺวา อุนฺสนฺธิ มญฺเฐตฺวา ชาตกํ
สโมธาเนสิ. อิทํ จตฺตจฺจกถาย วินิฏฺเฐนํ

สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสว่า "ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย คนเหล่านั้นคุ้นเคยกัน แต่ใน
กาลนี้เท่านั้นห้ามมิได้, แม้ในกาลก่อน ชน
เหล่านั้นก็คุ้นเคยกันเหมือนกัน" ดังนี้ ทรงนำ
พระธรรมเทศนานี้มาแล้ว ทรงเปลี่ยนแปลง

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาม สหุชชาตเกสฺปิ อตฺถิเยว. มยํ ปน ด้วยการแสดงสัจจะทั้ง ๔ ทรงสืบท่ออนุสนธิ
 นํ ยตฺถสฺส อานิสฺโส ปณฺณายติ, ตตฺถเว แล้วทรงประชุมชาดก. ชื่อว่า การยกย้าย
 ทสฺสยิสฺสาม. ตทา สุนฺโข อุปาสโก อโหสิ, ด้วยการทรงแสดงสัจจะ ๔ นี้ มีอยู่แม้ใน
 ทตฺถิ มหุลฺลกตฺถโร, ราชา อานนฺโท, ชาดกทั้งปวง. แต่อานิสงส์ของอริยสังขันธ์
 อมจฺจบณฺฺติโต ปน อหเมว อโหสิติ. ปราภฺวในชาดกใด (ว่ามีใครได้บรรลุ
 มรรคผล), ข้าพเจ้าก็จะแสดงอานิสงส์แห่ง
 สัจจะ ๔ นั้นในชาดกนั้นนั้นแล. สุนฺชใน
 กาลนั้นได้เป็นอุบาสก (ในกาลบัดนี้), ช้าง
 ได้เป็นพระเถระแก่, พระราชาได้เป็น
 พระอานนท์, ฝ่ายอำมาตย์ผู้เป็นบัณฑิตได้
 เป็นเรานั้นเองดังนี้แล.

อภินฺทชาดกาวณฺณา สตฺตมา.

พรรณนาอภินทชาดก ที่ ๑ จบ.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. นนทิวีสาลชาตก (๒๘)

๒๘. "มณฺฑณเมว" ภาเสยฺย
นามมณฺฑณํ กุทาจนํ
มณฺฑณํ ภาสฺमानสฺส
ครุภาริ อุตฺทุทธิ
ธนฺนจ นํ อลาเภสิ
เตน จตฺตมโน อหุ"ติ.

นนทิวีสาลชาตกิ อฏฺฐมํ.

๘. นันทิวีสาลชาตก (๒๘)

๒๘. 'บุคคลควรจะกล่าวถ้อยคำ อันเป็น
เครื่องชื่นใจอย่างเดียว ไม่ควร
กล่าวคำที่ไม่ชื่นใจ ในกาลครั้งหนึ่ง
ครั้งใดเลย เมื่อพราหมณ์กล่าวคำ
อันเป็นที่ชื่นใจอยู่ โคนันทิวีสาล ก็
ลากภาระอันหนักไปได้ กระทำ
พราหมณ์นั้นให้ได้ทรัพย์ด้วย ส่วนตัว
ก็พลอยมีใจยินดี เพราะการที่ได้ช่วย
ธุระของพราหมณ์'.

นันทิวีสาลชาตก ที่ ๘.

^๑ วิ. มทา. ๒/๑๖๔ มนาปเมว.

๘. นนทิวีสาลชาตกวรรณนา (๒๘)

มณฺณณเมว ภาเสยฺยาติ อิทํ สตฺถา
เชตฺวเน วิหรนฺโต จพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขุณฺํ
โอมสฺวาทํ อารพฺภ กถเสสิ.

ตสฺมี หิ สมเย จพฺพคฺคิยา ภิกฺขุ
กถํทํ กโรนฺตฺวา เปสเสสิ ภิกฺขุ ชฺชํเสนฺติ วมฺเภนฺติ
โอวิชฺฌนฺติ, ทสฺหิ อุกฺโกสฺวตฺถุหิ อุกฺโกสนฺติ.
ภิกฺขุ ภควโต อวโรเจสุ.

๘. พรรณนานนทิวีสาลชาดก (๒๘)

สมเด็จฺจพระบรมศาสดา เมื่อประทับ
ณ พระเชตะวัน ทรงปรารภกล่าวเสียด-
แทงของเหล่าภิกษุฉัพคคีย์^๑ ตรัสพระ-
ธรรมเทศนานี้ว่า มณฺณณเมว ภาเสยฺย ดังนี้
เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยนั้นภิกษุฉัพคคีย์
ทะเลาะกันอยู่กล่าวคำประชด คำว่าเสียด-
แทง ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก, คำทอด้วย
อักโกสวัตถุ ๑๐ ประการ^๒ ภิกษุทั้งหลายจึง
กราบทูลแต่พระผู้มีพระภาค.

^๑ ภิกษุ ๖ รูป ชื่อ ปิณฑกะ ๑ โลหิตกะ ๑
เมตตियะ ๑ ภูมมชกะ ๑ อัสนชิ ๑
บุณฺพพสุกะ ๑ และภิกษุพรรคพวกของท่าน
ทั้ง ๖ นั้น ก็ได้ชื่อว่าฉัพคคีย์เป็นจำพวก
ประพฤติตนไม่เป็นสมณสารูป เป็นเหตุให้
พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทนั้นๆ เป็น
อันมาก.

^๒ ชาตีกำเนิดของคน ๑ นามชื่อว่า โคตร-
สกุล ๑ กัมมการงาน ๑ ศิลปฝีมือและ
ความรู้ ๑ อาหารความเจ็บไข้ ๑ สิงค-
เพศ ๑ กิเลส ๑ อาบัติ ๑ กับคำคำ
นอกนี้ ๑.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภควา ฉพุกุคิเย ภิกขุ ปกุโกสาเปตวา สมเด็จพระผู้มีพระภาค รับสั่งให้เรียกภิกษุ
 "สจฺจํ กิร ตุมฺเหท กลหํ กโรถ ภิกฺขเว"ติ ฉัพพัคคีย์มาตรัสถามว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ปุจฺฉิตฺวา "สจฺจนุ"ติ วุตฺเต วิครหิตฺวา ข้าว่า พวกเขาก่อการโกลาหลจริงหรือ"
 "ภิกฺขเว ผรุสฺวาจา นาม อนตฺถการิกา เมื่อภิกษุฉัพพัคคีย์กราบทูลว่า "เป็นความ
 ติรจฺฉานคตฺตานมฺปิ อมฺนาปา, ปุพฺเพปิ เอโก จริง" ทรงติเตียนแล้วตรัสว่า "ดูกรภิกษุ
 ติรจฺฉานคโต อตฺตานํ ผรุสฺเสน สมฺมาจรนฺตํ ทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่าคำหยาบมีแต่จะทำความ
 สหสฺสเสน ปฺราเชสฺสี"ติ วตฺวา อตฺตํ อหริ. พินาศให้ ไม่เป็นที่ชอบใจแก่สัตว์วิจฺฉาน,
 แม้ในครั้งก่อนสัตว์วิจฺฉานตัวหนึ่ง ทำ
 เจ้าของที่เรียกตนด้วยคำหยาบ ให้พ่ายแพ้
 ด้วยทรัพย์พันหนึ่ง" ดังนี้แล้ว ทรงนำอดีต
 นิทานมาแล้วดังต่อไปนี้.

อตฺตเต กนฺธารรฏฺเฐ ตกฺกสิลาญํ
 กนฺธารโ นาม ราชา รชฺชํ กาทฺเรสิ, ตทา
 โภธิสฺสโต โคโยนิยํ นิพฺพตฺติ.

ในอดีตกาลพระราชาทรงพระนามว่า
 กันธาระทรงครองราชสมบัติในกรุงตักกสิลา
 แคว้นกันธาระ, ครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์
 เกิดในก่าเนคโค.

อถ นํ ตฺรณวฺจฺฉกกาเลเยว เอโก พฺราหฺมโณ
 โททกฺขิณาทายกานํ สนฺติกา ลภิตฺวา
 "นนฺทิวิสาลโ"ติ นามํ กตฺวา ปุตฺตญฺจฺจาเน

ครั้งนั้น พราหมณ์คนหนึ่งได้ไถ่ถอนมาจาก
 สำนักของพราหมณ์ ผู้ให้โคเป็นทักษิณาทาน
 ในเวลาที่ไถ่ถอนยังเป็นลูกโค ตั้งชื่อว่า

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จเปตฺวา สมฺปิยาโยมาโน ยาคุกฺคตาทีนึ ทตฺวา
โปเสสิ.

"นันทิวีสาล" มีความรักใคร่ตั้งไว้ใน
ฐานบุตรให้อาหารต่าง ๆ มีข้าวต้มและ
ข้าวสวยเป็นต้นเลี้ยงดู.

โพธิสฺสโต วยฺยปฺตฺโต จินฺตฺสิ "อหํ อิมินา
พฺรหฺมณฺณ กิจฺจฺเณ ปฏฺิซฺคฺคิตฺโต, มยา จ
สทิสฺโส สกฺลชฺมพฺุทีเป อณฺโณ สมฺธโร โคโณ
นาม นตฺถิ, ยนฺนุนาหํ อตฺตโน พลํ ทสฺเสตฺวา
พฺรหฺมณฺสฺส โปสวานิยํ ทเทยฺยนฺ"ติ.

พระบรมโพธิสัตว์เจริญวัยแล้ว คิดว่า
"พราหมณ์นี้ เลี้ยงดูเรามาด้วยความลำบาก
ยากเข็ญ, ก็ในชมพูทวีปทั้งสี่ชั้นชื่อว่าโค
อื่นผู้มีฐานะเสมอกับเรา ที่จะเหมือนกับเรา
ไม่มี, อย่ากระนั้นเลย เราพึงแสดงกำลัง
ของตนแล้ว ตอบแทนการเลี้ยงดูสมควรแก่
พราหมณ์".

โส เอกทิวสํ พฺรหฺมณํ อาท "คจฺจ
พฺรหฺมณ, เอกํ โควินฺทกเสฏฺฐิํ อฺปสงฺกมิตฺวา
'มยฺหํ พฺลิตฺทโท อติพฺทธํ สกฺกฺสฺสํ ปวฏฺฏเฏตี'ติ
วตฺวา สทสฺเสน อพฺุตํ กโรตี"ติ.

ในวันหนึ่ง โคนันทิวีสาลนั้นพูดกับพราหมณ์ว่า
"ไปเถิดท่านพราหมณ์, จงเข้าไปหาโค
วินทกเศรษฐีผู้หนึ่งแล้วกล่าวว่า 'โคพลีพัท
ของข้าพเจ้าลากเกวียนร่อยเล็ม ที่ผูก
ต่อเนื่องกันได้, แล้วทำการพนันด้วยทรัพย์
พันหนึ่ง".

^๑ ฉ. โควิตตก เสฏฐิ.

^๑ บางฉบับ เป็นโควิตตก เศรษฐี.

โส พุราหมโณ เสฏฺฐิสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา พราหมณ์นั้นก็ไปยังสำนักของเศรษฐี พูดยกขึ้น
 กถํ สมนฺจฺจาเปสิ "อิมสฺมี นคเร กสฺส โคโณ ว่า "โคขของใครบ้างในเมืองนี้ที่มีเรียวแรง
 งามสมฺปนฺโน"ติ. มาก".

อถ นํ เสฏฺฐิ "อสุกสฺส จ อสุกสฺส จา"ติ ครั้งนั้น เศรษฐีตอบพราหมณ์นั้นว่า "ของ
 วตฺวา "สกลนคเร ปน อมฺหากํ โคณฺเหติ คนโน้นของคนนี้ก็มี" แล้วพูดว่า "ก็ทั่วทั้ง
 สทิสฺโส นาม นตฺถิ"ติ อาท. เมืองคงไม่มีโค ที่จะเหมือนกับฝูงโคของ
 เรา".

พุราหมโณ "มยฺหํ เอโก โคโณ อติพฺหุํ พราหมณ์กล่าวว่า "โคของข้าพเจ้ามีอยู่
 สกฺกสฺสํ ปวณฺณฺญตฺถํ สมตฺโต อตฺถิ"ติ อาท. ตัวหนึ่ง สามารถลากเกวียนร้อยเล่ม ที่ผูก
 เสฏฺฐิ "คทฺปติ กุโตะ เอวรูปุ โคโณ"ติ ดึงกันไปได้". เศรษฐีกล่าวแย้งว่า "ดูกร
 อาท. พุราหมโณ "มยฺหํ เกเท อตฺถิ"ติ. คฤหบดี โคเห็นปานนั้นจะมีที่ไหน".
 "เตนทึ อพฺภุตํ กโรหิ"ติ. "สาธฺ กโรมี"ติ พราหมณ์กล่าวว่า "ในเรือนของเรามี".
 สทฺสฺเสน อพฺภุตํ อกาลิ. เศรษฐีกล่าวว่า "ถ้าเช่นนั้น พันกันเถิด".
 พราหมณ์รับคำว่า "ดีละ จะพัน" จึงได้
 ขันพันด้วยทรัพย์พันหนึ่ง.

โส สกฺกสฺสํ วาลุกาสกฺขรปาสานานํเยว พราหมณ์นั้น บรรจุเกวียนร้อยเล่มให้
 ปุเรตฺวา ปฏิปาฏิยา จเปตฺวา สพฺพานิ เต็มด้วยทราย ก้อนกรวดและก้อนหิน จอก
 อกฺขพฺนฺธนโยตฺเตน เอกโต พนฺธิตฺวา เรียงลำค้ำกันไว้ ผูกเกวียนทั้งหมดเข้าเป็น

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นนทิวีสาล์ นุหาเปตฺวา คนฺธปณฺจางุคฺคิโก
 ทตฺวา กณฺเฑ มาลํ ปิณฺธุติตฺวา ปุริมสกฏฺฐเร
 เอกกเมว โยเชตฺวา สยํ ฐเร นิสีหิตฺวา
 ปโตทํ อุกฺขิปิตฺวา "อณฺจ"^๑ กุฏฺฐ, วหสฺสุ
 กุฏฺฐา"^๑ติ อาห.

อันเดียวกัน ด้วยเชือกสำหรับผูกเพลา ให้
 โคนันทิวีสาลอาบน้ำแล้ว เจิมด้วยของหอม
 เป็นรอยนิ้วมือ ๕ แห่ง ประดับพวงมาลัยที่
 คอ เข็มเคี้ยวเท่านั้นที่ทาบเกี่ยวนเล่มแรก
 ตัวเองนั่งที่ทาบ เงื่อปฏักขึ้นพูดว่า "โคโกง
 เฮ้ย เอ็งจงลากไปสิ, โคโกงเฮ้ยเอ็งจง
 พาไป".

โพธิสฺสโต "อัย มํ อญฺญํ กุฏฺฐวาเทน
 สมฺพทาจรตี"^๑ติ จตฺตาโร ปาเท ฅมฺเภ วีย
 นิจฺจเล กตฺวา อญฺจาสี. เสฏฺฐสิ ตงฺขณณฺเวว
 พุราหฺมณํ สหสฺสํ อาทราเปสิ.

พระบรมโพธิสัตว์ คิดว่า "พราหมณ์นี้ ย่อม
 ร้องเรียกเราผู้ไม่โกงด้วยคำว่า โคโกง"
 ได้ยืนมันทั้ง ๕ เท้าประคุดเส้า. เศรษฐีจึง
 ทวงให้พราหมณ์นำทรัพย์พันหนึ่ง มาให้ทันที
 นั้นนั่นเอง.

พุราหฺมโณ สหสฺสปราชิโต โคนํ มุณฺจิตฺวา
 มรํ คนฺตฺวา โสกาภิกฺขโต นิปชฺชิ. นนทิวีสาลเ
 จริตฺวา อากโต พุราหฺมณํ โสกาภิกฺขตํ ทิสฺวา
 อุปสงฺกมิตฺวา "กึ พุราหฺมณ นินฺททายสี"^๑ติ
 อาห.

พราหมณ์แพ้นั้นทรัพย์พันหนึ่ง แก้ออก
 แล้วกลับไปเรื่อนนอนโศกเศร้าเสียใจแล้ว.
 โคนันทิวีสาลเที่ยวไปแล้ว ก็มาเห็นพราหมณ์
 ถูกความโศกเศร้าครอบงำ จึงเข้าไปหา
 แล้วพูดว่า "ข้าแต่พ่อพราหมณ์ ท่านนอนหลับ
 อยู่หรือ".

^๑ ม. กจฺฉ.

"กุโตะ เม นิหทา สหสฺสปราชี-
ตสฺสา"ติ.

พราหมณ์ตอบว่า "เราแพ้นั้นเสีย
ทรัพย์ตั้งพันจะหลับได้ทีไหน".

"พฺรหฺมณ มยา เอตฺตํ กาลํ ทว
เคเห วสนฺเตน อตฺถิ กิณฺจิ ภาชนํ วา
ภินฺทิตฺตฺพฺพํ. โภจि วา มหฺทิตฺตฺพฺพํ, อญฺจาเน
วา ปน อจฺจารปสฺสาโว กตฺตฺพฺพํ"ติ.

โคนันทวิสาลจึงกล่าวว่า "ข้าแต่
พ่อพราหมณ์ เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในเรือนของ
ท่านตลอดกาลนานเพียงนี้ ข้าพเจ้าเคยทำ
ภาชนะอะไรแตกหักมีบ้างหรือ. หรือ
ข้าพเจ้าเคยเหยียบย่ำใครบ้าง, หรือ
ข้าพเจ้าเคยถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ในที่ไม่
ควรมีบ้างหรือ".

"นตฺถิ ตาตา"ติ.

พราหมณ์กล่าวตอบว่า "ไม่มีเลย พ่อ".

"อถ ตฺวํ มํ กสฺมา กุณฺวาเทน สมฺทาจรสี,
ตเวเวโส โทโส, มยฺหํ โทโส นตฺถิ, กจฺฉ,
เตน สทฺธิ ทฺวีหิ สหสฺเสหิ อพฺภุตฺติ กโรหิ
เกวลํ มํ อญฺญํ กุณฺวาเทน มา สมฺทาจรี"ติ.

โคนันทวิสาลพูดว่า "ถ้าเช่นนั้น ทำไมท่าน
จึงเรียกข้าพเจ้าด้วยคำว่าโคโคง, นั้น
เป็นโทษของท่าน, โทษของข้าพเจ้าไม่มี,
จงไปเถิด, ท่านจงทำการพนันกับเศรษฐีนั้น
ด้วยทรัพย์สองพัน, ขออย่างเดียวกับท่านอย่า
ร้องเรียกข้าพเจ้าผู้ไม่โคง ด้วยถ้อยคำว่า
โคงเลย".

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พราหมโณ ตสฺส วณฺเณ สุตฺวา กนฺตฺวา
ทฺวีหิ สหสฺเสหิ อพฺภุตํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว
สภฺยสฺสํ อติพนฺธิตฺวา นนฺทิวีสาลํ มณฺเฑตฺวา
ปุริมสภฺยชฺเร โยเชสี.

พราหมณ์ได้ฟังคำของโคนันทิวีสาลนั้น
แล้วจึงไปพนันด้วยทรัพย์สองพัน ผูกเกวียน
ร้อยเล่มติดเนื่องกัน ประคับโคนันทิวีสาล
โดยนัยมีในเบื่องต้นแล้ว เทียมเข้ากับ
เกวียนเล่มแรกที่แตก.

"กถํ โยเชสี"ติ ?

ถามว่า "เทียมอย่างไร" ?

ยฺกํ ชฺเร นิจฺจลํ พนฺธิตฺวา เอกาย โภภฺยิยา
นนฺทิวีสาลํ โยเชตฺวา เอกํ โภภฺยิ ชฺเรโยตฺเตน
ปฺลิวะเจตฺวา ยฺกโภภฺยิยจฺ อภฺยปาทนฺจ นิสฺสาย
มณฺชฺรภฺยชฺรทฺนทฺกํ ทตฺวา เตน โยตฺเตน
นิจฺจลํ พนฺธิตฺวา จเปสี.

ตอบว่า พราหมณ์มัดแอกเข้าที่ทาบข้างหนึ่ง
ไม่ให้เขยื้อนแล้ว เทียมโคนันทิวีสาลที่
ปลายแอกข้างหนึ่ง แล้วพันปลายแอกอีก
ข้างหนึ่งด้วยเชือกสำหรับผูกทาบ แล้วสอดไม้
ค้ำเพลาขึ้นปลายแอกข้างที่ว่างนี้ กับปลาย
เพลาผูกด้วยเชือกเส้นนั้นเข้าไว้ ไม่ให้
เคลื่อนที่แล้วตั้งไว้.

เอวณฺหิ กเต ยฺกํ เอตฺโต วา อิตฺโต วา น
กจฺจติ, สภฺกา โหติ เอเกเนว โภเณน
อากขฺมิตฺตุํ. อตสฺส พฺราหมโณ ชฺเร นิสฺสิตฺวา
นนฺทิวีสาลสฺสํ ปิภฺจํ ปริมชฺชิตฺวา "กจฺจ
ภฺทร, วหฺสฺส ภฺตรา"ติ อาท.

ก็เมื่อเขาได้ทำอย่างนั้นแล้ว แอกก็จะไม่
เลื่อนไปข้างโน้นข้างนี้, ลำพังโคตัวเดียวก็
สามารถจะลากไปได้. ครั้งนั้น พราหมณ์นั่ง
ที่ทาบเกวียนลูบหลังโคนันทิวีสาล พู่ว่า
"พ้อมหาจำเริญ จงลากไปเถิด, พ้อมหา-
จำเริญจงฉุดไปเถิด".

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสตฺโต อติพทุธฺ สกฺกฺสฺสํ เอกเวเคนเนว พระบรมโพธิสัตว์ ลากเกวียนร้อยเล่มที่ผูก
 อากทฺตฺติวาท ปจฺฉา จิตฺ สกฺกฺ ปุโรโต ต่อเนื่องกันไปได้ ด้วยกำลังแรงรวดเดียว
 จิตสกฺกฺสฺส จาเน จเปสิ. เท่านั้น ให้เกวียนเล่มที่อยู่สุดท้ายไปตั้งอยู่
 ในที่เกวียนเล่มที่จอดข้างหน้า.

โควินทกเสฏฺฐิ ปราชิตฺ พุราหฺมณฺสฺส เทว โควินทกเศรษฐีแพแล้วได้ให้ทรัพย์สองพันแก่
 สหสฺसानิ อทาสี. อณฺเวยปิ มนุสฺสา พราหมณ์. มนุษย์แม่เหล่านีได้ให้ทรัพย์เป็น
 โพธิสตฺตฺสฺส พหุํ ธนํ อทฺสฺ, ตํ สพฺพํ อันมากแก่พระบรมโพธิสัตว์, ทรัพย์นั้นได้ตก
 พุราหฺมณฺสฺสเวย อโหสิ. เอวํ โส โพธิสตฺตํ เป็นของพราหมณ์ทั้งหมด. พราหมณ์นั้นอาศัย
 นิสฺสาย พหุํ ธนํ ลภี. พระบรมโพธิสัตว์ได้ทรัพย์เป็นอันมาก ด้วย
 ประการฉะนี้.

สตฺถา "น ภิกฺขเว ผรุสฺวณฺนิ นาม
 กสฺสฺสจฺจิ มนาปนฺ"ติ ฉพฺพคฺคิเย ภิกฺขุ ครหิตฺวา
 สิกฺขาบทํ ปณฺณวาเปตฺวา อภิสฺมพฺพุโธ หุตฺวา
 อิมํ คาถมาท

สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสว่า "ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่าคำหยาบไม่เป็นที่เจริญ
 ใจของใคร ๆ" ทรงติเตียนภิกษุฉัพพัคคีย์
 แล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบท ครั้งเมื่อพระองค์
 ตรัสรู้ยิ่งเองแล้ว ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๘. "มนุญฺญเมว ภาเสยฺย
 นามนุญฺญํ กุทาจนํ
 มนุญฺญํ ภาสฺमानฺสฺส

๒๘. "บุคคลควรจะกล่าวถ้อยคำ อันเป็น
 เครื่องขึ้นใจอย่างเกี่ยว ไม่ควร
 กล่าวคำที่ไม่ขึ้นใจ ในกาลครั้งหนึ่ง

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ครุภาริ อุตฺตริ
 ธนฺวจ นํ อลาเภสิ
 เตน จตฺตมโน อหุ"ติ.

ครั้งใดเลย เมื่อพราหมณ์กล่าวคำอัน
 เป็นที่ชื่นใจอยู่ โคนันทิวีสาลก็ลาก
 ภาระอันหนักไปได้ กระทำพราหมณ์
 ผู้นั้นให้ได้ทรัพย์ด้วย ส่วนตัวก็พลอยมี
 ใจยินดี เพราะการที่ได้ช่วยธุระของ
 พราหมณ์".

ตตฺถ มนฺณฺณเมว ภาเสยฺยาติ ปเรน
 สหฺธิ ภาสฺมาโน จตฺโทสฺวิรฺหิตํ มธฺริ มนาปํ
 สณฺหํ มุทฺกํ ปิยวาจเมว ภาเสยฺย.

บรรดาบทเหล่านั้น บาทพระคาถาว่า
 มนฺณฺณเมว ภาเสยฺย ความว่า บุคคลเมื่อ
 กล่าวกับคนอื่น ควรกล่าวคำที่น่ารักอย่าง-
 เดียว อันเว้นจากโทษ ๔ ประการเป็น
 วาจาหวาน ละเอียคอ่อน.

ครุภาริ อุตฺตริ"ติ นนฺทิวีสาลิ พลฺพิทฺโท
 อมนาปํ ภาสฺมานสฺส ภาริ อนฺุตฺตริ"ตฺวา
 ปจฺฉา มนาปํ ปิยวจฺนํ ภาสฺมานสฺส
 พฺราหฺมณสฺส ครุภาริ อุตฺตริ"ตฺวา ปาเป"สิ"ติ

บาทพระคาถาว่า ครุภาริ อุตฺตริ ความว่า
 โทกกำลังชื่อนันทิวีสาล เมื่อพราหมณ์กล่าวคำ
 ไม่เจริญใจ ก็ทาลากภาระไม่ เมื่อพราหมณ์
 กล่าวคำน่ารักอันเป็นที่เจริญใจ จึงลาก

๑ ฌ. ครุ ภาริ อุตฺตริ, อุตฺตริ"ตฺวา กทฺธิ"ตฺวา
 ปวณฺเณ"สิ"ติ อตฺโต, ทกาโร ปเนตฺถ
 พยฺยชนสนฺธิวเสน ปทสนฺธิกโร.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺถ.ตฺถ ทภาโร ปเนตฺถ พยฺยชนสนฺธิ-
วเสน ปทสนฺธิกโรติ.

ภาระอันหนักไปให้ถึงที่กำหนด ในภายหลัง.
ก็ ท-อักษรในคำว่า อุตฺถริ นี้ในพระคาถา
นั้น ทำการเชื่อมพทด้วยอำนาจพยัญชนะสนธิ
ดังนี้แล.

อิติ สฺตฺถา "มนุญฺญเมว ภาเสยฺยา"ติ
อิมี ฐมฺมเทสนํ อาทริตฺวา ชาตกํ สโมธานเส
"ตทา พฺราหฺมโณ อานนฺโท อโหสิ,
นนฺทิวีสาลो ปน อทเมว สฺมมาสมฺพุทฺโธ"ติ.

สมเด็จพระบรมศาสดา ครั้นทรงนำ
พระธรรมเทศนานี้มาว่า "บุคคลควรจะ
กล่าวคำอันเป็นเครื่องชื่นใจ อย่างเดียว"
เป็นต้น ด้วยประการฉะนี้แล้วทรงประชุม
ชาตกว่า "พราหมณ์ในครั้งนั้นได้มาเป็น
พระอานนท์ในบัดนี้, ส่วนโกนันทิวีสาลเป็น
เราเองผู้สัมมาสัมพุทธเจ้า" ดังนี้แล.

นนฺทิวีสาลชาตกวณฺณา อฏฺฐมา.

พรรณานันทิวีสาลชาตก ที่ ๘ จบ.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธ. กณฺหชาตก (๒๕)

๒๕. "ยโต ยโต กรุ ฐริ^๑
ยโต กมฺภีรวตฺตนิ^๑
ตทาสฺสุ กณฺหํ ยฺยชฺชติ
สฺवासฺสุ ตํ วหเต ฐรณฺ"ติ.
กณฺหชาตกํ นวมํ.

ธ. กณฺหชาตก (๒๕)

๒๕. "ฐระอันหนักในทีใด ๆ หนทางอัน
ลี้ลับในทีใด ๆ พวกชนก็เทียมโคค้ำ
ในกาลนั้นแล โคค้ำนั้นก็นำฐระนั้น
ไปได้โดยแท้".

กณฺหชาตก ที่ ๕.

^๑ ฉ. กมฺภีรวตฺตนิ.

๘. กณฺหาชาตกถวณฺณา (๒๙)

ยโต ยโต คุรุ ฐรฺนติ อิทํ สตุถา
 เชตวเน วิทรนฺโต ยมกปาฏิหาริย์ อารพฺภ
 กเถสิ.

คำ สหฺธิ เทโวโรหณฺน เทรสกันิปาเต
สรภมิกชาตเก อาวิภวิสฺสติ. สมฺมาสมฺพุทฺธเช
 ปน ยมกปาฏิหาริย์ กตฺวา เทวโลเก
 เตมาสี วสิตฺวา มหาปวารณาย สงฺกสฺส-
 นกรทฺวาเร โอรุยฺห มหนฺเตน ปริวารเณ
 เชตวนํ ปวิฏฺเฐ ภิกฺขุ ฐมฺมสภายํ
 สนฺนิปตฺติวาท "อาวุโส ตถาคโต นาม
 อสมฺธโร, ตถาคเตน วุพฺพทฺธํ อญฺโณ
 วทิตฺถํ สมตฺถโต นาม นตฺถิ, ฉ สตุถาโร
 'มยเมว ปาฏิหาริย์ กริสฺสาม, มยเมว
 ปาฏิหาริย์ กริสฺสามา'ติ วตฺวา เอกมฺปิ
 ปาฏิหาริย์ น อกัสมฺ, อโท สตุถา
 อสมฺธโร"ติ สตุถุ คุณฺถกั กเถนฺตวา นิสฺสีสุ.

๘. พรรณากัณหาชาดก (๒๙)

สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อเสด็จ
 ประทับ ณ พระเชตวัน ทรงปรารภยมก-
 ปาฏิหาริย์ ตรัสเทศนาชาดกนี้ว่า ยโต
ยโต คุรุ ฐรฺ ดังนี้ เป็นต้น.

เรื่องยมกปาฏิหาริย์นั้น กับเรื่อง
 เสด็จลงจากเทวโลก จะมีชัดเจนในสรภ-
มิกชาดกในเทรสนิปาต. ก็เมื่อสมเด็จพระ-
 สัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์
 แล้ว เสด็จประทับในเทวโลกตลอด
 ๓ เดือน แล้วเสด็จลงที่ประตูเมืองสังกัส-
 นคร ในวันมหาปวารณาแล้วเสด็จเข้าไป
 ยังพระเชตวัน ด้วยบริวารเป็นอันมาก
 พวกภิกษุประชุมกันในธรรมสภา นั่งกล่าว
 สรรเสริญพระคุณของสมเด็จพระบรมศาสดา
 ว่า "คุณกรอาวุโสทั้งหลาย ชื่อว่าพระตถาคต
 เป็นผู้มั่งพระธรรมาไม่มีใครเสมอเหมือน, ผู้
 ชื่อว่า สามารถเพื่อที่จะนำพระธรรมาที่พระ-

๑ ขุ. ชา. ๒๗/๓๖๒.

๑ วันออกพรรษา.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตถาคตเจ้านั้นทรงนำไปแล้ว มิได้เลย,
ศาสดาทิ้ง ๖ กล่าวว่่า ‘พวกเราเองจัก
กระทำปาฏิหาริย์, พวกเราเองจักกระทำ
ปาฏิหาริย์’ ดังนี้ ก็มีได้กระทำปาฏิหาริย์
แม้สักอย่างหนึ่ง, นำอัสจรรยจริง สมเด็จพระ
บรมศาสดา ทรงมีพระฐานะที่ไม่มี
ใครเสมอ".

สตถุตา อากนุตฺตวา "กาย นุตฺต ภูิกฺขเว
เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิ. "น
ภนฺเต อณฺเวย กถาย, เอวรูปาย นาม
ตุมฺหากเมว คุณกถายา"ติ. สตถุตา "ภูิกฺขเว
อิทาเนว มยา วุพฺพหฺรฺ โกจิ วหิสฺสตี,
ปุพฺเพ ตีรจฺฉานโยนิย์ นีพฺพตฺโตปิ อหิ
อตุตฺตนา สมฺหฺรฺ กณฺจิ นาลตฺถนฺ"ติ วตฺตวา
อตีตฺ อาทฺริ.

สมเด็จพระบรมศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถาม
ว่่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอนั่งประชุมกัน
ด้วยเรื่องอะไรหนอในบัดนี้". ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลว่่า "มิได้ประชุมกัน ด้วยเรื่องอื่น
พระเจ้าข้า, พวกข้าพระองค์นั่งประชุมกัน
ด้วยกถาพรรณนาถึงพระคุณเห็นปานนี้ ของ
พระองค์เท่านั้น". สมเด็จพระบรมศาสดา
ตรัสว่่า "ภิกษุทั้งหลายเดี๋ยวนี้ใครเล่า จัก
นำฐานะที่เราำไปแล้วได้, ถึงเมื่อเราเกิด
ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานในกาลก่อน ก็หาผู้มี
ฐานะเสมอกับตนสักคนหนึ่งไม่ได้ เหมือนกัน"
ดังนี้ แล้วทรงนำอัสจินิทานมาแสดง.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดีตเต พาราณสีย์ พุรหมตเต รชช
กาเรนเต โพธิสตุโต โคโยนีย์ ปฏิสนธิ
คณฺหิ. อถ นํ สามิกา ตรณวจฺจกกาเลเยว
เอกิสฺสาย มหฺลลิกาย ชเว วสิตฺวา ตสฺสา
นิवासเวตฺนโต ปริจฺฉินฺหิตฺวา อหํสุ. ส
คํ ยาคุกฺคตฺตาทีหิ ปฏิชคฺคมาณา ปุคฺคตฺทฺจฺจาเน
จเปตฺวา วทฺเชสฺสี.

โส "อัยยิกากาฟโก"เตวว ปณฺณายิตฺถ.
วยปฺปตฺโต จ อณฺชนวณฺโณ หุตฺวา กามโกณฺเฑ
สฺหฺธิ จรติ, สีลาจารสมฺปนฺโน อโหสิ.

กามทารกา สิงฺเกสฺปิ กณฺเณสฺปิ กเลปิ
กเหตุวา โอลมฺพนฺติ, นงฺกฺกุเจปิ กเหตุวา
กัฟฺนฺติ กทฺถนฺติ, ปิฏฺฐิจฺยปิ นิสฺสํหฺนฺติ. โส
เอกทิวสํ จินฺเตสฺสี "มยฺหํ มาตา หุคฺคตา,
มํ ปุคฺคตฺทฺจฺจาเน จเปตฺวา หุคฺเชน โปเสสฺสี,

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ทรงครองราชสมบัติ อยู่ในกรุงพาราณสี
พระบรมโพธิสัตว์ ถือบปฏิสนธิในกำเนิดโค.
ครั้งนั้นพวกเจ้าของไปอาศัยอยู่ในเรือนของ
หญิงแก่คนหนึ่ง จึงให้โคนั้นแต่เวลายังเป็น
ลูกโครุ่นอยู่เป็นค่าที่พักแ่่นาง. นางก็เลี้ยง
ดูโคนั้น ด้วยอาหารมีข้าวต้ม และข้าวสวย
เป็นต้น รักเหมือนบุตรเลี้ยงให้เจริญเติบโต
แล้ว.

โคนั้นเป็นที่รู้จักกันว่า "อัยยิกากาฟก(โคคำ
ของยาย)" นั้นแล. ก็พระบรมโพธิสัตว์
เจริญวัยแล้วมีสีเหมือนดอกอัญชัญ เทียวไป
กับฝูงโคชาวบ้าน, เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
และมารยาท.

เด็ก ๆ ชาวบ้านจับที่เขาทั้งสองข้าง ที่หู
ทั้งสองข้าง ที่คอข้าง ห้อยโหนตัวลง,
จับที่หางเล่นบ้าง, ฉุดไปบ้าง ขึ้นนั่งบนหลัง
บ้าง. วันหนึ่งคิดว่า "มารดาของเราเป็น
คนจน, ท่านรักเราเหมือนบุตรเลี้ยงมาโดย

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยมนุนาห์ ภาติ กตฺวา อิมํ ทุกฺกตภาวโต
โมเจยฺยมนุ"ติ. โส ตโต ปฏฺจาย ภาติ
อุปฺธาเรนฺโต จรติ.

ยากลำบาก, อย่างกระนั้นเลย เราพึง
ทำการรับจ้างปลดเปลื้องมารดานี้ให้พ้นจาก
ความเชื่องใจ ลักครั่งเถิด". ตั้งแต่นั้นมา
โคนันก็คิดหาการจ้างเที่ยวอยู่.

อถกทิวสํ เอโก สตุถฺวาหฺปฺตุโต
ปณฺจหิ สกฺกฺสฺเตหิ วิสมตฺตํ สมฺปฺตุโต,
ตสฺส โคณา สกฺกฺวานิ อุตฺตาเรตุํ น
สฺกโกนฺติ, ปณฺจสฺ สกฺกฺสฺเตสฺ โคณา
ยฺคฺปรมฺปราย โยชิตา เอกมฺปิ สกฺกํ
อุตฺตาเรตุํ นาสฺกฺขิสฺ.

ครั้นต่อมาวันหนึ่ง บุตรพ่อค้าเกวียน
คนหนึ่งมากับเกวียน ๕๐๐ เล่ม ถึงท่าที่มีพื้น
ไม่ราบเรียบ, โคนทั้งหลายของเขาก็ไม่
สามารถอาจที่จะลากเกวียนข้ามได้, โคน
ทั้งหลาย ในเกวียน ๕๐๐ เล่มที่เขาเทียม-
แอกต่อ ๆ กันเข้า ก็มีอาจที่จะลากเกวียน
แม้เล่มเดียวให้ข้ามได้.

โพธิสฺตฺโตปิ กามโคณฺเห สหฺธิ ติตฺถสมฺมีเป
จรติ. สตุถฺวาหฺปฺตุโตปิ โคสฺตฺตฺวิตฺตโก,
โส "อตุถิ นุ โข เอเตสํ กุณฺนมนฺตเร
อิมานิ สกฺกฺวานิ อุตฺตาเรตุํ สมฺตฺโต
อุสฺภาชานํโย"ติ อุปฺธารยมาโน โพธิสฺตฺตํ

ฝ้ายโคพระบรมโพธิสัตว์เที่ยวไปในที่ไกล ๆ
ท่า กับหมู่โคของชาวบ้าน. แม้บุตรของ
พ่อค้าเกวียนก็เป็นผู้รู้จักลักษณะของโค, เขา
จึงตรัสรองควา "ในระหว่างฝูงโคเหล่านี้
จะมีโคอุสภอาสาในยัตว์สามารถลากเกวียน

^๑ ฉ. ตตฺถ.

^๑ สัตว์ที่เป็นอาสาในย คือมีไหวพริบรู้จักใจ
เจ้าของและทำตามให้ถูกต้อง กล่าวไว้
๓ เหล่า คือ ช้าง ๑ ม้า ๑ โค ๑
เป็น ๔ ทั้งบุรุษที่ได้แก่พระพุทธเจ้า.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทิสฺวา "อัย อานานิโย สกฺขิสฺสติ มยฺหิ
 สกฺวานิ อุตฺตาเรตุํ, โโก นุ โข อสฺส
 สามิโก"ติ โคบาลเก ปุจฺฉิ "โก นุ โข
 โภ อิมสฺส สามิโก, อหิ อิมิ สกฺเข
 โยเชตุวา สกฺเขสุ อุตฺตาริเตสุ เวตฺน
 ทสฺสามิ"ติ.

เต อาหิสฺส "กเหตุวา นํ โยเชถ, นตฺถิ
 อิมสฺส อิมสฺมิ จาเน สามิโก"ติ. โส ตํ
 นาสาย รชฺชฺเคน พนฺธิตุวา อากพฺตฺนโต
 จาเลตุํปิ นาสกฺขิ. โโพธิสฺสโต กิร "ภคิยา
 กถิตาย กมิสฺสามิ"ติ น อคมาสิ.

สตุถฺวาหปฺตฺโต ตสฺสสาริปฺบายํ ญตฺวา "สามิ
 ตยา ปณฺจสุ สกฺภูสฺเตสุ อุตฺตาริเตสุ
 เอเกกสฺส สกฺภูสฺส เทว เทว กทาปณ
 ภาติ กตฺวา สทสฺสํ ทสฺสามิ"ติ อาท. ททา
 โโพธิสฺสโต สยเมว อคมาสิ.

เหล่านี้ไปได้มีอยู่หรือหนอ" ดังนี้ เห็นพระ-
 บรมโพธิสัตว์แล้วคิดว่า "โคตัวนี้เป็นชาติ
 อาชาไนย จักอาจลากเกวียนของเราให้
 ข้ามขึ้นได้, ใครหนอแลเป็นเจ้าของโคนี้"
 จึงถามเด็กเลี้ยงโคว่า "ผู้เจริญใครหนอแล
 เป็นเจ้าของโคนี้, เราจะเอาโคตัวนี้เทียม
 เกวียน ให้ลากเกวียนข้ามขึ้นมาได้แล้ว ก็
 จะให้ค่าจ้าง".

เด็กเลี้ยงโคเหล่านั้นจึงกล่าวว่า "ท่าน
 จงจับโคนั้นเทียมเถิด, เจ้าของโคนี้ไม่มี
 ในที่นี้". เขาจึงเอาเชือกสนตะพาย ๆ โค
 นั้นแล้วลากมา ก็ไม่อาจที่จะให้เคลื่อนได้.
 ได้ยินว่า โคพระบรมโพธิสัตว์คิดว่า "ให้
 ว่าจ้างเสียก่อนจึงจักไป" ดังนี้จึงยังไม่ไป.

บุตรของพ่อค้าเกวียนรู้ความประสงค์ของโค
 พระบรมโพธิสัตว์นั้น จึงกล่าวว่า "แน่เจ้า
 เมื่อเจ้าลากเกวียน ๕๐๐ เล่มให้ข้ามขึ้น
 ไปได้ ข้าพเจ้าจะให้ค่าจ้างเกวียนเล่มละ
 ๒ กหาปณะ รวมเป็นทรัพย์พันหนึ่ง". ใน

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อด นั ปุริสา ปุริมสกเกสุ โยเชสุ. อด
 นั เอกเวเคนเนว อุกชิปิตุวา ถเล
 ปติฏจาเปสิ, เอเตนุปาเยน สพุพสกฏานิ
 อุตตะทาเรสิ.

สตถวาหปุตุโต เอเกกสุส สกฏสุส
 เอเกกั กตุวา ปณจสทานิ ภณฺทิกั กตุวา
 ตสุส กเล พนฺธิ. โส "อัย มยหิ
 ยถาปริจฺฉินฺนั ภที น เทติ, นทานิสฺส คนฺตุ
 ทสุสามิ"ติ คนฺตุวา สพุพปุริมสุส สกฏสุส
 ปุโรโต มกฺกั นิวาเรตุวา อฏฺฐาสิ.

อปเนตุ วายมนฺตาปิ นั อปเนตุ นาสกฺขิสฺสุ.
 สตถวาหปุตุโต "ชานาติ มณฺเฑ เอส

ครั้งนั้น โคพระบรมโพธิสัตว์ได้เดินไปเอง
 ที่เดียว.

ลำดับนั้น พวกบุรุษก็เทียมโคพระบรมโพธิ-
 สัตว์นั้นเข้าที่เกวียนเล่มต้น. ครั้นแล้ว โค
 พระบรมโพธิสัตว์ก็ลากเกวียนนั้น จอดไว้
 บนบกได้ด้วยกำลังรวดเดียวเท่านั้น, ด้วย
 อุบายนี้ โคพระบรมโพธิสัตว์ได้ลากเกวียน
 ทั้งหมดให้ข้ามขึ้นได้.

บุตรของพ่อค้าเกวียน จ่ายค่าจ้าง
 เกวียนเล่มละหนึ่งกหาปณะ ทำเป็นห่อ
 ๕๐๐ ห่อ แล้วผูกไว้ที่คอโคพระบรมโพธิสัตว์
 นั้น. โคพระบรมโพธิสัตว์คิดว่า "คนผู้
 นี้ไม่ได้จ่ายค่าจ้างตามที่ได้กำหนดไว้แก่เรา,
 เราจักไม่ให้เขาไปในบัดนี้" จึงไปยืนขวาง
 ทางข้างหน้าเกวียนเล่มแรก ของเกวียน
 ทั้งหมด.

ถึงแม้พวกเขาพยายามเพื่อจะจูงให้หลีกไปก็
 ไม่สามารถจะให้โคนั้นหลีกไปได้. บุตรของ

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตุตโน ภคิยา โอนภาวนุ"ติ เอเกกสมิ พ่อค้าเกวียนจึงคิดว่า "ชะรอยว่าโคนี้จะรู้
 สกฏ เทว เทว กตุวา สหสส์ ภคฺทิกิ ว่าค่าจ้างของตนยังหย่อนอยู่" จึงจ่ายค่า
 พนุธิตุวา "อัย เต สกฏตุถรณชาติ"ติ เกวียนเล่มละ ๒ กหาบณะ แล้วท้อรวมเป็น
 คีวายิ ลกฺเกสิ. ทรัพย์พันหนึ่งกล่าวว่า "นี่เป็นค่าจ้างลาก-
 เกวียนชั้นของเจ้า" ดังนี้ แล้วก็คล้องไว้
 ที่คอ.

โส สหสฺสภคฺทิกิ อาทาย มาตุ สนฺติกิ โคพระบรมโพธิสัตว์ ได้นำเอาท้อทรัพย์
 อคมาลี. ความทারণา "กีนฺนาเมตฺ หนึ่งพันไปยังที่อยู่ของมารดาแล้ว. พวกเด็ก
 อัยยิกากาฬสฺส คเล"ติ โภธิสฺตตสฺส ชาวบ้านพูดว่า "อะไรนั่นอยู่ที่คอของอัยยิก-
 สนฺติกิ อากจฺจนฺติ. โส เตหิ อนุพนุธิโต กาฬก" ดังนี้ จึงพากันเดินมาอยู่ที่ใกล้โค
 ทูโรโต ปลายนฺโต มาตุ สนฺติกิ คโต. พระบรมโพธิสัตว์. โคพระบรมโพธิสัตว์ถูก
 ปณฺจนฺนิ ปน สกฏสฺตานํ อุตฺตาริตฺตฺตา เด็กเหล่านั้นติดตามมา ก็หนีไปแต่ไกลไปยัง
 รตฺเตหิ อุกฺชีหิ กิลนฺตรูโป ปณฺนายิตฺถ. สำนักของมารดา. ก็เพราะลากเกวียนข้าม
 ไปตั้ง ๕๐๐ เล่ม โคพระโพธิสัตว์จึงมี
 นัยน์ตาทั้งสองแดง ร่างกายเหนื่อยอ่อน
 ปรากฏแล้ว.

อัยยิกา ตสฺส คีวายิ สหสฺสธวิกิ ทิสฺวา ยายเห็นถุงทรัพย์พันหนึ่ง ที่คอโคพระบรม-
 "ตาท อิทฺ เต กหิ ลหฺชนุ"ติ โภบาลทারণเ โภธิสัตว์นั้นก็กล่าวว่า "พ่อคุณ ทรัพย์นี้เจ้า
 ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถิ สฺตุวา "ตาท กิ อหิ ไปได้มาแต่ที่ไหน" จึงถามเด็กเลี้ยงโค

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตยา ลหุทธภติยา ชีวิตุกามา, กิการณา
 เหวรูปุ่ ทุกขั อนุโกลสี"ติ วตุวา โพิธิตตุ
 อญุโททเคน นุหาเปตุวา สกลสรีร์ เตเลน
 มกุเขตุวา ปานีย์ ปาเยตุวา สปุบายโกชนั
 โภเชตุวา ชีวิตปุริโยसानะ สหุธิ
 โพิธิตตุเตน ยถากมมึ กตา.

ฟังความนั้นแล้วจึงกล่าวว่า "พ่อคุณ มิใช่แม่
 ต้องการจะมีชีวิตอยู่ด้วยค่าจ้างที่เจ้าได้มานี้
 เมื่อไร, เพราะเหตุไรเจ้าจึงได้รับทุกข์
 เห็นปานนี้" ให้โคพระบรมโพิธิตัวอาบด้วย
 น้ำอุ่น ทาน้ำมันทั่วร่างกาย ให้คัมน์น้ำให้
 บริโภคโภชนะอันถูกปาก ในเวลาสิ้นชีวิตก็
 ไปตามยถากรรม พร้อมด้วยพระบรมโพิธิตัว.

สตถาปี "น ภิกขเว ตถาคโต
 อิทาเนว อสมธุโร, ปุพเพปิ อสมธุโร-
 ยะวา"ติ วตุวา อิมิ ธมฺมเทสนิ อาทริตุวา
 อุนสนุธิ มญฺเฏตุวา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา อิมิ
 คาถมาท

ฝ่ายสมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสว่า
 "ดูกรภิกษุทั้งหลาย มิใช่ในกาลบัดนี้เท่านั้น
 ตถาคตเป็นผู้มีฐานะหาผู้เสมอมิได้ ถึงในกาล
 ก่อนก็เหมือนกัน" ครั้นทรงนำพระธรรม-
 เทศนานี้มาแล้ว ทรงสืบท่ออุนสนธิเมื่อครั้ง
 ได้ตรัสรู้ยิ่งแล้ว จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๘. "ยโต ยโต ครุ ฐริ
 ยโต คมฺภีรวตฺตนิ
 ตทาสุสุ กณฺหิ ยฺยชฺชุนฺตีติ
 สุวาสุสุ ตํ วทเต ฐรฺน"ติ.

๘. "ฐระอันหนักในที่ใด ๆ หนทางอัน
 ลีกลับในที่ใด ๆ พวกชนก็เทียมโคค้ำ
 ในกาลนั้นแล โคค้ำนั้นก็นำฐระนั้น
 ไปได้โดยแท้".

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ ยโต ยโต กรุ ฐรฺนติ ยสฺมี
 ยสฺมี จาเน ฐรฺ กรุ ภาริยํ โหติ, อณฺเณ
 พลิตฺทา อุกฺขิปิตฺ น สกฺโกนฺติ.

บรรดาบทเหล่านั้น บาทพระคาถาว่า
ยโต ยโต กรุ ฐรฺ ความว่า ฐระอันหนัก
 คือหนักมากมีในที่ใด ๆ, พวกโคมีกำลัง
 เหล่าอื่นย่อมไม่สามารถจะยกขึ้นได้.

ยโต กมฺภีรวตฺตนิ วตฺตนิ เอตฺถาติ
 วตฺตนิ. มกฺกสฺเสตํ นามํ, ยสฺมี จาเน
 อุกฺกจิกฺขลฺลมหนฺตตาย วา วิสมฺจฺฉินฺนตฺถ-
 ภาเวน วา มกฺโก กมฺภีโร โหตีติ อตฺถ.

บาทพระคาถาว่า ยโต กมฺภีรวตฺตนิ
 ความว่า ชนทั้งหลายย่อมไปในทางนั้น
 เหตุฉะนั้น จึงชื่อว่าวตฺตนิ. คำนั้นเป็นชื่อ
 ของหนทาง, ในที่ใดมีหนทางเป็นที่ลึก
 เพราะน้ำและเปือกตมมาก หรือเพราะมีฝั่ง
 แม่น้ำอันไม่สม่ำเสมอ.

ตฺทาสฺสุ กณฺห์ ยฺยชฺนตีติ เอตฺถ อฺสฺสุติ
 นิปาตมตฺตํ, ตฺทา กณฺห์ ยฺยชฺนตีติ อตฺถ.
 ยทา ฐรฺณจฺ กรุ โหติ มกฺโก จ กมฺภีโร,
 ตฺทา อณฺเณ พลิตฺเท อปเนตฺวา กณฺหมเว
 ยฺยชฺนตีติ วุตฺตํ โหติ.

บทว่า อฺสฺสุ ในบาทพระคาถาว่า ตฺทาสฺสุ
กณฺห์ ยฺยชฺนตี นี้ เป็นเพียงนิบาต, ความว่า
 ชนทั้งหลาย ก็เทียมโคดำในกาลนั้น. ท่าน
 กล่าวอธิบายว่า ในกาลใดมีฐระหนักและ
 ทางอันลึก, ในกาลนั้นชนทั้งหลายนำโค-
 พลิตฺเทเหล่าอื่นออกเสีย แล้วเทียมโคกัณหา
 นั้นเอง.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุวาสสู ตั วหเต ฐุนติ เอตถาปิ อสูสูติ บว่า อสูสู แม้ในบาทพระคาถาว่า สุวาสสู
 นิปาตมตฺตเมว, โส ตั ฐุ วหตีติ อตุโถ. ตั วหเต ฐุ นี้ เป็นเพียงนิบาตเหมือนกัน,
 ความว่า โศคานั้นย่อมนำไปซึ่งฐานะนั้น.

เอวํ ภควา "ตทา ภิกฺขเว กณฺโหว
 ตั ฐุ วหตีติ"ติ ทสฺเสตฺวา อุนฺสนฺธิ ฆฏฺฐวา
 ชาตกํ สโมธาเนสิ "ตทา มหฺลลิกา
 อฺปฺปลวณฺณา อโหสิ, อยฺยิกาภาพโก ปน
 อหเมวาทิ."

กณฺหชาตกาวณฺณา นวมา.

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรง
 แสดงว่า "อฺกฺกรภิกฺษุทั้งหลาย ในกาลนั้น
 โศค้าย่อมนำไปซึ่งฐานะนั้น" อย่างนี้แล้ว
 ทรงสืบท่ออุนฺสนฺธิ ประชุมชาดกว่า "หญิงแก่
 ในกาลนั้น ได้มาเป็นนางอฺปฺปลวณฺณา, ส่วน
 โศค้าย่อยายได้มาเป็นเรานั้นเอง" ดังนี้.

พรรณากัณฺหชาตก ที่ ๔ จบ.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. มุณิกชาตก (๓๐)

๓๐. "มา มุณิกัสส ปิหยิ
 อาตุรนนานิ ภูณชติ
 อปโปสสุโก ภูสิ ขาท
 เอตํ ที่สมายุลกุณฺณ"ติ.

มุณิกชาตกํ ทสมิ.

๑๐. มุณิกชาตก (๓๐)

๓๐. "เจ้าอย่าปรารถนา โภชนะของสุกรมุณิกะเลย สุกรมุณิกะกินอาหารที่จะทำให้เค็ตร้อน เจ้าจงเป็นผู้มีความขวนขวายน้อย เคี้ยวกินแต่เกลบ เกิดการเคี้ยวกินแต่เกลบนั้น เป็นลักษณะของความเป็นผู้มีอายุยืน".

มุณิกชาตก ที่ ๑๐.

๑๐. มุณิกษัตกถา (๓๐)

มา มุณิกษัส ปิหียีติ อิหิ สตุถา
เชตวเน วิทรนุโต ฤลลฤมาริกปโปโลภน
อารพภ กเถสิ.

คิ เตรสกนิปาเต จุฬนารทกสสป-
ชาตเก^๑ อาวิภวิสฺสตี.

สตุถา ปน คิ ภิกขุ "สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกขุ
อุกฺกณฺโฐติ"ติ ปุจฺฉิ. "อาม ภนฺเต"ติ.
"กิ นิสฺสาया"ติ "ฤลลฤมาริกปโปโลภน
ภนฺเต"ติ.

สตุถา "น อิทาเนว ภิกขุ เอสา ตว
อนตฺถการิกา. ปุพฺเพปิ ตฺวํ อิมิสฺสา
วิวาทิวเส ชีวิตฺถุขมํ ปตฺวา มหาชนสฺส
อุตฺตริภงฺคภาวํ ปตฺโต"ติ วตฺวา อคิถิ อาทริ.

๑๐. พรรณนามุณิกษัตก (๓๐)

สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับ
ณ พระเชตวัน ทรงปรารภถึงการเล่าโลม
ของนางฤลลฤมาริกา^๑ จึงตรัสเทศนาชาดก
นี้ มีคำเริ่มต้นว่า มา มุณิกษัส ปิหียี ดั่งนี้
เป็นต้น.

เรื่องราวนี้ จักมีแจ้งในจุฬนารท-
กัสสปชาดก ในเตรสกนิบาต.

ก็สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสถามภิกษุรูปนั้น
ว่า "ดูกรภิกษุ ได้ยินว่าเธอเป็นผู้อยากสัก
จริงหรือ". "จริง พระเจ้าข้า". "เพราะ
อากัยอะไร". "เพราะการเล่าโลมของ
นางฤลลฤมาริกา พระเจ้าข้า".

สมเด็จพระบรมศาสดาตรัสว่า "ดูกรภิกษุ
นางฤลลฤมาริกานี้ กระทบความพินาศให้แก่
เธอ แต่ในบัดนี้ก็ไม่หาแม่ในครั้งก่อน
ตัวเธอถึงความสิ้นชีวิตในวันวิวาทมงคลของ

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๓๔๘.

^๑ สาว เทื่อ.

นางผู้นี้ แล้วไปเป็นกับข้าวนชื่ออุตรีภังคะ^๑
ของมหาชน" แล้วได้ทรงนำอดีตนิทานมา
ตรัสเล่าดังต่อไปนี้.

อดีตเต พาราณสีย์ พรหมทศเต รชชี่
กาเรนเต โปธิสตุโต เอกสมี่ คามเก เอกสสุ
กฤษมพิภสสุ เกเห โคโยนิย์ นิพพตติ
"มหาโลหิต"ติ นามเน. กนิฏฐภาตาปิสสุ
จุฬโลหิต นาม อโหสิ.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ทรงครองราชสมบัติ ณ กรุงพาราณสี พระ-
บรมโพธิสัตว์บังเกิดในกำเนิดโค ในเรือน
ของกฤษมพิภคนหนึ่ง ณ หมู่บ้านแห่งหนึ่งมีชื่อว่า
"มหาโลหิตะ". น้องชายของพระโพธิสัตว์
นั้นมีนามว่า จุฬโลหิตะ.

เตเยว เทว ภาติเก นิสฺสาย ตสมี่ กุเล
กมฺมธฺริ วตฺตติ.

ธฺระการงานในสกุลนั้น เป็นไปได้ เพราะ
อาศัยโคสองพี่น้องนั้นแล.

ตสมี่ ปน กุเล เอกา กุมาริกา อตฺถิ. ตํ
เอโก นครวาสี กุลปฺตฺโต อตฺตโน ปฺตฺตสฺส
วาเรสิ.

ก็ในสกุลนั้น มีหญิงสาวอยู่คนหนึ่ง. กุลบุตร
ชาวเมืองคนหนึ่ง สู้ขอร้องให้แก่บุตรของ
ตน.

ตสฺสา มาตาปิตโร "กุมาริกาย วิวาทกาล
อาคคานํ ปาหุณกานํ อุตฺตรภังโก ภวิสฺสตี"ติ
ยาคุกฺกตฺติ ทตฺวา มุณิณฺนาม สุกฺกรํ โปเสสฺสุ.

มารดาบิดาของนางคิดว่า "ในเวลาวิวาห-
มงคลของนางกุมาริกา จะจับกับข้าวนอุตรี-
ภังคะสำหรับเลี้ยงพวกแขกที่มา (ร่วมพิธี)"

^๑ แกงอ่อม อู้งีก็ว่า.

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จึงให้ข้าวต้มและข้าวสวยปรนเปรอสุกร ชื่อ มุณิกะ.

คัมภีร์ ทิสฺวา จุฬโลหิตี ภาตฺรํ ปุจฺฉิ "อิมสมิ กุเล กมฺมธฺรํ วัตฺตมานํ อเมท เทว ภาตฺติเก นิสฺสาย วัตฺตติ. อิเม ปน อมฺหากํ คินฺปลาสาทีเนว เทนฺติ, สฺกฺรํ ยาคฺคฺตฺเตน โปเสนฺติ, เกน นุ โข การเณเนสฺ เอตํ ลภตี"ติ.

โคจุฬโลหิตะเห็นดังนั้นแล้ว จึงถามโค ผู้พี่ชายว่า "การงานในตระกูลนี้ซึ่งกำลัง เป็นไปอยู่ ก็อาศัยพวกเราทั้งสองพี่น้องจึง เป็นไปได้. แต่พวกคนเหล่านี้ ให้หญ้าและ ใโปไม้แก่เราเท่านั้น, กลับปรนเปรอสุกร ด้วยข้าวต้มและข้าวสวย, เหตุไรหนอ สุกร นี้จึงได้ข้าวต้มและข้าวสวยเช่นนี้เล่า" ?

อถสฺส ภาตา "ตาต จุฬโลหิต มา ตฺวํ เอตสฺส โภชนํ ปิทยิ. อยํ สฺกฺโร มรณภตฺตํ ภูตฺติ. เอติสฺสาปี กุมาริกาย วิวาทกาเล อาคตปาหุณกานํ อุตฺตริงฺโก ภาวิสฺสตีติ อิเม เอตํ สฺกฺรํ โปเสนฺติ. อิตฺถ กตฺติปาหฺจฺเยน เต มนุสฺสา อากมิสฺสนฺติ, อถ นํ สฺกฺรํ ปาเทสฺส คเหตุวา กตฺตฺถิมานํ เหฏฺฐามณฺจฺโต นีหริตฺวา ชีวิตฺกฺขยํ ปาเปตฺวา ปาหุณกานํ สฺูปพฺยณฺชนํ กรียมานํ ปสฺสิสฺสสี"ติ วัตฺวา อิมํ คาถมาท

ครั้งนั้น โคพี่จึงกล่าวแก่โคน้องนั้นว่า "พ่อ จุฬโลหิตะ เธออย่าอยากได้โภชนะของสุกร นี้เลย, สุกรนี้กินอาหารสำหรับตาย. ใน เวลาแต่งงานแม่ของนางกุมาริกานั้น จะมี แกงอูตริงค์กะสำหรับเลี้ยงแขกที่มา เพราะ เหตุนั้น พวกเขาจึงปรนเปรอสุกรตัวนี้, นับ จากวันนี้ไปสองสามวัน มนุษย์เหล่านั้นก็จะ พากันมา, เมื่อเป็นอย่างนั้น เธอก็จักเห็น เขาจับสุกรนั้นที่เท้า ลากออกมาจาก ใต้เตียง ทำให้สิ้นชีวิต แล้วทำเป็นแกงและ

คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กับข้าวสำหรับเลี้ยงแขก" คั้งนี้แล้ว จึง
กล่าวคาถานี้ว่า

๓๐. "มา มุณิกสุส ปิหิ
 อาตุรณฺนานิ ภูณฺชติ
 อุปโปสุสโก ภูสํ ขาท
 เอตํ ทีฆายุกฺกชณฺนํ"ติ.

ตตถ มา มุณิกสุส ปิหิติ มุณิกสุส
โกชเน ปิหํ มา อุปปาทยิ "เอส มุณิกโก
สุโกชนํ ภูณฺชติ"ติ มา มุณิกสุส ปิหิ "กทา
นุ โข อหฺมปิ เอวํ สุขิตฺโต ภเวยฺยณฺนํ"ติ มา
มุณิกภาวํ ปตฺถยิ. อยณฺหิ อาตุรณฺนานิ
ภูณฺชติ.

อาตุรณฺนานิติ มรณโกชนานิ.

๓๐. "เจ้าอย่าปรารธนาโภชนะ ของสุกร-
มุณิกะเลย สุกรมุณิกะกินอาหารที่จะ
ทำให้เกิดคร้อน เจ้าจงเป็นผู้มีความ
ขวนขวายน้อย เคี้ยวกินแต่เกลบเกิด
การเคี้ยวกินแต่เกลบนั้น เป็นลักษณะ
ของความเป็นผู้มีอายุยืน".

บรรดาบทเหล่านั้น บาทพระคาถาว่า
มา มุณิกสุส ปิหิ ความว่า เจ้าอย่าให้
ความปรารธนาเกิดขึ้น ในโภชนะของสุกร-
มุณิกะเลย ก็คือว่า เจ้าอย่าริษยาต่อสุกร-
มุณิกะเลย ว่า "สุกรมุณิกะนี้ ย่อมบริโภคน
โภชนะที่ดี" ใ้แก่ เจ้าอย่าปรารธนาการ
เป็นสุกรมุณิกะเลย ว่า "เมื่อใดหนอเราจึง
จะมีความสุขอย่างนี้". เพราะว่า สุกร-
มุณิกะนี้กินอาหารที่ทำให้เกิดคร้อน.

บทว่า อาตุรณฺนานิ ใ้แก่โภชนะเพื่อ
ความตาย.

คุณสุวิชัย สัมมัตตะวานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปโปสสุโก ภุส ขาทาติ ตสฺส โกชเน บาทพระคาถาว่า อปโปสสุโก ภุส ขาท
นิริสฺสโก หุตฺวา อตุตฺนา ลหุํ ภุส ขาท. ความว่า เจ้าจงเป็นผู้ไม่ฝักใฝ่ในโภชนะ
ของสฺกรนั้น จงกินแต่เกลบที่ตนได้เกิด.

เอตํ ทีฆายุกฺขณนฺติ เอตํ ทีฆายุกฺวสฺส บาทพระคาถาว่า เอตํ ทีฆายุกฺขณํ ความ
การณํ. ว่า นั่นเป็นเหตุแห่งความเป็นผู้มีอายุยืน.

ตโต นจิรสฺเสว เต มนุสฺสา อากมฺิสฺ,
มุนิกํ ฆาเตตฺวา นानปฺกาเรหิ ปจฺิสฺ.

ต่อจากนั้น ไม่นานนัก มนุษย์เหล่านั้น
ก็พากันมา, เขาได้ฆ่าสฺกรมุนิกะแล้ว ต้ม
แกง โดยประการต่าง ๆ.

โพธิสฺตโต จฺุพลฺหิตํ อาห "ทีฏฺโฆ เต
ตาท มุนิกโ"ติ.

พระบรมโพธิสัตว์ จึงถามโคจฺุพลฺหิตะว่า
"แน่พ้อ เจ้าเห็นสฺกรมุนิกะแล้วหรือ".

"ทีฏฺจํ เม ภาติก มุนิกสฺส โกชนผลํ,
เอตสฺส ภตฺตโต สฺตคฺคฺเนน สฺสสฺสคฺคฺเนน
อมฺหากํ คินฺปลาสภุสฺมตฺตเมว อุตฺตมณฺจ
อนวชฺชณฺจ ทีฆายุกฺขณณฺจา"ติ.

จฺุพลฺหิตะตอบว่า "ข้าแต่พี่ ข้าพเจ้าเห็น
ผลแห่งโภชนะของสฺกรมุนิกะแล้ว, อาหาร
เพียงหญ้า ใบไม้ และเกลบของเราทั้งสอง
ยังอุดมดีกว่าภัตของสฺกรนั้น ร้อยเท่าพันเท่า
ทั้งหาโทษมิได้ และเป็นลักษณะให้อายุยืน".

สฺตถา "เอวํ โฆ ตฺวํ ภิกฺขุ ปฺพเพปิ
อิมํ กุมาริกํ นิสฺสาย ชีวิตกฺขยํ ปตฺวา

สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงนำพระ-
ธรรมเทศนานี้มาตรัสว่า "ดูกรภิกษุ แม้ใน

คุณสุวิชัย สัมมัตตะวานิช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหาชนสุส อุตฺตริภงฺคภาวํ คโต"ติ อิมํ กาลก่อน เชนอากัณณางุมาริกาคนนั้งถึง
 ฌมฺมเทสนํ อหริตฺวา สจฺจานิ ปกาเสสิ. ความสิ้นชีวิตไปเป็นกับข้าวชื่ออุตฺตริภงฺคะ ของ
 มหาชนแล้วอย่างนี้แล" จึงทรงประกาศ
 อริยสัจทั้งหลาย.

สจฺจปรีโยसानเ อุกฺกณฺจิตฺภิกฺขุ โสตาปตฺติมฺลเ ในเวลาจบอริยสัจ ภิกษุผู้กระสันก็ดำรงอยู่
 ปตฺติจฺจาสี. ในโศคาปตฺติมฺล.

สตฺถาปี อนุสนฺธิ ฆฏฺฐวา ชาตกํ
 สโมธานเสี "ตทา มุณฺนิสฺสุกโร อุกฺกณฺจิตฺภิกฺขุ
 อโหสิ. อุลลุมาริกา เอสา เอว,
 จุฬโลหิตโต อานนฺโท, มหาโลหิตโต ปน
 อหเมวา"ติ.

ฝ่ายสมเด็จพระบรมศาสดา ทรงสืบ
 ต่ออนุสนธิ ประชุมชาคกว่า "สุกรรมุณิกะใน
 ครั้งนั้นได้กลับชาติมาเกิดเป็นภิกษุผู้กระสัน.
 นางอุลลุมาริกา ได้กลับชาติมาเกิดเป็น
 กุมาริกาของสกุลนั้น, โคจุฬโลหิตะได้
 กลับชาติมาเกิดเป็นพระอานนท์, ส่วนโค-
 มหาโลหิตะ ได้แก่เราตถาคตนั่นเอง"ดังนี้.

มุณีษาคกวรรณนา ทสฺมา.

กुरुญฺควคฺโค ตติโย.

พรรณนามุณีษาคก ที่ ๑๐ จบ.

กुरुญฺควรรค ที่ ๓ จบ.

คุณสุวิษั สัมมัตตะวณิช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสุสุทาน์

ประมวลชาดกแห่งกรุงควรรคนี้

กรุงคิ กุกกุรณเจว โภชาชานียณจ อาชณณิ
ติตถิ มหิฬามุขาภินุหิ นนุทิกณฺหณจ มุณิกนุติ
เต ทส่าติ.

รวมชาดก ๑๐ เรื่องเหล่านี้ คือ กรุงค-
ชาดก ๑ กุกกุรชาดก ๑ โภชาชานีย-
ชาดก ๑ อาชณฺณชาดก ๑ ติตถชาดก ๑
มหิฬามุขชาดก ๑ อภินทชาดก ๑ นันทิ-
วิศาลชาดก ๑ กัณทชาดก ๑ มุณิกชาดก ๑
คั้งนี้แล.

คุณสุวิชัย สัมมัตตะวานิช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. กุลาวกวค

๑. กุลาวกชาตก (๓๑)

๓๑. "กุลาวกา มาตลี สิมพลีสุมี
อิสามุเชน ปรีวชชยสสุ
กาม จชาม อสุเรสุ ปาณ
มายิเม^๑ ทิชา วิกุลาวา อहेสนุ"ติ.

กุลาวกชาตก ปจมี.

๔. กุลาวกวรรค

๑. กุลาวกชาตก (๓๑)

๓๑. "คุณรมาตลี ท่านจงดูลูกกรูททั้งหลาย
ห้อยหัวอยู่ที่ต้นงิ้ว ท่านจงเบี่ยง
งอนรถ พวกเราจะสละสิ่งที่
ปรารถนา จะสละชีวิตของเรา ใน
เพราะอสูรทั้งหลาย นกเหล่านี้อย่า
เป็นสัตว์ปราศจากรัง".

กุลาวกชาตก ที่ ๑.

^๑ ฉ. มาเม.

๑. กุลาวกชาตกวณฺณนา (๓๑)

กุลาวกาติ อิทํ สตุถา เขตวเน
วิทรนุโต อปฺริสฺสาเวตฺวา ปานีโย ปิตํ ภิกฺขุ
อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิตฺโต กิร เทว สหายกา ทหฺรา
ภิกฺขุ ชนปํ คนฺตฺวา เอกสฺมิ ผาสฺกญฺจาเน
ยถาชฺฌาสโย วสิตฺวา "สมฺมาสมฺพุทฺธํ
ปสฺสิสฺสามา"ติ ปน ตโต นิกฺขมิตฺวา
เขตวานาภิมฺขา ปายีสุ.

เอกสฺส หิ ปฺริสฺสาวนํ อตฺถิ, เอกสฺส
นตฺถิ. เทวปิ เอกโต ปานีโย ปฺริสฺสาเวตฺวา
ปิวนฺติ. เต เอกทิวสํ วิวาทํ อกฺสู.

ปฺริสฺสาวนสามิโก อิตฺรสฺส ปฺริสฺสาวนํ
อหฺตฺวา สยเมว ปานีโย ปฺริสฺสาเวตฺวา
ปิวิ, อิตโร ปน ปฺริสฺสาวนํ อลภิตฺวา ปิปาสํ

๑. พรรณนากุลาวกชาดก (๓๑)

พระศาสดาเมื่อประทับ ณ พระวิหาร
เชตวัน ทรงปรารภภิกษุผู้ไม่กรองน้ำก่อนดื่ม
จึงตรัสพระธรรมเทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า
กุลาวกา ดังนี้ เป็นต้น.

ได้ยินว่า ภิกษุหนุ่ม ผู้เป็นเพื่อนกัน
๒ รูป (ออก)จากกรุงสาวัตถี ไปสู่ชนบท
ได้จำพรรษาอยู่ในที่ ที่มีความสบายแห่งหนึ่ง
ตามอัธยาศัยคิดว่า "พวกเราจักเฝ้าพระ-
สัมมาสัมพุทธเจ้า" ดังนี้แล้วออกจากชนบท
นั้น ได้เดินทางมุ่งหน้าไปพระเชตวันอีก.

ก็ผ้ากรองน้ำของภิกษุรูปหนึ่งมีอยู่ (แต่)อีก
รูปหนึ่งไม่มี. ภิกษุแม้ทั้ง ๒ ใช้ผ้าผืนเดียวกัน
กรองน้ำดื่ม. วันหนึ่งภิกษุเหล่านั้นเกิดวิวาท
กัน.

ภิกษุผู้เป็นเจ้าของผ้ากรองน้ำ จึงไม่ให้ผ้า
กรองน้ำแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง คงใช้กรองน้ำดื่ม
(เฉพาะ)ตนเองเท่านั้น, ส่วนภิกษุอีกรูป-

ดร.ณรงค์ และคุณนพรัตน์ เทียนสง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สนุธาเรตุ อสกุโกนุโต อปริสฺสาวิตํ ปานีโย
ปวี.

หนึ่งไม่มีผ้ากรองน้ำ เมื่อไม่อาจออกกลับ
ความกระหายได้ จึงค้ำน้ำทั้งที่ยังไม่ได้
กรอง.

เต อุโภปี อนุพุเพเน เขตวนํ ปตฺวา
สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิสฺสุ. สตฺถา สมฺโมทนีโย
กถํ กถेतฺวา "กฺุโต อากตฺตฺถา"ติ ปุจฺฉิ.
"ภนฺเต มโย โกศลชนฺปะเท เอกสฺมึ คามเก
วลิตฺวา ตโต นิกฺขมิตฺวา ตุมฺหากํ
ทสฺสฺสนตฺถาย อากตฺตา"ติ. "กจฺฉิ ปน โว
สมคฺคา อากตฺตฺถา"ติ.

ภิกษุแม่ทั้ง ๒ รูปเหล่านั้น ไปถึงพระเชตวัน
โดยลำดับถวายบังคมพระศาสดาแล้วนั่งอยู่.
พระศาสดาตรัสสัมโมทนียกถา แล้วตรัส
ถามว่า "พวกเธอมาจากไหน" ภิกษุ ๒ รูป
นั้นกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พวกข้าพระองค์จำพรรษาอยู่ที่หมู่บ้านเล็ก ๆ
แห่งหนึ่งในโกศลชนบท ออกจากที่นั้นมาเพื่อ
ประสงค์จะเฝ้าพระองค์". พระศาสดาตรัส
ถามว่า "ก็พวกเธอมีความสามัคคีหรือที่
พวกเธอเดินทางกันมา".

อปริสฺสาวนโก อาท "อโย ภนฺเต
อนฺตรามคฺเค มยา สทุธิ วิวาทํ กตฺวา
ปริสฺสาวนํ นาทาสี"ติ. อิตโร อาท "อโย
ภนฺเต อปริสฺสาเวตฺตฺวา ว ชานํ สบฺปาณํ
อุทกํ ปวี"ติ.

ภิกษุผู้ไม่มีผ้ากรองน้ำ กราบทูลว่า "ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้ได้ทำการวิวาทกับ
ข้าพระองค์ในระหว่างทาง (เธอ) ไม่ยอม
ให้ผ้ากรองน้ำ". ภิกษุอีกรูปหนึ่งจึงกราบทูล
ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุรูปนี้ไม่

ดร.ณรงค์ และคุณนพรัตน์ เทียนสง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กรองน้ำ(ทั้ง ๆ ที่)รู้ยู่เทียว (ก็)ค้ำน้ำที่มี สัตว์มีชีวิต" ดังนี้.

"สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ ชานํ สปุปาณํ อุกทํ ปวี"ติ.

พระศาสดาตรัสถามว่า "ภิกษุได้ยินว่า เธอ ๕ ที่รู้ยู่ ค้ำน้ำที่มีสัตว์มีชีวิต (ปนอยู่) จริงหรือ".

"อาม ภนฺเต อปริสฺสาวิตํ อุกทํ ปวีณฺ"ติ.

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้าค้ำน้ำที่ไม่ได้กรองจริงพระเจ้าข้า".

สตฺถา "ภิกฺขุ ปุพฺเพ ปณฺหิตา เทวนคเร รชฺชํ กาเรณฺตา ยุตฺตปราชีตา สมฺมุตฺตปิฏฺเฐน ปลาณนฺตา 'อิสฺสรียํ นิสฺสาย ปาณวธํ น กริสฺสามา'ติ ตาวมหนฺตํ ยสํ ปริจฺจชิตฺวา สุปณฺณโปตกานํ ชีวิตทานํ ทตฺวา ธณํ นีวตฺตยีสฺสุ"ติ. วตฺวา อตฺถิํ อาทริ.

พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุ บัดนี้คิดทั้งหลาย ในกาลก่อนเสวยราชสมบัติ อยู่ในเทพนคร แพ้สงคราม เมื่อจะหนีไปทางหลังสมุทรยัง คิดว่า 'พวกเราจะไม่ฆ่าสัตว์ เพราะต้อง การความเป็นใหญ่' ดังนี้ แล้วสละยศอัน ยิ่งใหญ่ถึงเพียงนั้น ให้ชีวิตเป็นทานแก่ ลูกครุฑทั้งหลาย จึงให้กลับรถ" ดังนี้ แล้ว ให้นำอดีต(นิทาน)มา(ตรัสต่อไป)ว่า.

อตฺถิเต มคฺชรญฺเฐ ราชคเห เอโก มคฺชราชา รชฺชํ กาเรสิ.

ในอดีตกาล พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระองค์หนึ่ง ทรงครองราชสมบัติอยู่ในกรุง ราชคฤห์ แคว้นมคธ.

ดร.ฉรงค์ และคุณนพรัตน์ เทียนส่อง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตथा โพธิสฺสโต ยถา เอตฺรหิ สกฺโก ปุริเม ในกาลครั้งนั้น พระโพธิสัตว์เกิดเป็นบุตร
 อตฺตภาเว มคฺชรญฺเจ มจฺลคามเก นินฺพตฺติ, ของสกุลใหญ่ในหมู่บ้าน ชื่อว่า มจละ นั้น
 เอวํ ตสฺมีเยว มจฺลคามเก มหากุลสฺส นั้นเอง เหมือนท้าวสักกะองค์ปัจจุบันเคย
 ปุตฺโต หุตฺวา นินฺพตฺติ. นามกฺกทณฺทิวเส เกิดในหมู่บ้าน ชื่อว่า มจละ ในแคว้นมคธ
 จสฺส "มฆกฺมาโร"ติ นามํ อภิสุ. โส ในอัทภาก่อนจะนั้น. ก็ในวันตั้งชื่อกุมารนั้น
 วยปฺปตฺโต "มฆมาณโว"ติ ปณฺณายิตฺถ. ชนทั้งหลาย ได้ตั้งชื่อว่า "มฆกุมาร".
 มฆกุมารนั้นเจริญวัยแล้ว จึงปรากฏชื่อว่า
 "มฆมาณพ".

อถสฺส มาตาปิตโร สมานชาติกฺกุลโต ทาริกํ ลำดับนั้น มารดาบิดาของมฆมาณพนั้น ได้นำ
 อานยีสฺส. โส ปุตฺตธิตาหิ วตฺตมาโน หญิงสาวจากตระกูล ของผู้มีชาติเสมอกัน
 ทานปติ อโหสิ, ปณฺจ สีลานิ รกฺขติ. (คนหนึ่ง)มา. มาณพนั้นมีลูกชายและลูกสาว
 หลายคน เป็นใหญ่ในทานรักษาศีล ๕.

ตสฺมิญฺจ กามเก เตตฺตีสฺเสว กุลานิ โหนฺติ. ก็ในหมู่บ้านเล็ก ๆ นั้นมีตระกูลอยู่ (ถึง)
 เต จ เตตฺตีสฺกุลมนุสฺสา เอกทิวสํ ๓๓ ตระกูลที่เดียว. ก็วันหนึ่งพวกคนใน
 กามมชฺเฌ จตฺวา กามกมฺมํ กโรนฺติ. ๓๓ ตระกูลเหล่านั้นยื่นประกอบการงานใน
 ท่ามกลางหมู่บ้าน.

โพธิสฺสโต จิตฺกฺจาเน ปาเทหิ ปสิ พระโพธิสัตว์ ใช้เท้าทั้งสองปักฝุ่นออก ใน
 วิยฺหิตฺวา ตํ ปเทสํ รมณียํ กตฺวา อฏฺฐาสิ. สถานที่ที่ตนยืน แล้วทำที่นั้นให้เป็นที่รื่นรมย์
 แล้วจึงยืน.

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อณฺโณ เอโก อากนฺตฺวา ตสฺมี จาเน
 จิโต. โภธิสฺสฺสโต อปรํ จานํ รมณียํ กตฺวา
 อฏฺฐจาสิ. เอตฺถาปิ อณฺโณ จิโต. โภธิสฺสฺสโต
 อปรมฺปิ อปรมฺปีติ สพฺเพสฺสปี จิตฺกฺจฺจํ
 รมณียํ กตฺวา อปรเน สมเยน ตสฺมี
 จาเน มณฺฑปํ กาทเรสิ มณฺฑปมฺปิ อปรเนตฺวา
 สาลํ กาทเรสิ, ตตฺถ ผลกาสนานิ สนฺนตฺริตฺวา.
 ปานียจาภู ฐเปสิ.

ลำดับนั้น มีมนุษย์คนอื่นอีกคนหนึ่งมาขึ้นในที่
 นั้น. พระโพธิสัตว์ทำสถานที่อื่นอีกให้เป็นที่
 รื่นรมย์แล้วจึงขึ้น. มนุษย์คนอื่น(ก็มา)ขึ้นแม่
 ในที่นั้น. พระโพธิสัตว์ทำสถานที่ขึ้นแม่แก่ชน
 ทั้งปวง คือแม่สถานที่อื่นให้เป็นที่ยืนรื่นรมย์
 ในสมัยอื่นอีก ก็ให้สร้างปะรำในที่นั้น ให้
 บุคคลนำแม่ปะรำออกแล้วสร้างศาลา, ปลูก
 ที่นั่งอันเป็นแผ่นกระดานที่ศาลานั้น แล้วตั้ง
 คุ่มน้ำดื่มไว้.

อปรเน สมเยน เตปิ เตตฺถิสฺส ชนา
 โภธิสฺสฺสเตน สมานจฺจนฺทา อเหตุสฺ. เต
 โภธิสฺสฺสโต ปณฺจสฺ สึเลสฺ ปตฺติกฺจาเปตฺวา
 ตโต ปฏฺฐาย เตหิ สหฺธิ ปุณฺณานิ กโรนฺโต
 วิจฺรติ.

ในสมัยอื่นอีก ชนทั้ง ๓๓ คนนั้นได้
 เป็นผู้มีฉันทะร่วมกันกับพระโพธิสัตว์. พระ-
 โพธิสัตว์ให้ชนเหล่านั้น ดำรงมั่นอยู่ในศีล ๕
 จำเดิมแต่บัดนั้นมา (ก็) เทียวไปกระทำบุญ
 ทั้งหลายพร้อมกันกับชนเหล่านั้น.

เตปิ เตเนว สหฺธิ ปุณฺณานิ กโรนฺตา
 กาลสฺเสว วุฏฺฐาย วาสีผรสมฺสฺสลหฺตฺถา
 จตฺตมฺหาปถาทิสฺส มุสฺเลน ปาสาถ
 อุกฺกตฺเตตฺวา ปวฏฺฐเณตฺติ, ยานานํ
 อุกฺกชปฏฺฐิมาตฺรูกฺเข หรณฺติ, วิสมํ สมํ

ชนแม่เหล่านั้น เมื่อทำบุญร่วมกับพระโพธิสัตว์
 นั้นนั่นเอง ตื่นนอนแต่เช้าตรู่ที่เดียว มือถือ
 มีด ขวาน และตะลุมพุก ใช้ตะลุมพุกทุบหิน
 ให้กลิ้งหินทั้งหลายออกไปที่ทาง ๔ แพร่ง
 เป็นต้น รานต้นไม้ที่สกัดขวางเพลา ยาน-

คุณเฉลิม พรหมเลิศ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กโรนติ, เสตุ อตุณฺติ, โปกฺขรณฺโโย พาทนะ, ทำที่ที่ขรุขระให้เสมอ สร้าง
 ฆณฺติ, สาลํ กโรนฺติ, ทานานิ เทนฺติ, สะพาน ขุดสระบัว สร้างศาลา, ถวายทาน,
 สीलานิ รกฺขณฺติ. เอวํ เยภุญฺเยน (และ)รักษาศีล. ชนชาวบ้านทั้งสิ้นส่วนมาก
 สกลกคามวาสีโน โภชิสฺสฺส อิวาเท จึงตั้งอยู่ในโอวาทของพระโพธิสัตว์รักษาศีล
 จตุวา สीलานิ รกฺขิสฺส. ทั้งหลายด้วยประการฉะนี้.

อด เนสํ คามโกชโก จินฺเตสิ "อหํ ลำคํนั้น นายบ้านของชนเหล่านั้น
 ปุพฺเพ เอเตสุ สุรํ ปิวนฺเตสุ ปาณาติปาตาหิ นํ คิดว่า "ในกาลก่อนเมื่อชนเหล่านั้นคํมีสุรา
 กโรนฺเตสุ จาภิกฺขาปณาทิวเสน เจว ทำอกุศลกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น เราย่อม
 ทนฺตพลิวเสน จ ฐนํ ลภามิ, อิทานิ ปน ได้ทรัพย์ เพราะสามารถแบ่งทรัพย์ มี
 มโฆ มาณโว สीलํ รกฺขาเปตี, เตสิ กหาบณะประมาณคํหนึ่งเป็นต้น และด้วย
 ปาณาติปาตาหิ นํ กาคุํ น เทตี, อิทานิ ปน อำนาจแห่งสินไหมและปลีกรรม, แต่บัดนี้
 โน ปณฺจ สीलานิ รกฺขาเปสฺสตี"ติ กุฑฺโธ มขมาณพให้พวกเขารักษาศีล, ไม่ให้ชน
 ราชานํ อุปสงฺกมิตฺวา "เหว พหู โจรา เหล่านี้ทำอกุศลกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น,
 คามฆาตาหิ นํ กโรนฺตา วิจฺรณฺตี"ติ อาท. ก็บัดนี้จักให้เราทั้งหลายรักษาศีล ๕" ดังนั้น
 โกรธเคืองแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระราชา
 แล้วกราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ โจรเป็น
 จำนวนมาก เทียวทำโจรกรรมมีปล้นชาว-
 บ้านเป็นต้น พระเจ้าข้า".

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา ตสฺส วจันํ สุตฺวา "คจฺฉ เต พระราชา ทรงสํกัปปํของนายบ้านคนนั้น
 อาเนหิ"ติ อาท. โส กนฺตุวา สพฺเพปิ เต แล้วตรัสว่า "เจ้าจงไปนำชนเหล่านั้นมา"
 พนฺธิตฺวา อาเนตฺวา "อิมํ อานีตา เทว ดังนี้. นายบ้านคนนั้นไปจับชนเหล่านั้น แม้
 โจรา"ติ รณฺโณ อาโรเจสิ. ทั้งหมด แล้วนำมากราบทูลพระราชาว่า

"ข้าแต่สมมติเทพ ข้าพระองค์นำโจรเหล่านี้
 มาแล้ว พระเจ้าข้า" ดังนี้.

อถ ราชา เตสํ กมฺมํ อโสเชตฺตวาว
 "หตฺถินา เน มหฺทาเปธา"ติ อาท.

ลำดับนั้น พระราชาไม่ทันได้ทรงสอบสวน
 การกระทำของชนเหล่านั้นเลย รับสั่งว่า
 "ท่านทั้งหลายจงให้ช่างเหยียบชนเหล่านั้น"
 ดังนี้.

ตโต สพฺเพปิ เต ราชนฺคณํ นิปชฺชาเปตฺวา
 หตฺถิ อานยิสฺสุ.

ลำดับนั้น ราชบุรุษทั้งหลายให้ชนเหล่านั้น
 แม่ทั้งหมดคนอนลงที่พระลานหลวง แล้วนำ
 ช่างมา.

โพธิสฺตโต เตสํ โอวาทํ อทาสิ "ตุเมห
 สีลานิ อวชฺเชถ, เปสฺสณฺณการเก จ รณฺเณ
 จ หตฺถิมฺหิ จ อตฺตโน สรีเร จ
 เอกสฺทิสฺเมว เมตฺตํ ภาเวธา"ติ.

พระโพธิสัตว์ ได้ให้โอวาทแก่ชนเหล่านั้นว่า
 "ท่านทั้งหลายจงระลึกถึงศีล, จงเจริญ
 เมตตา (แม้ไปในชนทั้งหลาย) ก็ใน
 นายบ้านผู้ทำการป้ายร้าย ในพระราชา ใน
 ช่าง และในร่างกายของตนให้เป็นเช่น-
 เดียวกันนั้นเทียว".

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต ตถา กรีสฺ. อถ เนสึ มหฺทนฺตฺถาย ชนเหล่านั้น ได้กระทำอย่างนั้น. ลำดับนั้น
 หตุถิ อฺปนฺเนสฺ. โส อฺปนฺนึมาโนปิ น ราชบุรุษทั้งหลาย นำข้างเข้าไปเพื่อ
 อฺปกณฺธิ, มหาวิรวุ วิรวิตฺวา ปลายติ. ประสงค์จะให้เหยียบชนเหล่านั้น. ข้าง
 เชือกนั้น แม้ถูกราชบุรุษนำเข้าไป (ก็)ไม่
 เข้าไป แผลร้องเสียงกึ่งสนั่น แล้ววิ่ง
 หนีไป.

อถ อณฺเฑ อณฺเฑ หตุถิ อานยีสฺ. เตปิ ตเถว เมื่อเป็นอย่างนั้น ราชบุรุษทั้งหลายจึงได้นำ
 ปลายีสฺ. ข้างเชือกอื่น ๆ มาอีก. ข้างแม่เหล่านั้น
 (ก็)ได้วิ่งหนีไปเช่นนั้นเหมือนกัน.

ราชา "เอเตสึ หตุเถ กิณฺจิ โอสถิ พระราชาตรัสว่า "ในมือของชน
 ภวิสฺสติ, วิจินฺตา"ติ อาห. พวกนี้คงจะมียาอะไรอยู่, พวกท่านจง
 กัณฑากู" ดังนี้.

วิจินฺตา อทิสฺวา "นฺตฺถิ เทวา"ติ อาหฺสฺ. ราชบุรุษทั้งหลาย เมื่อค้นหาไม่พบ จึง
 "เตนฺหิ กิณฺจิ มนฺตํ ปริวตฺเตสฺสนฺติ, ปุจฺฉถ กราบทูลว่า "ไม่มีพระเจ้าข้า". พระราชา
 เน 'อฺตุถิ โว ปริวตฺตฺนมนฺโต"ติ. ตรัสว่า "ถ้าอย่างนั้น ชนเหล่านี้ คงจะ
 ร่ายมนต์อะไรสักอย่างเป็นแน่ ๆ พวกท่าน
 จงถามชนเหล่านั้นว่า 'มนต์ที่พวกท่านร่ายมี
 อยู่หรือ" ? ดังนี้.

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชปริสา ปุจฺฉิสฺส. โปธิสฺสโต "อตุถิ"ติ
อาห. ราชปริสา "อตุถิ กิร เทวา"ติ
อาโรจยิสฺส.

ราชา สหุเพปิ เต ปกฺโกสาเปตฺวา"ตุมฺหากํ
ชานนมนฺตํ กเถถา"ติ อาห.

โปธิสฺสโต อโวจ "เทว อญฺเอย อมฺหากํ
มนฺโต นาม นตุถิ, อเมท ปน เตตฺถิสฺสิตฺตฺตา
ชนา ปาณํ น หนาม, อทินฺนํ นาทิยาม,
มิจฺฉาจารํ น จราม, มุสฺสาวาทํ น ภณาม,
มชฺชํ น ปิวาม, เมตฺตํ ภาเวม, ทานํ
เทม, มคฺคํ สมนํ กโรม, โปกฺขรณฺนิโย
ชณาม, สาลํ กโรม, อຍํ อมฺหากํ มนฺโต
จ ปริตฺตณฺจ วหฺตฺติ จา"ติ.

ราชา เตสํ ปสนฺโน เปสฺสณฺณการกสฺส สหฺพํ
เคหวิภวํ ตณฺจ เตสํเยว ทาสํ กตฺวา
อทาสี, หตฺถินฺจ กามณฺจ เตสํเยว อทาสี.

ราชบุรุษถามแล้ว. พระโปธิสฺสตัวกล่าวว่า
"มนต์มีอยู่". ราชบุรุษจึงกราบทูลว่า "ข้าแต่
สมมติเทพ มีพระเจ้าข้า" ดังนี้.

พระราชารับสั่งให้เรียกชนเหล่านั้น แม้
ทั้งหมดมา แล้วตรัสว่า "ท่านทั้งหลาย จง
บอกมนต์ที่พวกท่านรู้ (แก่เรา)" ดังนี้.

พระโปธิสฺสตัวได้กราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติ-
เทพ ชื่อว่า มนต์ชนิดอื่นของพวกข้าพระองค์
ไม่มี, แต่ว่าพวกข้าพระองค์เป็น(กลุ่ม)ชนมี
ประมาณ ๓๓ คน ย่อมไม่ฆ่าสัตว์, ไม่ถือเอา
สิ่งของที่เขาไม่ให้, ไม่ประพฤตินิค(ใน-
กาม) ไม่พูดเท็จ, ไม่ค้ำน้ำเมา, ย่อม
เจริญเมตตา, ให้ทาน, ทำหนทางให้
ราบเรียบ ชุศระบัว สร้างศาลา, คุณธรรม
ข้อนี้เป็นมนต์ เป็นมนต์สำหรับป้องกันและ
เป็นความเจริญของพวกข้าพระองค์" ดังนี้.

พระราชาทรงเลื่อมใสชนเหล่านั้นจึงได้ทรง
พระราชทานทรัพย์สมบัติ อันมีอยู่ในเรือนทุก
อย่างของนายบ้านผู้ป้าร้าย แก่ชนเหล่านั้น

คุณเฉลิม พรหมเลิศ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

และได้ทรงให้นายบ้านนั้น เป็นทาสของชน
เหล่านั้นเช่นกัน, ได้ทรงพระราชทานช่าง
และหมู่บ้านแก่ชนเหล่านั้นอีกด้วย.

เต ตโต ปฏฺจาย ยถารุจฺจียา ปุณฺณานิ
กโรนฺตฺวา "จตุรฺมทฺยาปเถ มหนฺตํ สาลํ
กาเรสุสํมา"ติ วฑฺฒกํ ปกฺโกสาเปตฺวา
สาลํ ปฏฺจเปสุ.

จำเดิมแต่นั้นมาชนเหล่านั้น ทำบุญ
ทั้งหลายตามชอบใจ คิดว่า "พวกเราจักให้
นายช่างสร้างศาลาหลังใหญ่ ที่หนทางใหญ่
๔ แพร่ง" ดังนี้ ให้เรียกนายช่างมาแล้ว
ให้สร้างศาลา.

มาตุกาเมสุ ปน วิคตจฺจนฺตฺตาย ตสฺสา
สาลาย มาตุคามานํ ปตฺตี นาทิสฺสุ.

แต่ว่า เพราะพวกเขาไม่มีฉันทะในผู้หญิง
ทั้งหลาย ชนเหล่านั้น จึงไม่แบ่งการบุญใน
ศาลาหลังนั้นให้แก่พวกผู้หญิง.

เตน จ สมเยน โภธิสฺสฺตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สุจิตฺตา สุนฺนทา สุชาตาทิ จตฺสฺโส อิตฺติโย
โหนติ.

ก็ในสมัยนั้นในเรือนของพระโพธิสัตว์
มีผู้หญิง ๔ คน คือ นางสุธรรมา นาง
สุจิตรา นางสุนันทา (และ)นางสุชากา.

ตาสฺสุ สฺสฺมมา วฑฺฒกนิสา สทฺธิ อเอกโต หุตฺวา
"ภาทิก อิมาย สาลาย มํ เชฏฺฐกํ กโรหิ"ติ
วตฺวา ลณฺจํ อทาสิ.

บรรดาหญิงทั้ง ๔ คนเหล่านั้น นางสุธรรมา
ได้ร่วมมือกับนายช่าง กล่าวว่า "พี่ชาย
ขอท่านจงให้เราเป็นใหญ่ใน (การสร้าง)
ศาลาหลังนี้" ดังนี้ แล้วได้ให้สินจ้าง(แก่นายช่าง).

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส "สาธ"ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ปจฺมเมว นายช่างนั้น รับคำว่า "ได้" ดังนี้ แล้วให้
 กณฺฐิการุกฺขํ สุกฺขาเปตฺวา ตจฺเจตฺวา คนตากไม้ข้อฟ้าให้แห้งไว้ก่อนที่เคียว ถาก
 วิชฺฉิตฺวา กณฺฐิกํ นิฏฺฐาเปตฺวา วตฺถน แกะสลัก ทำข้อฟ้า ให้สำเร็จ ใช้ผ้าพัน
 ปลิวเวเจตฺวา จเปสิ. อถ สาลํ เก็บไว้. ลำคั้นนั้น นายช่างสร้างศาลา
 นิฏฺฐาเปตฺวา กณฺฐิกาโรปนกาเล "อโห สำเร็จแล้ว ในเวลาจะยกข้อฟ้าจึงกล่าวว่า
 อຍ္ယာ เอกံ น สรฺมฺหา"ติ อาท. "โอข้าแต่นาย ข้าพเจ้าล้มการงานเสีย
 อย่างหนึ่ง".

"กีนฺนาม โภ"ติ. "กณฺฐิกํ ลหุํ วกฺกฺกตี"ติ. ชนเหล่านั้นถามว่า "ท่านผู้เจริญ ท่านล้ม
 "โหตุ อาทริสฺสามา"ติ. การงานชื่ออะไร". นายช่างกล่าวว่า
 "เราควรมีข้อฟ้า". ชนเหล่านั้นกล่าวว่า
 "ช่างเถอะชื่อนั้นพวกเราจักนำมา" ดังนี้.

"อิทานิ ฉินฺนรุกฺเขน กาคุํ น สกฺกา, นายช่างกล่าวว่า "เราไม่อาจทำด้วยไม้ที่
 ปุพฺเพเยว ฉินฺหิตฺวา ตจฺเจตฺวา วิชฺฉิตฺวา บุคคลตัดเคียวนี้, เราควรได้ข้อฟ้าที่ตัดไว้
 จปิตกณฺฐิกํ ลหุํ วกฺกฺกตี"ติ. ก่อน ถาก แกะสลัก แล้วเก็บไว้เท่านั้น".

"อิทานิ ก็ กาทพฺพน"ติ. "สเจ กสฺสจฺจิ ชนเหล่านั้น ถามว่า "ตอนนี้พวกเราควรทำ
 เกเท นิฏฺฐาเปตฺวา จปิตวิกฺกายิกกณฺฐิกา อย่างไร". นายช่างตอบว่า "ถ้าหากว่าใน
 อคฺคิ, ส่า ปรีเยสิตพฺพา"ติ. เรือนของใคร ๆ มีข้อฟ้าที่เรามีไว้เพื่อ
 ชาย ซึ่งเขาทำเสร็จแล้วเก็บไว้, เราควร
 แสวงหาข้อฟ้านั้น".

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต ปรีเยสนฺตา สุธมฺมาย เกเท ทิสฺวา ชนเหล่านั้น พากันแสวงหาอยู่(ก็)พบใน
มูเลน น ลภิสฺสุ. เรือนของนางสุธรรมา แต่ใช้ราคาเงินซื้อ
ไม่ได้.

"สเจ มํ สาลายํ ปตฺตํ กโรถ, ทสฺสามิ"ติ ก็เมื่อนางสุธรรมากล่าวว่า "ถ้าหากว่า
พวกท่านให้เราเป็นผู้มีส่วนบุญในศาลาไซ้,
เราจะให้เปล่า" ดังนี้ ชนเหล่านั้นกล่าวว่า
"พวกเราไม่ได้ให้ส่วนบุญแก่ผู้หญิงทั้งหลาย".

อถ เเน วฑฺฒกํ อาท "อยุยา ตุมฺหํ ลำคับนั้น นายช่างกล่าวกับชนเหล่า-
กํ กเถถ, จเปตฺวา พุรฺหมโลกํ อณฺธิ นั้นว่า "ข้าแต่ นาย พวกท่านพูดอะไร,
มาตุคามวิรหิตฺตฺวานํ นาม นตฺถิ, คณฺทล ยกเว้นพรหมโลก(เสีย) ขึ้นชื่อว่า สถานที่
กณฺธิกํ, เอวํ สนฺเต อมฺหากํ กมฺมํ นิฏฺฐํ ที่ปราศจากผู้หญิงที่อื่นย่อมไม่มี, ท่านจงรับ
คมิสฺสตี"ติ. เอาช่อฟ้า, เมื่อเป็นอย่างนั้น การงานของ
พวกเรา(ก็)จักถึงซึ่งความสำเร็จ" ดังนี้.

เต "สาธฺว"ติ กณฺธิกํ กเหตุวา สาลํ ชนเหล่านั้นรับว่า "ท่านกล่าวชอบแล้ว" ดังนี้
นิฏฺฐาเปตฺวา อาสนผลกานิ สนฺตริตฺวา แล้วรับเอาช่อฟ้า (ทำ) ศาลาให้สำเร็จ
ปานียจาฏฺเฐน จเปตฺวา ยากุมฺตฺตาทีนํ ปูแผ่นกระดานอันเป็นที่นั่ง ตั้งค้อนน้ำคั้น เริ่ม
นิพฺพธิํ ปฏฺฐเปสฺสุ. จักตั้งอาหาร มีข้าวคั้นและข้าวสวยไว้เป็น
ประจำ.

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ศาลิ ปากาเรน ปริกฺขิปีตฺวา ทวาริ
โยเชตฺวา อนฺโตปกาเร วาลุกิ อากิริตฺวา
พหิปากาเร ตาลปนฺตโย โรเปสฺสุ.

ชนเหล่านั้น สร้างกำแพงล้อมศาลา สร้าง
ประตู เกือบทรายไว้ภายในกำแพง แล้ว
ปลูกต้นตาลเป็นแถวไว้ภายนอกกำแพง.

สฺวจิตฺตปิ ตสฺมี จาเน อฺยฺยานิ กาทเรสิ,
บุปฺผุบโค ผลฺลฺลโค รุกฺโข อสุโก นาม ตสฺมี
นตฺถิ นาโหสิ.

ถึงนางสฺวจิตรา ก็ให้บุคคลทำสวนในที่นั้น,
ต้นไม้มีดอก ไม่มีผล (หรือว่า) ชื่อโน้น
ชื่อว่าไม่มี ในสวนนั้นมีได้มีเลย.

สุนฺทหปิ ตสฺมีเยว จาเน โปกฺขรณิ กาทเรสิ
ปณฺจวณฺเณหิ ปทุเมหิ สณฺจนฺนํ รณฺณียํ.
สุชาตา ปน กิณฺจิ น อกาสิ.

แม่นางสุนันทา ก็ให้คนขุดสระบัวในที่นั้น
นั้นแหละ (ทำ) ให้เป็นที่รื่นรมย์การคาบไป
ด้วยดอกบัว ๕ ชนิด. ส่วนนางสุชาดา
ไม่ได้สร้างอะไรเลย.

โพธิสฺสโต มาตุอุปฏฺจจัน, ปิตุ-
อุปฏฺจจัน, กุเล เชฏฺจาปจายิกกมฺมํ,
สจฺจวาจํ, อมฺรฺสวาจํ, อปิสฺสนวาจํ,
มจฺเจรวิณฺยนฺตฺติ อิมานิ สตฺต วตฺตปทานิ
ปุเรตฺวา

พระโพธิสัตว์บำเพ็ญวัตรบพ ๑ ประ-
การเหล่านี้ คือ (๑) การบำรุงมารดา
(๒) การบำรุงบิดา (๓) การทำความ
อ่อนน้อม ต่อบุคคลผู้เจริญที่สุดในตระกูล
(๔) การพูดความจริง (๕) ไม่พูดคำหยาบ
(๖) ไม่พูดส่อเสียด และ (๗) กำจัดความ
ตระหนี่ ถึงซึ่งความเป็นผู้พร้อมควรสรร-
เสริญอย่างนี้ว่า :

คุณเฉลิม พรหมเลิศ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"มาตาเปตติภร ชนคํ
 กุเล เชฏฐาปจายินี
 สณห์ สขิลสมภาสํ
 เปสฺสณฺเญยฺยปฺปทายินี
 มจฺเจรวิเนเย ยุตคํ
 สจฺจํ โภธาภิกุํ นรํ
 ตํ เว เทวา ตาวทีสา
 อาหุ สปุริโส อิตี"๑

"เทวดาท้งหลาย ช้้นคาวคิงส์ เร็ยก
 นรชนผู้เลี้ยงคูกึ่งมารดาและบิดา ผู้มี
 ปรกติประพฤต้อ่อนน้อม ต่อชนผู้เจริญ
 ที่สุดในตระกูล ผู้กล่าวคำอ่อนหวาน
 ไพเราะ ผู้มีปรกติกะซึ่งคำส่อเสียด
 ผู้ประกอบแล้ว ในการกำจัดความ
 ตระหนี่ ผู้กล่าวคำสัตย์ ผู้ระงับซึ่ง
 ความโกรธนั้นแล้ว เป็นสัตบุรุษ"
 คั้งนี้แล

เอวํ ปสํสียภาวํ อापชฺชิตฺวา ชีวิต-
 ปริโยसानเน ตาวทีสภวเน สกุโก เทวราชา
 หุตฺวา นิพฺพตฺติ, เตปิสฺส สหายา ตตฺถเว
 นิพฺพตฺตีสฺส.

ในเวลาสิ้นชีวิต บังเกิดเป็นท้าวสักกะ-
 จอมเทพในสวรรค์ชั้นคาวคิงส์, สหายแม่
 เหล่านั้น ของพระโพธิสัตว์ ได้เกิดในที่นั้น
 เหมือนกัน.

คสฺมี กाले ตาวทีสภวเน อสุรา
 ปฏิวสนฺติ. สกุโก เทวราชา "กึ โน
 สาธารณรชฺเชนา"ติ อสุเร ทิพฺพานํ
 ปาเยตฺวา มตฺเต สมานे ปาเสสุ
 กาทาเปตฺวา สินรุปาเท ชิปาเปสิ.

ในกาลนั้น อสุรท้งหลายอาศัยอยู่ใน
 ภพคาวคิงส์. ท้าวสักกเทวราชทรงพระคำริ
 ว่า "ราชสมบัติที่เป็นของสาธารณะจะมี
 ประโยชน์อะไรแก่เรา" คั้งนี้ แล้วให้
 มอมเหล่าอสุรท้งหลาย รับสั่งให้จับเท้าอสุร

๑ ส. ส. ๑๕/๓๓๖.

คุณเฉลิม พรหมเลิศ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต อสุรภวนเมว ปาปุณิสฺส อสุรภวนํ นาม
 สีนะรุสฺส เหฏฺฐิมตเล ตาวคีสเทว-
 โลกปุปฺมาณเมว, ตตฺถ เทวานํ ปาโรจฺจตฺตโก
 วีย จิตฺตปาตลิว นาม กปฺปญฺจิชฺชโรช อโหสิ.

เต จิตฺตปาตลิวา ปุปฺผิตาย ชานนฺติ "นายํ
 อมฺหากํ เทวโลก, เทวโลกสฺมี ทิ
 ปาโรจฺจตฺตโก ปุปฺผิตี"ติ.

อถ เต "ชรสฺสโก อเมห มตฺเต กตฺวา
 มหาสมุทฺทปิฏฺเจ ชิปีตฺวา อมฺหากํ เทวณฺครํ
 กณฺธิ, เต มยํ เตน สหฺธิ ยฺชฺฉิตฺวา อมฺหากํ
 เทวณฺครเมว กณฺธิสฺสามา"ติ กิปลิลิกา
 วีย ถมฺภํ สีนะรุํ อนุสฺสจฺจรมาณา อญฺจทิสฺส.

เหล่านั้นซึ่งมาแล้ว ให้โยนไปที่เชิงเขา
 สีนะรุ.

อสุรเหล่านั้น บรรลุถึงแล้วซึ่งภพแห่งอสุร
 นั้นแหละ. ชื่อว่าภพแห่งอสุร เป็นภพที่
 (กว้างใหญ่) ประมาณเทวโลกชั้นดาวดึงส์
 นั้นเทียว (อยู่) ณ พื้นภายใต้แห่งภูเข
 สีนะรุ, ในอสุรภพนั้น มีต้นไม้อันตั้งอยู่ตลอด
 กับ ชื่อว่าไม้แคผอย เป็นจุดต้นปาริฉัตตกะ
 (ในภพ)ของเทวดาทั้งหลาย.

เมื่อกอกแคผอยบาน อสุรเหล่านั้น จึงรู้ว่า
 "ที่นี่ไม่ใช่เทวโลกของพวกเรา, เพราะว่า
 ในเทวโลก คอกปาริฉัตตกะย่อมบาน".

เมื่อเป็นเช่นนั้น อสุรเหล่านั้นจึงคิดว่า
 "ท้าวสักกะแก่ มอมเหล่าพวกเราจนเรา
 (จับ)โยนมาที่พื้นมหาสมุทร แล้วยึคเอา
 เทวณฺครของพวกเรา, พวกเราจะรบกับ
 ท้าวสักกะนั้น แล้วจักยึคเทวณฺครของพวก-
 เรานั้นแหละคืนมา" ดังนี้ แล้วจึงปีนภูเข
 สีนะรุขึ้นไป ประหนึ่งมคไต่เสาฉะนั้น.

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกฺโก "อสุรา กิร อญฺฐิตา"ติ สุตฺวา ท้าวสักกะทรงสดับ(ข่าว)ว่า "ได้ยินว่า
สมุทฺทปิฏฺเฐ เจเยว อพฺภุคฺคณฺตฺวา ยฺชฺฌมาโน อสุรทั้งหลาย พวกมันขึ้นมาแล้ว" จึงเหาะ
เตหิ ปราซีโต ทิยพฺพโยชนสฺติเกน ขึ้นไปรบบนพื้นสมุทรเลยทีเดียว เพื่อสุร
เวชยนฺตรเณน ทกฺขิณสมุทฺทสฺส มตฺถเกน เหล่านั้น แล้วเตรียมหนีไปทางหลังสมุทร
ปลาโยคํ อารทฺธ. ทางทิศใต้ด้วยรถไฟชยนต์ อันใหญ่ประมาณ
๑๕๐ โยชน์.

อถสฺส รโถ สมุทฺทปิฏฺเฐ เวเกน คจฺฉนฺโต ลำคั้นนั้น รถของท้าวสักกะนั้นเมื่อวิ่งไปโดย
สิมฺพลีวณํ ปกฺขนฺโต, ตสฺส คมนมกฺเค เร็วบนพื้นสมุทรไปสู่ป่าไม้จิว, ในหนทางที่รถ
สิมฺพลีวณํ นพฺวณํ วิย ฉิขฺชิตฺวา ฉิขฺชิตฺวา ไฟชยนต์นั้นวิ่งไปอยู่ ป่าไม้จิวขาดกระจาย
สมุทฺทปิฏฺเฐ ปติ. ตกลงบนพื้นสมุทร ภูเขาไม้จิวขาดไปฉะนั้น.

สุปฺณฺนโปตกา สมุทฺทปิฏฺเฐ ปรีปตฺนฺตา ลูกกรูททั้งหลาย ตกลงบนพื้นสมุทรส่งเสียง
มหาวิรวํ วิรวีสฺ. สกฺโก มาตลี ปุจฺฉิ "สมฺม ร้องกังลั่น. ท้าวสักกะถามมาตลีเทพบุตรว่า
มาตลี กิสฺสทฺโธ นาเมส, อติการุณฺณรโว "สหายมาตลี นั่นคือเสียงอะไร, เป็นเสียง
วตฺตตี"ติ. ร้องให้น่าสงสารเหลือเกิน".

"เทว คุมฺหากํ รถเวเกน วิจฺฉฺฉิตฺเต มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า "ข้าแต่ท้าว
สิมฺพลีวเน ปตฺนฺเต สุปฺณฺนโปตกา เมื่อป่าไม้จิวแหลกละเอียดไปด้วยความเร็ว
มรณายตฺตชฺชิตา เอกวิรวํ วิรวนฺตี"ติ. แห่งรถของพระองค์ได้ตกลงไป ลูกกรูท
ทั้งหลาย ถูกความกลัวต่อความตายคุกคาม
จึงร้องให้เสียงดังเป็นเสียงเดียวกัน"ดังนี้.

คุณเฉลิม พรหมเลิศ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหาสตุโต "สมม มาตลี มา อเมห
 นิสฺสาย เอเต กิลมนฺตุ, น มยฺ อีสฺสรียํ
 นิสฺสาย ปาณวธกมฺมํ กโรม, เอเตสํ ปน
 อตุถาย มยฺ ชีวิตํ ปริจฺจชิตฺวา อสุรานิ
 ทสฺสาม, นีวตฺตเยตํ รณฺ"ติ วตฺวา อิมํ
 คาถมาท

๓๑. "กุลาวกา มาตลี สิมฺพลิสฺมี
 อีสามุเชน ปริวชฺชยสฺสุ
 กามํ จชาม อสุเรสุ ปาณํ
 มายิเม^๑ ทิชา วิกุลาวา^๒ อเหสนฺ"ติ.

ตตฺถ กุลาวกาติ สฺปณฺณโปตกา.

มาตลีติ สารถิ อามนฺเตสิ.

พระมหาสัตว์ตรัสว่า "สหายมาตลี
 ลูกครุฑเหล่านี้ จงอย่าลำบากเพราะเรา,
 พวกเราจะไม่ทำกรรม คือการฆ่าสัตว์
 เพราะความเป็นใหญ่, เพื่อประโยชน์ของ
 ลูกครุฑเหล่านี้ พวกเราจะยอมสละชีวิต
 ให้แก่พวกอสูรทั้งหลาย, ท่านจงกลับรณ
 กันนี้" ดังนี้ แล้วจึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๓๑. "คุณรมาตลี ท่านจงดูลูกครุฑทั้งหลาย
 ห้อยหัวอยู่ที่ต้นจิว ท่านจงเบี่ยงงอน-
 รณ พวกเราจะสละสิ่งที่ปรารถนา
 จะสละชีวิตของเรา ในเพราะอสูร
 ะทั้งหลาย นกเหล่านี้ อย่าเป็นผู้
 ปราศจากรัง" ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า กุลาวกา
 แปลว่า ลูกของครุฑนั่นเอง.

ท้าวสักกะเรียกสารถิว่า มาตลี.

^๑ ฉ. มาเม.

^๒ ฉ. วิกุลาว.